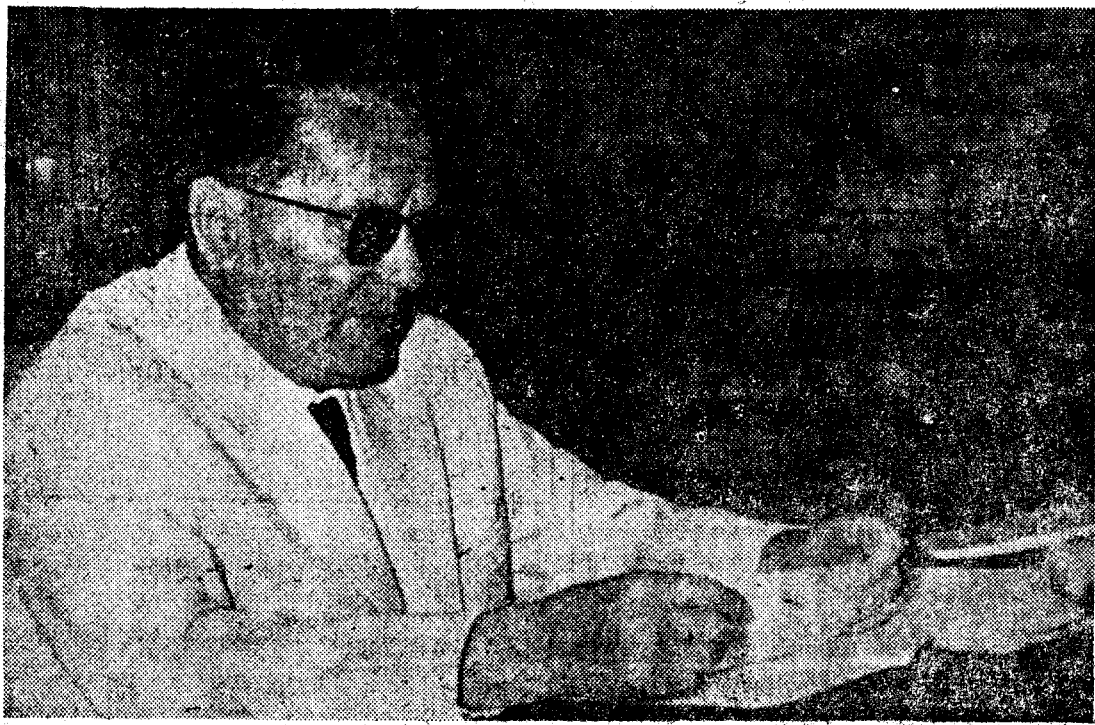
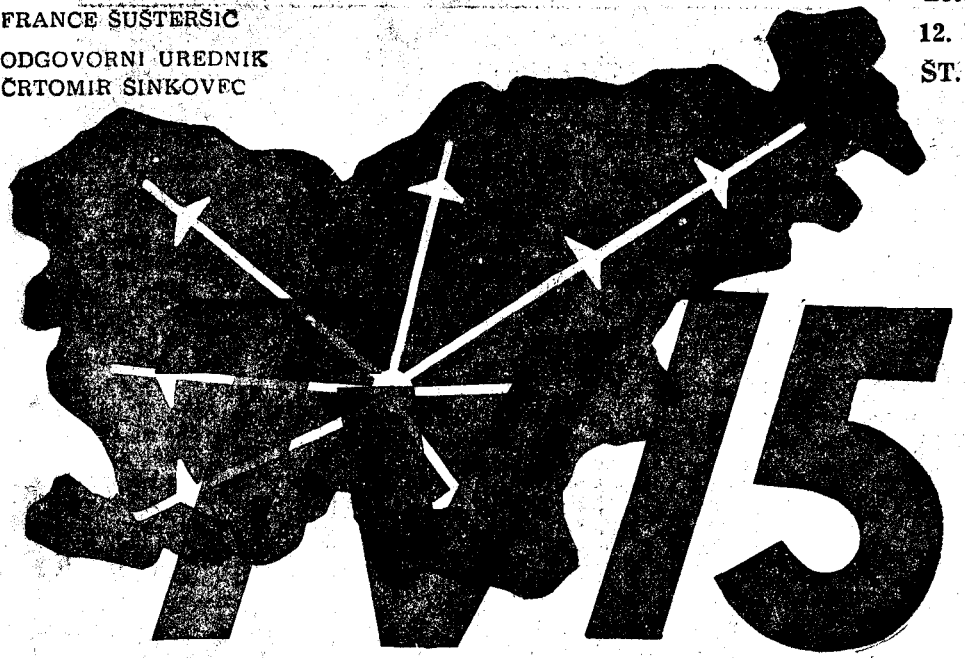

Generalni sekretar ZKJ Josip Broz-Tito govori na IV. plenumu CK ZKJ

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR ŠINKOVEC

Leto IV
12. VII. 1966
ŠT. 27

GLASLO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

● Tudi dinar je okrogel

Posamezniki in delovne organizacije, ki so kupili stanovanja od gradbenega podjetja v beograjskem naselju Sumice, bodo zanje plačali znatno višjo ceno kot tisti, ki so popolnoma enaka stanovanja kupili prek Mestnega stanovanjskega sklada: razlika med cenama za popolnoma enako stanovanje znaša preko milijon in pol dinarjev.

Borba, 8. julija 1966

● Skleda krompirja za pokojnino

V zadnjem času je izbruhnila pravica do borčevske pokojnine. V pravico do borčevske pokojnine. V karlovaškem okraju so občinske komisije letos prejtele okrog štiri tisoč novih zahtev za priznanje statusa borca in pravice do pokoj-

nine. Pri tem je najbolj zanimivo, da v vseh primerih prosilci zahtevajo, da se jim prizna status borca od leta 1941; prav vsi so bili odbojniki, skojevci, aktivisti, partizanski voditelji in kurirji. Nek kmet je svojo zahtevo opravičil s tem, da je »nahrnil celo četo partizanov«!

Borba, 7. julija 1966

● Kje ponikujejo devize?

Jugobanka je Mariborski tekstilni industriji letos namenila samo polovico deviz, ki jih je to podjetje dobilo za uvoz reprodukcijskega materiala lani. Jugobanka pa je MTT nakazala avans za letošnje prvo polletje; to je zadostovalo za proizvodnjo v prvem četrtletju. V nekaterih obratih so že morali ustaviti proizvodnjo in poslati ljudi na kolektivne dopuste. Bombaža imajo še za enomešno proizvodnjo; pri tem pa je zanimivo, da je bombaža v Jugoslaviji dovolj, vendar v skladiščih direkcije v Beogradu, ki kupuje in razdeljuje bombaž, ne pa v tekstilni industriji. Le-ta namreč nima deviz, da bi lahko od direkcije odkupila reprodukcijski material.

Večer, 7. julija 1966

● Človek človeku — volk

Lani so sodišča na področju okraja Smederevo reševala 126.500 raznih zadev. Ker v vsaki sodni zadevi navadno nastopata po dve stranki, lahko izračunamo, da je v smederevskem okraju leta 1965 stopilo pred sodnike preko 250.000 ljudi. Število udeležencev v sodnih sporih pa še naraste, če štejemo sem priče, izvedence, zastopnike, porotnike in druge. Tako grede na hodnikih sodišč v nič milijarde, čisto brez resnih razlogov: zadostuje, da sosed ukrade jajce, pa stranki začnejo sodni spor.

Borba, 8. julija 1966

Četrty plenum Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije

NIHČE NE MORE IN NE SME BITI NAD DRUŽBO NEOMEJEN GOSPODAR

Obsedba odklonov, nepravilnosti in protizakonitosti organov državne varnosti

Dnevni red IV. plenuma centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, ki je bil 1. julija na Brionih pod vodstvom generalnega sekretarja ZKJ Josipa Broza Tita, razen članov pa so se ga udeležili tudi člani kontrolne komisije in predsednik revizijske komisije, je bil naslednji:

AKTUALNI PROBLEMI V ZVEZI S ŠKODLJIVIM DELOVANJEM NEKATERIH VARNOSTNIH ORGANOV IN ŠKODLJIVE POSLEDICE TEGA DELOVANJA ZA RAZVOJ SISTEMA DELA CENTRALNEGA KOMITEJA, O REORGANIZACIJI IN NADALJNJEM DELU ZKJ, O NEKATERIH KADROVSKIH SPREMEMBAH IN RAZNO.

Plenum je potekal takole: uvodni govor je imel tovariš Tito, nato je predsednik komisije izvršnega komiteja CK ZKJ Krste Crvenkovski, preden je prebral poročilo, poudaril, da je komisija imela dokajšnje težave zaradi precejšnje zaprtosti in neiskrenosti nekaterih funkcionarjev Državne varnosti, s katerimi se je pogovarjala. Hkrati je predlagal, naj bi posebna državna komisija (kasneje so to komisijo imenovali) nadaljevala preiskavo, da bi dejstva do kraja razjasnila, nato pa je prebral poročilo komisije izvršnega komiteja CK ZKJ. Po poročilu je bila razprava, na koncu razprave pa je govoril tovariš Tito. Plenum je nadalje sprejel besedilo sklepov, v nadaljnji točki dnevnega reda pa je Veljko Vlahović obrazložil sklep o ustanovitvi komisije, ki bo proučila reorganizacijo in razvoj ZKJ (v komisijo so izvolili 40 ljudi, za vodjo pa je bil imenovan Mijalko Todorović), nato je CK sprejel gradivo o reorganizaciji in nadaljnjem razvoju ZKJ. Na koncu zasedanja je bil izvoljen Mijalko Todorović za sekretarja CK, Milentije Popović za člana izvršnega komiteja, Dobrovič Radosavljevič pa je bil kooptiran v centralni komite. Plenum je tudi sprejel predlog komisije

Plenum centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, ki je bil 1. julija na Brionih

izvršnega komiteja CK ZKJ, da se sprejme ostavka, ki jo je podal Aleksandar Ranković na svoje funkcije in da se izključi Svetislav Stefanović iz centralnega komiteja in iz ZKJ.

Preveč prostora bi potrebovali, če bi hoteli objaviti vse, kar so govorili na plenumu. Toda prepričani smo, da so naši

bralci iz dnevnega tiska in radijskih poročil vestno zasledovali potek plenuma in bili tako seznanjeni z njegovo vsebino, njegovimi razpravami in sklepi. Toda če zapišemo, da je IV.

plenum na Brionih ogromnega pomena za naš nadaljnji razvoj, potem je tudi prav, da v našem tedniku zapišemo nekaj poglobitvenih misli o poteku plenuma.

»To je zgodovinski trenutek...«

Tako je dejal med drugim generalni sekretar ZK Jugoslavije Tito v svojem uvodnem govoru in dodal: »Moramo storiti vse, moramo pogledati dejstvo odkrito v oči in sprejeti takšne sklepe, ki bodo koristili, ne pa samo škodovali našemu nadaljnjemu razvoju in našemu ugledu v zunanjem svetu. Mi smo tako močni, da lahko pogledamo dejstvo v oči in sprejmemo daljnosežne sklepe, ki bodo omogočili naši deželi in našemu ljudstvu, da bosta hitreje napredovala.«

Tovariš Tito je namreč v svojem govoru opozoril, da je posebna partijsko-državna komisija ugotovila nekatere deformacije, nepravilnosti in odklone v delu Državne varnosti. Pri tem je podčrtal, da je bila napravljena napaka, ker je bila Državna varnost v 20 in več letih prepuščena sama sebi, njen voditelj pa da je bil Ranković. Bila je dušil vso našo družbo, ne moremo oprostiti Izjavi je tudi, da so te deformacije imele neverjeten obseg in da je iz tega mogoče razbrati, zakaj nismo mogli uveljavljati naših sklepov, ki smo jih sprejeli na plenumih in kongresih, zlasti na VIII. kon-

gresu. Dejal je tudi, da ko govorimo o deformacijah, tedaj ne moremo govoriti o posameznikih kot o nekakšnem ključju, temveč da gre za frakcijski grupski boj, za boj za oblast. Zlasti je poudaril, da je zdaj govor o posameznikih v Državni varnosti, ne pa o celoti, torej govora o tistih, ki

so vzpostavili oblast nad ljudmi, nad ZK, oblast nad našo družbo, negativne deformacije UDV pa so prodrle do podjetij, do tovarn, na razne družbene organizacije. »Gre,« je rekel ob koncu Tito, »za ozdravljenje naše partije, za ločitev UDV od partije, ne pa, kakor je bilo doslej, da smo to mešali, da se je Državna varnost povzpela nad partijo... Vtem ko je šel celotni družbeni razvoj v naglem tempu naprej, je Državna varnost ne samo stagnirala, marveč je šla nazaj: zakrnela je, ni se ravnala po teh tokovih našega družbenega razvoja, marveč se je postavila nad družbo...«

Zaprstost in neiskrenost nekaterih odgovornih funkcionarjev državne varnosti

Posebna komisija izvršnega komiteja CK ZKJ, ki je obravnavala pomanjkljivosti in odklone ter nekatera vprašanja iz dela organov Državne varnosti, je ugotovila, da so posamezni funkcionarji resno zlorabljali te organe v politične namene. Zaprstost UDV in ker ni bilo kontrole predstavniških teles in njihovih izvršnih organov nad njenim delom, sta onemogočala stalni in sistematični vpogled v delo. Zaradi tega so posamezniki lahko sprejemali sklepe, ki niso temeljili na načelih politike ZKJ in na zakonskih normah. Mnoge velike in občutljive probleme so reševali na podlagi osebnih zvez in ugleda. Delo komisije — so poudarili — je bilo težavno, ker so bili nekateri odgovorni funkcionarji zaprti sami vase in niso bili iskreni. Državna varnost je postala bolj ali manj monopol posameznikov, posamezne funkcionarje kakor tudi del osebja Državne varnosti so celo istovetili z državnim vod-

stvom in CK — tako so istovetili tudi Rankovića s CK.

Poročilo nadalje navaja, kako je nastala Državna varnost, njene uspehe med vojno in po

(Nadaljevanje na 3. strani)

Sklepi IV. plenuma CK ZKJ

BRIONI, 2. julija (Tanjug). Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije je na 4. seji, ki je bila na Brionih 1. julija 1966, po uvodni besedi tovariša Tita, poročilo komisije izvršnega komiteja CK ZKJ in vsestranski diskusiji soglasno sprejel poročilo komisije izvršnega komiteja CK ZKJ o stanju, metodah vodenja in pojavih zlorabe v organih državne varnosti. Centralni komite je sprejel tudi politično oceno komisije o vzrokih in mogočih posledicah, da bi se služba državne varnosti spremenila v silo nad družbo.

Na osnovi predlogov in diskusije sprejema CK ZKJ naslednje sklepe:

1. Priporoča se, da se takoj začne reorganizacija organov državne varnosti, da bi se prilagodili nastali spremembi v naši družbi in razvitemu sistemu samoupravljanja. Potrebno je, da predstavniška telesa in njihovi izvršni organi zagotovijo dejansko družbeno kontrolo nad delom državne varnosti na bazi ustavnih norm in zakonskih predpisov. Prav tako se priporoča ustreznim organom, da se zaradi kadrovske okrepitve in olajšanja reorganizacije izvolijo na vodilne dolžnosti v organih za notranje zadeve tudi politični funkcionarji, in to pred končno reorganizacijo državne varnosti.
2. Zveznemu izvršnemu svetu se priporoča, da posebno formirana komisija nadaljuje preiskavo, da bi razkrila vsa materialna dejstva, prave namene in smisel posameznih prijemov in zlorab položaja in oblasti ter da se krivci pokličejo na odgovornost.
3. Tovariš Svetislav Stefanović se kot neposredno odgovoren za delo organov državne varnosti v celotnem obdobju, ko so se pojavile pomembne deformacije in resne zlorabe, kot tudi zavoljo svoje neiskrenosti pred komisijo in na seji CK, kar pomeni do ZKJ, zaradi onemogočanja dela komisije in

akcije, ki jo je v tem duhu vodil pri drugih med samim delom, izključi iz CK ZKJ in iz ZKJ. CK ZKJ prav tako priporoča zvezni skupščini, da ga razreši dolžnosti člana zveznega izvršnega sveta.

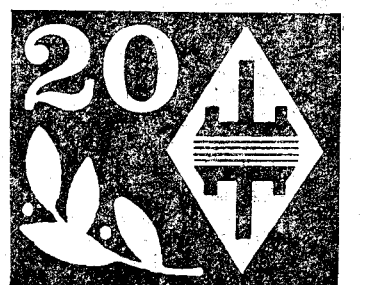
4. Sprejete je ostavka, ki jo je dal tovariš Aleksandar Ranković na položaj člana CK ZKJ in izvršnega komiteja CK, in se sprejme, da da ostavko zvezni skupščini na funkcijo podpredsednika republike, ker je njegova odgovornost za delo organov državne varnosti takšna, da ne more ostati več na teh položajih.

5. Ko sprejema te sklepe, se CK ZKJ obrača na vse komuniste in delovne ljudi Jugoslavije, naj store maksimalne napore v nadaljnjem razvoju samoupravljanja in neposredne demokracije ter uresničevanja ustavnih pravic, utrjujejo s tem zaupanje v demokratske institucije naše družbe. Samo v teh institucijah se lahko sprejemajo politične odločitve in v njih mora delovati človek uveljavljati pravico do popolne kontrole vseh družbenih mehanizmov. Kadrovske politike v družbi je treba osvoboditi slehernega subjektivizma in monopolizma in jo ustvarjati ob popolnem vplivu javnosti v za to ustvarjenih institucijah.

Varnost demokratskega sistema mora sloneti predvsem na javnih institucijah, služba državne varnosti pa naj bo organ zoper delovanje razrednega sovražnika in zunanjo nevarnost. Vsak protizakonit postopek mora nujno sprožiti javne sankcije.

Centralni komite ZKJ posebej poziva komuniste v službi državne varnosti, da se najbolj aktivno zavzamejo za uresničitev teh sklepov, za razčiščenje negativnih pojavov in da prispevajo k temu, da se delo te službe uskladi z našim celotnim družbenim razvojem in da služba interesom socializma in smotrom, za katere se bori ZK Jugoslavije.

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

Od 10. do 12. julija se je predsednica indijske vlade Indira Gandhi mudila na prijateljskem obisku v Jugoslaviji. Poleg nje so na povabilo predsednika SFRJ Josipa Broza Tita prispeli še zunanji ministri Svaran Sing, državni minister v zunanjem ministrstvu Dineš Sing in drugi visoki funkcionarji. Med obiskom sta se predsednica Gandhi in gostitelj pogovarjala o razvoju dvostranskih odnosov med našima prijateljskima državama kot tudi o pomembnih mednarodnih problemih. Indira Gandhi je bila naš gost prvič kot predsednica prijateljske Indije. Svetovni tisk z velikim zanimanjem spremlja novo, aktivnejšo fazo mednarodnega razvoja, kateremu sta dala vsebino pogovora med Indiro Gandhi in Naserjem ter predsednic indijske vlade in tovarišem Titom. Kmaj pa se bodo v Kairu sestali vsi trije vodje omenjenih nevezanih držav.

Indonezijske množice niso zadovoljne z nedavnim šklopom kongresa, naj vlado sestavi general Suharto ob upoštevanju nasvetov dr. Sukarna. General Suharto je namreč 11. marca letos dobil pooblastilo, da uredi politično krizo, kongres pa mu je dal mandat za sestavo nove vlade. Šklop kongresa o močni vlogi dr. Sukarna pri sestavi nove vlade je izrazil val demonstracij v Džakarti. Prav tako Indonezijski niso zadovoljni z njegovo izjavo, naj kongres razpiše takojšnje volitve, na podlagi katerih naj bi ugotovili prave želje indonezijskega ljudstva. V duhu časa pred volitvami se Indonezija pripravlja na ponovno članstvo v mednarodnem valutnem skladu ter na vrnitev v OZN takoj, ko bo sestavljena nova vlada. Začasni indonezijski kongres je sklenil, da bo vlada sestavljena še pred 17. avgustom.

Dogodki tedna

Prvi pogoj za rešitev vietnamske krize je, da ZDA neha bombardirati vietnamski Sever, je izjavil U Tan na tiskovni konferenci v Reykjaviku, obenem pa pozdravil izjavo predsednice Gandhi, ki se je že pred več dnevi zavzela za sklicanje nove ženevske konference o rešitvi vietnamskega problema. Tudi ZDA se ogrevajo za novo ženevsko konferenco, da bi tako pogasili vojno žarišče v Jugovzhodni Aziji na podlagi ženevskih sporazumov iz leta 1954 in 1962. V umazani vojni v Vietnamu sedaj sodeluje z ameriške strani 280 tisoč vojakov in 1700 helikopterjev. Ameriške letalske sile napadajo dohodek k petrolejskim skladiščem blizu Saigona, da bi preprečili morebitni napad osvobodilnih sil na ta največja petrolejska skladišča v Južnem Vietnamu.

Pogovor med predsednikom zunanjepolitičnega odbora francoskega parlamenta Mauriceom Schumanom in poslanci zvezne skupščine so potekali v ozračju prijateljstva in razumevanja. Pogovarjali so se o perečih mednarodnih problemih in o odnosih med SFRJ in Francijo. Obe strani sta se zavzeli za krepitev in poglobljanje sedanjih odnosov in za navezavo še živahnejših stikov ter sodelovanja.

V začetku minulega tedna je bilo v Bukarešti zasedanje politično-posvetovalnega komiteja varšavske zveze. Predstavniki sedmih članic tega vojaškega pakta so se pogovarjali o splošnih mednarodnih vprašanjih in sodelovanju med socialističnimi državami. Na zasedanju so se izrekli, da so članice varšavskega sporazuma pripravljene omogočiti odhod v Vietnam protivojnim, ki bodo pomagali vietnamskemu ljudstvu v boju proti ameriškim napadalcem. Sprejeli so tudi deklaracijo o krepitvi varnosti in miru v Evropi. Listina ostro obsoja militarizem in vernišem ter poziva evropske narode, naj sabi skrb za svojo varnost in mir brez vmešavanja od zunaj.

Na nedavnem zasedanju ekonomskega in socialnega sveta OZN (ECOSOC), je generalni sekretar OZN U Tan pozval industrializirane in bogate države, naj učinkovito pomagajo državam, ki se šele razvijajo. Poudaril je, da bi morale razvite države vsako leto pomagati državam v razvoju s približno tremi do štirimi milijardami dolarjev; vsaka država naj bi tako žrtvovala en odstotek od svojega narodnega dohodka. Na zasedanju so govorili tudi o številnih drugih vprašanjih v zvezi s svetovnim gospodarstvom.

Zahodnonemška vlada je še enkrat dokazala, kako malo so vredna njena zatirjanja o mirovni ofenzivi in o politiki odpiranja proti Vzhodu. Od 13. do 30. junija sta se pogovarjala zahodnonemški senator Körber in državni sekretar NDR Kohl ter se domenila, da bodo izdajali državljanom obeh Nemčij dovolilnice za obiske v nujnih primerih. Sporazum naj bi veljal do konca prihodnjega leta. Potem ko so k sporazumu pridali dovoljenje tudi trije zavezniki v zahodnem Berlinu, je bonška vlada dala veto, čeprav za to nima nobenega mednarodnega pooblastila. Izgovarja se, da sporazum pomeni posredno zahodnonemško priznanje NDR.

Minuli teden so bile v Boliviji volitve, ki so postavile na oblast generala Reneja Barrientosa. V Boliviji so tako obnovili predsedniški in parlamentarni sistem po skoraj dveletni izključni vladavini vojaške junte. Volitve so bile pod nadzorstvom Organizacije ameriških držav; kandidiralo je 18 političnih strank. Barrientosova fronta bolivijske revolucije je dobila v kongresu absolutno večino, po zaslugi volilnega zakona, ki ga je sprejela vojaška junta: ta zakon daje 80 odstotkov sedežev v parlamentu tisti stranki, ki dobi največ glasov. Odstavljeni Paz Estenssoro je dejal, da so bile volitve farsa, ki služi sedanjim oblastnikom, da vsilijo deželi vojaški režim v nasprotju z voljo ljudstva.

OBVESTILO

Krajevna organizacija ZZB NOV Stara Loka občine Škofja Loka organizira 22. julija na Križni gori proslavo v čast 25. obletnice vstaje slovenskega naroda.

Glavna slovesnost se bo pričela istega dne ob 9. uri z odprtjem ceste Moškrin—Križna gora, potem bo odkritje spominskega obeležja padlim borcem z razvitjem prapora ZB Stara Loka, nato pa bo partizansko srečanje v lovski koči na Križni gori.

Odbor Zveze borcev vabi na proslavo vse borce, ki so se za časa NOV zadrževali na tem in bližnjem področju, prav tako vabi tudi vse ostalo prebivalstvo, delovne kolektive in mladino.

KRAJEVNA ORGANIZACIJA ZZB NOV
STARA LOKA, OBČINA ŠKOFJA LOKA

Umrl je Vladimir Kadunec - Maks

Sredi ustvarjalnega dela, v 47. letu starosti, nas je za vedno zapustil tovariš Vladimir Kadunec-Maks. Izgubili smo zgledega revolucionalarja, komunisto od leta 1938, nosilca »Spomence 1941« in rezervnega polkovnika JLA. Njegova izguba je hudo prizadela tudi naše družbeno-politično življenje, saj smo izgubili tudi člana CK ZKS, poslanca republiškega zbora skupščine SRS. Mimo teh dolžnosti je tovariš Kadunec prizadevno sodeloval v komisiji za tisk in založniško dejavnost GO SZDL, v svetu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, v posvetovalnem odboru

Inštituta za kriminologijo in v drugih družbeno-političnih organizacijah.

Rodil se je v Sarajevu in svojo zgodnjo mladost preživel v krajih Bosne, kjer je njegovega očeta vodila službena pot. V Mariboru, kjer je obiskoval realko, se je družil z napredno mladino; začutil je, kako pomemben je boj delavskega razreda proti izkoriščevalskemu kapitalističnemu razredu. Po maturi se je vpisal na zagrebško pravno fakulteto in postal član naprednega društva jugoslovenskih akademikov. Udeleževal se je naprednih in narodnoosvobodilnih akcij in demonstracij.

Pričetek druge svetovne vojne je pričakal v Mariboru. Po navodilih Partije je odšel v Ljubljano in postal kurir CK KPS med Ljubljano in Zagrebom. Pri tem delu je pokazal izredno vdanost narodu in zastonj vse svoje sile za zmago narodnoosvobodilnega boja. Maja 1942 je delal tudi v VOS in do odhoda na osvobodeno ozemlje opravljal še druge pomembne in odgovorne naloge.

Po osvoboditvi je delal v organih za notranje zadeve. Bil je tudi v diplomatski službi. Leta 1959 je postal državni sekretar za notranje zadeve Slovenije. Leta 1963 je bil imenovan za člana republiškega izvršnega sveta in za predsednika odbora za notranjo politiko. Od leta 1965 je bil pomočnik državnega sekretarja za zunanje zadeve, nazadnje pa je bil poslanec v republiški skupščini.

Tovariša Vladimirja Kadunca bomo vsi, ki smo ga poznali in z njim delali, ohranili v trajnem spominu.

Popravek

Zaradi tiskovnik napak, ki so nastale pri tiskanju članka »Kako je padel Lojze Hohnkraut« v 24. številki »TV 15« z dne 21. junija 1966 na strani 9 objavljamo pravilna imena: Ivan Beje-Bela, Vladimir Berdaj, Leopold Eberle-Jamski in Jože Zupančič-Smagor.

Podelitev odlikovanj — 30. junija dopoldne je predsednik Zveze združenj borcev NOV občine Ljubljana-Center tovariš Franta Komel v veliki dvorani občinskega poslopja podelil odlikovanja — čeprav že nekoliko pozno — devetintridesetim udeležencem narodnoosvobodilne borbe. Po podelitvi odlikovanj ob 25. obletnici revolucije so se odlikovanci z območja mesta Ljubljana zadržali v tovariškem pomenku

Zbor Gregorčičeve brigade bo na Tolminskem

Tudi brigada Simona Gregorčiča ima svoj stalni odbor, ustanovljen decembra lani na zboru bivših borcev brigade v Tolminu. Odbor si je takrat zadal nalogo razvijati tradicije NOB, sodelovati z družbeno-političnimi organizacijami tolminske občine in zapisati zgodovino brigade. S tem v zvezi je občinska skupščina na letošnji občinski praznik sprejela sklep o proglasitvi Tolmina za domovino brigade. Istega dne, 29. maja, se je v Kobaridu sestel odbor brigade, sprejel poročilo o delu sekretariata in pododpora v Tolminu ter potrdil program dela.

Ob 25. obletnici vstaje slovenskega ljudstva bo v prvi polovici septembra na Tolminskem proslava, posvečena spominu primorskega pesnika Simona Gregorčiča. Zaključna proslava bo v njegovi rojstni vasi Vrsno. Proslavljanju se bo pridružila tudi brigada Simona Gregorčiča, ki je v času NOB posebej hotenja primorskega ljudstva. Odbor brigade bo pripravil dva mladinska pohoda po poteh V. in XVII. brigade Simona Gregorčiča. Prvi bo potekal od Prod — rojstnega kraja brigade do vasi Vrsno, po poteh drugega pa bodo udeleženci hodili od Kolobarja pa do Vrsnega. Zbor Gregorčičeve brigade bo na večer proslave, 11. septembra bo brigada navzoča na glavni proslavi skupaj z mladinci z obeh pohodov. Vsa poljsnila v zvezi z zborom borcev Gregorčičeve brigade dobiti pri Odboru borcev XVII. brigade Simona Gregorčiča, Ljubljana, Beethovnova 10 ali pri občinskem odboru ZB v Tolminu.

ŠPORTNIKI — INVALIDI ZA DAN BORCA

Združenje VVI iz ljubljanske občine Moste-Polje je letos že šestič zapored pripravilo športno tekmovanje v počastitev dneva borca in občinskega praznika. Srečanja na tekmovalnih stazah se je udeležilo 120 športnikov iz 13 gospodarskih organizacij. Teden dni je 27 ekip tekmovalo v balinanju, streljanju in kegljanju, v teh najbolj priljubljenih športnih zvrsteh med delavci v tovarni.

Balinarji so tekmovali na dvosteznem balnišču kluba Invalid, kegljači so zasedli štiri-štežno kegljišče Slovan, strelci pa so se pomerili v prostorih kluba Invalid. V balinanju so bili najboljši tekmovalci iz bolnice za duševne bolezni Polje. Prvo mesto si je pristrreljala ekipa Saturnusa, v kegljanju pa je prvo mesto zasedla ekipa SAP. Tekmovalne ekipe so prejele spominska darila in plakete.

Letošnje tekmovanje močanskih invalidov, ki gotovo ne bo letošnje zadnje, je prijetno

osvežilo športne loge invalidov, ki so marsikje žal zanemarjeni. Zgledi vlečejo, pravijo in tako je tudi prav. Močanski invalidi, ki že vrsto let marljivo vadijo in tekmujejo in obenem čutijo, da jim je šport življenjska potreba, so lep zgled ostalim invalidom širom po Sloveniji! vb

Poizvedujemo

Prosim vse tovariše in tovaršice, ki so delali za NOB od leta 1942 naprej v Celovcu in tam hodili na sestanke v Borjano Poljaku iz Kamnika na Pischeldorferstr. 72, naj se mi javijo na naslov:

Franka Pollak
Trg svobode 5,
Kamnik

Iščem tovariša Matijo Mavca, doma iz Slavskega jaza, vas Fara. Njegovo pričevanje rabim za ureditev posebne delovne dobe.

Drago Butina
Zlatoličje 35
p.Starše pri Mariboru

Na rob sestavka »Borko NOV so odpustili«

V 23. številki »TV-15« smo priobčili sestavek z naslovom »Borko NOV so odpustili«. Dodajamo odgovor, ki nam ga je poslal pujsko podjetje Pleskar.

Tovarišica A. T. borka NOV, je bila po osvoboditvi najprej zaposlena v JLA — v letu 1945. 4 mesece; nato se je zaposlila v podjetju Vignjaka — Varazdin, kjer je leta 1948 delala 3 mesece in 2 dni. V podjetju Varkša — Varazdin je bila leta 1949 zaposlena 4 mesece in 1 dan. Njena prva redna zaposlitev je bilo delo v podjetju Pleskar — Ptuj. V času rednega dela ji je bilo delovno razmerje odpovedano že leta 1963, vendar s pogojem, da odpoved ne velja, če si pridobi vsaj izobrazbo nižje administrativnega tečaja. Tovarišica A. T. pa tečaja še vedno ni končala oziroma še ni predložila ustreznih dokazil.

In še to: po splošnih aktih samoupravnih organov podjetja Pleskar izdaja odločbo na podlagi sklepa organov upravljanja direktor, torej žena D. B. ima dokončno splošno izobrazbo prve stopnje in je v podjetju zaposlena eno leto dalj kot tovarišica A. T. in še dalj kot njen mož — direktor podjetja.

POJASNILO

V zvezi s člankom »Predpisi so eno, praksa je drugačna«, ki smo ga objavili v številki 25-26 »TV-15«, nam je upravni odbor trgovskega podjetja »Zarja« iz Maribora poslal naslednje pojasnilo:

Tovarišica Reza Sajko ni bila zaposlena pri trgovskem podjetju »Zarja« 28 let, kot je napisal avtor članka, ker je od ustanovitve podjetja do danes prečkalo šele 14 let. Prav tako ni bila zaposlena v podjetju je delala pri potrošniški zadrugi v Mariboru med vojno pa je bila 4 leta polno zaposlena pri »Versorgungsring« v Mariboru. Upokožila se je po lastni želji že 31. 12. 1964 in prejela pokojnino in mesečne osebne dohodke v podjetju. Letos je prejela mesečno pokojnino v znesku 88.481 starih dinarjev, v trgovskem podjetju »Zarja« pa iz naslova osebnih dohodkov mesečno povprečno 116.073 starih dinarjev. Njen mož Anton Sajko, ki je prav tako zaposlen pri trgovskem podjetju »Zarja«, prejema mesečno povprečno 114.335 starih dinarjev osebnih dohodkov. Skupaj znaša to 218.889 starih dinarjev mesečnih dohodkov, kar za družino z enim otrokom ni ravno malo.

Po sklepu upravnega odbora, po potrditvi delavskega sveta in po temeljiti razpravi o številni mladini, ki danes ne najde zaposlitve, je odpoved odobrili direktor podjetja. Pripominjamo, da smo po sklepu upravnega odbora v našem podjetju z 31. 12. 1965 odpovedali delovno razmerje vsem upokoženim. Prav tako tudi tovarišici Rezi Sajko, glede na to, da je upokožena z 31. 12. 1964 in ker je z navedbo 32 službenih let še dosegla polno pokojninsko dobo (30 let po starem zakonu, po tem zakonu je tudi upokožena).

Direktor Lojze Antončič je postopal v smislu sklepov in pooblastil samoupravnih organov, torej daleč od samovolje, kakor je bilo razvideti iz omenjenega prispevka.

Na pisca članka se je prav tako kot Reza Sajko obrnila tudi članica ZB, mati nezaposlene mladinke Radice Zlatič, se prošnja, da bi ji pomagali najti zaposlitev. Prošnja oziroma posredovanje pri piscu članka ni bilo uspešno. Zato se je mati Radice Zlatič obrnila na direktorja Lojze Antončiča, ki je njeni hčerki omogočil prakso prav v oddelku, kjer je bila zaposlena tovarišica Sajkova. Odobrili ji je tudi primerno nagrado in osebno vplival na organe samoupravljanja, da je treba otrokom članov ZB pomagati kljub temu, da v podjetju ni prostih delovnih mest.

Upravičeno se lahko sprašujemo, če je ravnanje podjetja »Zarja«, ki stremi za tem, da se čim več mladine takoj po končanem šolanju lahko vključi v delo, nehumano? To tembolj saj smo prav v tem času prejeli podatke o stanju nezaposlenih, ki govorijo, da je v mariborskem zavodu za zaposlovanje zabeleženih 1980 nezaposlenih oseb. Pripominjamo tudi, da je tovarišici Rezi Sajko in njenemu možu ravno trgovsko podjetje »Zarja« odobrilo 2 milijona starih dinarjev kredita na 30-letno odplačilo in jima tako omogočilo gradnjo stanovanjske hiše, ki je danes že dokončana in stoji v Vmarski ulici.

Prepričani smo, da se bodo bralci prepričali, da je »Zarja« ravnila humano in pravično do nezaposlene mladine, ki je delovne sile, ker namreč, da je dohodek 218.889 starih dinarjev, tudi brez povprečne zasluge Reze Sajko, le zadovoljiv. Kaže, da gre v tem primeru prizadetim le za to, da bi prejeli polno pokojnino in plačo! Mar bi bilo humno to, da naša nezaposlena mladina odhaja na delo v tujino, drugi pa prejema polno pokojnino in plačo?

Ustavno sodišče Jugoslavije je v zvezi z uporabo člena 104 dalo dokončno pojasnilo šele v Uradnem listu 23, od 8. VI. 1966 ter govori samo o borcih in je jasen dokaz, da je vse do takrat bil stvar okrog člena 104 sporna. Organi podjetja so vzeli na znanje razlajanje predpisa.

Kaj lahko še vedno govorimo o nehumanem ravnanju direktorja in organov trgovskega podjetja »Zarja«?

UPRAVNI ODBOR TRGOVSKEGA PODJETJA »ZARJA«

IZ STAREGA NOVO BOSTE NAREDILI Z

BARVAMI
ZA TKANINE
TOVARNA
»AERO«
CELJE

• V najem oddam, eventualno prodam malo kmetijo z gospodarskim poslopijem. Ugodno za upokožene — gozdarje. Zglasite se: Zeje 17, Komenda.

Ob tabornem ognju

z dolgim nosom, sem se moral potolažiti z izgovorom, da jim je sicer zelo žal, ker mi ne morejo prav nič pomagati, ker enostavno nimajo denarja za take stvari in da je že tako bilo zgovorjeno.»

Ivan je ježno gledal in zamahnil z roko. »Nikdar si nisem predstavljal, da mi bodo novi zobje delali preglatice. Nikdar nisem od socialnega ničesar zahteval, nikdar nisem hodil po zdraviliščih, kakor delajo mnogi, ki so dosti manj potrebni zdraviljenja kot jaz. Bom pa brez zob še teh nekaj let do smrti...«

Ničesar ohrabljenega nisem imel reči Ivanu. Tudi v meni je zavrelo. Molče sva si z Ivanom stisnila roke in se poslovila. Ivan pa je tistega popoldneva ostal doma, mislil na svoje nekdanje sorce, ki se na srečanjih širom po domovini prijateljsko pogovarjajo, obujajo spomine in se veselijo.

KAROL LESKOVEC

Na praznik je moral ostati doma

sončnimi žarkih.

Ivana tod vsi dobro poznajo. Dvainštiridesetega se je pridružil borcem dolomitskega odreda. Na prste, bi lahko prešteli tiste, ki so se iz Ivanove vasi borili pod partizansko zastavo. No, Ivan je zvesto partizani skozil tri leta in četrtega pol. Potem ko so okupatorja pregnali, je postal predsednik domače občine. Sedaj se je Ivan pričel boriti za mizo z neštetimi problemi. Vztrajal je, dokler niso občin razpustili in še potem nekaj let; v logaški občini je opravljal razne funkcije, dokler ni odšel v pokoj.

Ko sva se z Ivanom tistega prazničnega dne srečala, si nisem mogel kaj, da me ne bi pričelo zvijati od smeha. »Kakšen pa si,« sem vprašal prijatelja. Z veliko dlanjo si je Ivan za-

kričal usta kot sramežljivo dekle, nato pa s čudnim glasom zapiskal skozil prste: »Hudiča, saj vidiš, da nimam zob!« Ivan je spustil roko, da mu je mlahavo padla na bok. »Kaj potem, če si brez zob,« sem ga pričel tolažiti. »Naravno je, da ljudem

v letih, v katerih si, zobje izpadajo kot klinčki iz presušeni grabelj.«

Priznati moram, da sem se zmotil. Prvi hip sem zadevo obrnil na smešno plat, misleč: »Ah, Ivan živi na vasi, kjer na take stvari ne polagajo kdove koliko pozornosti.« Toda potem, ko sem se pazljivo zarl v njegov obraz, sem se zamislil. Iz osušenega obraza so mu štrlele ličnice in koža je pripovedovala o desetletjih težkega in krutega življenja, ki je zavozilo čezenj.

Ivan je začel pripovedovati svojo zgodbo, zgodbo, katero bi mogli slišati še iz mnogih drugih ust.

Ze petkrat sem bil na socialnem na Vrhniki, da bi mi »uštimali« to čeljust. No, ko sem že petič zapustil to ustanovo,

Nihče ne more in ne sme biti nad družbo neomejen gospodar

(Nadaljevanje s 1. strani)

vojni. Toda — je rečeno — zadnja leta, zlasti pa pred VIII. kongresom ZKJ in po njem se je pokazalo, da so nekateri funkcionarji poskušali izrabiti varnostne organe v politične namene. Tako so se prejšnjim težnjam, da se državna varnost spremeni v silo nad družbo, pridružile še nove: da postane UDV eden izmed odločujočih činiteljev v oblikovanju družbene politike. Ti funkcionarji so izkoriščali svoje položaje in zlorabljali organe Državne varnosti z namenom, da uvedejo kontrolo nad vso družbo — do vrhov. S prisluškovanjem, zasledovanjem itd. so si vzeli pravico, da nadzorujejo tudi odgovorne državne in politične funkcionarje. Po takih poročilih od tehnične osebe so zelo pogosto ocenjevali ljudi, ocene pa so bile tudi odločilne za kadrovanje. Poudarjeno je v poročilu, da je bil Ranković kot sekretar CK odgovoren za kadrovsko politiko in organizacijsko izgradnjo ZKJ, pa se je pri odločanju o razmeščanju kadrov pogosto opiral na materiale varnostne službe.

Poročilo je obravnavalo tudi zastojanje organov Državne varnosti, da so se nekateri funkcionarji te službe, zlasti Svetislav Stefanović, upirali spremembam in niso dovoljevali, da bi se kdorkoli zunanji njih v imenu družbe vmešaval v zadeve državne varnosti. Sami sebe pa so imeli za poklicane, da odločajo o reorganizaciji — del vodilnega kadra pa še vedno ni opustil težnjaj po oblasti nad ljudmi in kontrole nad družbenim gibanjem.

Ugotovljeno je tudi, da je Državna varnost spletla razvejano mrežo svojih sodelavcev v delovnih organizacijah in celo v ZKJ. Take metode seveda niso pomagale razvijati družbenega samopripravljanja in ga niso varovale, temveč so ga zavirale. Posamezni organi Državne varnosti so zadnja leta uvedli prisluškovanje in kontrolo zlasti množično proti poštenim in socializmu predanim ljudem in proti nekaterim državnim in političnim funkcionarjem. Tudi zato, da bi

nekateri tovariše onemogočili in jih nazadnje spravili s položajev. Iz poročila je dalje razvidno, da je bil Stefanović neposredni voditelj službe Državne varnosti v vsem povojnem obdobju in da je kot predsednik komisije zveznega izvršnega sveta za notranjo politiko in kot predsednik komisije za koordinacijo varnostnih služb neposredno politično odgovoren za delo Državne varnosti. Rečeno je tudi, da se je neposredno vmešaval v delo organov državne varnosti, često celo mimo zveznega sekretarja za notranje in državne zadeve, poročilo omenja tudi, da je bil Stefanović pred komisijo skrajno neiskren, da je med delom komisije obiskoval ljudi, s katerimi se je dogovarjal, kako naj odgovarjajo itd. Tudi je trdil, da je izvršil komite vso zadevo, pravičeval in kritiziral, ker je komisija obšla Rankovića. Ugotovljeno je tudi, da je Stefanović neposredno odstavil in imenoval ljudi na posameznih sektorjih UDV.

Končno je komisija v poročilu navedla tudi naslednje zadeve: kadrovska politika v UDV je bila skrajno izključno monopol posameznikov, glavno besedo sta imela Ranković in Stefanović, UDV je trdno centralizirana organizacija, vertikalna povezava se je na vrhu skretila na enega ali dva funkcionarja, kot organizem pa je bila zunaj vsakršne družbene kontrole, posamezniki so zlorabljali svoj položaj in se vmešavali v obsebe in v posameznikov, razvili so sistem informiranja o razpoloženju javnega mnenja, to pa je bilo celo nestrokovno in improvizirano, mnoge podatke pa so celo dobili iz negativnega okolja, informacije niso bile odraz dejanskega stanja, nekatere stvari so posploševale itd. Komisija je tudi ugotovila, da se je ustala in v skrajni liniji tudi sprejela praksa, da je Ranković v imenu CK in v imenu državnih organov sam brez kontrole in brez odgovornosti komurkoli vodil to službo.

Ob koncu je komisija predlagala: reorganizirati je treba UDV in nad njim zavesti družbeno kontrolo državna komisija naj razkrije vsa materialna delstva, smisel in namere posameznih odločitev in zlorab položaja in oblasti, krivce pa pokliče na odgovornost, tovariš Stefanović, kot neposredno odgovoren za delo UDV v vsem tem obdobju, ko so se pojavile omenjene deformacije in resne zlorabe in zaradi njegovega neiskrenega zadržanja pred ZKJ naj se izključi iz CK ZKJ in ZKJ sprejme naj se odstop, ki ga je dal Aleksandar Ranković na vse svoje funkcije, ker da je njegova politična odgovornost za delo organov UDV taka, da teh funkcij ne more več opravljati.

Reorganizacija in nadaljnji razvoj ZKJ

Gradivo o reorganizaciji in nadaljnjem razvoju ZKJ govori najprej o tem, da se je začel po VIII. kongresu proces globljih sprememb v gospodarski in politični strukturi družbe in da je zdaj vse bolj aktualno, kako uresničiti ZKJ svojo vodilno vlogo. Da bi tudi ZKJ stal stopnjo razvoja naše družbe, izpolnila svojo nalogo in svojo družbeno vlogo, mora doživeti tudi sama globlje spremembe v duhu programa ZKJ in stališča VIII. kongresa. V gradivu je tudi govora o sprejemanju mlajših ljudi v ZKJ, nakazan je kažipot za centralne komitee in njihove izvršne organe ter v kateri smeri naj spreminijo svoje delovne metode, poudarjeno pa je tudi naslednje: temeljitost je treba poudariti, kaj bi morali spreminiti v organizacijski strukturi ZKJ in kako, kakšne spremembe nastajajo v odnosih med ZKJ in oblastjo, skušnjanskim sistemom in družbeno-političnimi organizacijami, kako praksa odločala in sistem samopripravljanja vpliva na ZKJ, ki se danes pretežno odvija v komitejih, usmeritvi ZKJ k članstvu, da se bo aktivneje ukvarjalo z nadaljnjim razvojem ZKJ, zlasti z idejno-političnimi problemi naše družbe.

Izrazili sta se nezlomljivost in načelnost CK

V razpravi je na IV. plenumu sodelovalo 16 članov centralnega komiteja, prav tako pa sta govorila tudi Aleksandar Ranković in Svetislav Stefanović (oba dvakrat). Ranković je med drugim rekel, da UDV ne more in ne sme postati faktor nad družbo in ZKJ ter drugimi političnimi in družbenimi organi. Ob koncu je rekel, da je za takšno delo in ravnanje UDV moralno odgovoren, ta odgovor pa izvira iz tega, ker bi moral biti bolj buden. Veljko Kovačević je poudaril, da mora biti varnostna služba tisto, kar terjata od nje partija in družba, Svetislav Stefanović je dejal, da so bile napake in pomanjkljivosti, vendar da negativnosti, o katerih je bilo govora na plenumu, niso bile plod nekakšne zavestne akcije. Vidoe Smilevski je omenil, da boj proti defor-

zadovoljiva, skrajno nezadovoljiva pa je bila izjava Stefanovića, ki je skušal preiti v napad. Izrekel se je za to, da vsa naša zveza, vsa javnost pričakuje le to, da stvari doženemo do kraja. Oskar Kresčić je ostro obsodil to, da sta Ranković in Stefanović zlorabljali položaj in zaupanje. Milutin Batić je povedal, da je bilo tovrstno vmešavanje UDV čuti tudi na področju tiska in drugih informacijskih sredstev.

Razprava je dokazala, da je bil centralni komite ZKJ enoten v oceni škodljivega delovanja nekaterih organov Državne varnosti, izražena pa je bila nezumljivost in načelnost CK, prav tako pa so bili enotni glede politične odgovornosti Rankovića in Stefanovića za tako stanje v UDV.

Našo partijo moramo očistiti

V sklepnem govoru na IV. plenumu je generalni sekretar CK ZKJ Josip Broz Tito poudaril, da bodo sprejeti sklepi in njihovo dosledno izvajanje povrnili zaupanje ljudstva v centralni komite in ZKJ. Rekel je: »...Treba je preprečiti razna ugičanja, govornice in nacionalistične tendence... Če bomo pravilno delali, bomo presekali vse tiste nacionalistične odklone, ki so se kazali v vrstah komunistov. Kakor kaže, smo zadeli na pravi izvor teh raznih nacionalističnih tendenc, ki so se porajale in kasneje izražale v republikah.« Zlasti je poudaril, da je treba našo partijo postaviti na tisto mesto, ki ji pripada in ki ji je vselej pripadalo, ki pa, žal, zaradi stanja, kakršno je vladalo v vodstvenih vrhovih, v našem CK in v izvršnem komiteju, ni moglo priti do izraza. Opozoril je tudi na to, da je spoznal enotno stališče, ki so ga zavzemali na plenumu, ne oziraje se, iz katere republike so bili, pri čemer je poudaril, da mu je žal, da se vse zadeve ni lotil že prej. »Lotili smo se stvari pozno, vendar ne prepozno. Dolžni smo pred zunanjim svetom dokazati, da rešujemo največje probleme, kakršni včasih pretresajo druge države, in da jih znamo urediti na naš humani način,« je poudaril Tito.

Ob koncu je Tito govoril še o tem, kako bo treba vrste UDV očistiti tistih, ki so se popolnoma izpridili, ne glede na to, kdo so. »Moramo se potegovati,« je rekel Tito, »za to, da bo ljudstvo spet vzljubilo to svojo organizacijo, saj jo je ljubilo med vojno in dolgo po njej, v zadnjih letih pa je izgubila precej ugleda. Ni pa prav, da bi v celoti valili krivdo nanjo, ker gre za posameznike, za skupino ljudi.«

Za konec pa je Tito poudaril med drugim: »...Če ne odstranimo iz naših vrst raznih ljudi, ki so se vrinili noter iz karierističnih razlogov, bomo imeli veliko težav pri izvajanju naših sklepov. Našo partijo moramo očistiti...!«

Val protestov proti vladi ZR Nemčije

Zahodnonemška vlada jugoslovanskim narodom še vedno noče plačati vojne odškodnine

Spričo dejstva, da Zvezna republika Nemčija še vedno noče poravnati svojih vojnih obveznosti in plačati odškodnine stotisočim Jugoslovanom, ki so trpeli pod nacističnim škornjem, še je posebno sedaj, ko smo počastili dan borca in ko proslavljamo 25. obletnico revolucije, po Sloveniji in po vsej domovini razširil val ogorčenja proti zahodnonemški vladi. Bivši udeleženci NOB so na svojih nedavnih srečanjih sprejeli resolucije, v katerih obsojajo zavlačenje plačila reparacij.

Člani ZB NOV občine Hrastnik so na komemoraciji ob spomeniku žrtvam nacizma dne 2. julija sprejeli resolucijo, v kateri so med drugim zapisali:

»Ogorčeni smo nad zavlačenjem plačila odškodnine jugoslovanskim žrtvam fašizma. Očitno vlada ZR Nemčije zapostavlja naše žrtve, zanika obstoj naše organizacije borcev in odklanja vse tiste občane, ki upravičeno zahtevajo odškodnino, ki so jo povzročile na naših tleh okupacijske sile s svojim barbarskim početjem. Nikdar ne bomo pozabili 443 žrtev, ki jih je dala naša občina. Odklanjanje in zavlačenje plačila odškodnine s strani vlade ZR Nemčije nas utruje v prepri-

»Bil sem prostovoljec«

(NADALJEVANJE IN KONEC)

Pa tudi drugi so videli in zmagovali z glavjo. Saj vem, bilo je to skoraj neumno dejanje, ali hotenje, da se oblečem, obujem, da se spet enkrat pošteno nasitim — vse to je bilo hujše od negotovosti: se vrnem ali pa tudi ne. Ze sem pred bunkerjem. Obstanem. Samo za trenutek. Stirje mrtvi, eden od ranjen, prehudo, da bi se kdaj mogel živeti. Moral sem mu pomagati umreti. V tem trenutku je bila to edina pomoč. Mislim, da sem ravnal prav, s srcem vojaka. Potem pa brž po najboljši uniformi, po

čevljih, tobaku in hrani. Ko sem se znašel v bunkerju, ni bilo nikogar. Bilo pa je polno drugih dobrot. Kolikor sem mogel, vse je bilo v mojem naročju; med drugim tudi nekaj municije in tobak. Morda je vsemu temu botrovalo srečno naključje. Naj bo, kakor hoče. Obelke sem se od nog do glave. V tem trenutku sem mislil le nase. Ni bila to partizanska navada, toda priznam — bilo je tako. Ko se povlečem iz bunkerja, me zapazijo Nemci. Krepko sem stisnil brzostrleko in se spustil v jarek. Nad njim pa je zasikal roj nemških svinčenk. Le pojte, sem si mislil, jaz sem dobil svoje — in vi tudi. Seveda so bile potem najvažnejše cigarete. Reklji so mi, naj takih stvari ne počnem več. Zvesto sem obljubil, sam sebi pa sem rekel: — Fant, zdaj si pa zares partizan!

Kaj kmalu smo bili pri Kresnicah. Točnega datuma se več ne spominjam. Vem pa, kako je rekel komandir, da je tu močna nemška postojanka in da nam znajo Nemci pošteno zagosti. Hm, pa naj zagodejo. Imel sem občutek, da sem po-

stal prekaljen borec, čeprav sem večkrat napravil prav otroško neumnost. Toda — že je zaregal. Moj vod je bil določen, da zavzame neki »nepremagljivi bunker«. Imeli smo tri mitraljeze in z njimi smo žgali, kolikor so zmogle cevi. Napadamo, streljamo, kričimo. Nič. Se in še se lotevamo te železobetonske gmote, iz katere sika jeklena toča in nosi smrt. Čas pa tako hitro beži. Ze je tu večer, a bunker je še vedno v nemških rokah. Kaj sedaj? Bunker moramo uničiti! Spet kratak posvet. Reklji smo: naprej za vsako ceno! Spet so bili na vrsti prostovoljci. Bil sem med njimi. Spustili smo se v noč. Glavno orožje so bile brzostrleke in bombe. Luči so svetile proti nam. Vsak čas je zaregal nemški mitraljez. Mi pa ob zemlji naprej, vse bliže in bliže... Mitraljezi so sikali, žgali kar naprej, mi pa po trebuhu proti bunkerju. Nekaj metrov pred bunkerjem smo prišli v mrtev kot. V hipu smo ga obkolili. Dva sva vzela po tri angleške bombe in že sem bil na vrhu bunkerja. S težavo sem odprl vrata in vanj zalučal dve bombi. Ti sta opravili svoje. Potem so prišli še drugi na pomoč. Zavzeli smo bunker, z njim štiri mrtve Nemce in cel kup vojnih potrebščin. Komandir me je potlej pohvalil:

— Hugo, to pa je hrabrost! Ni mi šlo za posebno čast, le to sem hotel, da ne bom med zadnjimi, pa da bi mi očitali, kako sem boječ. Ne, kaj takega se res ni smelo zgoditi. Nato pa, ko smo se spet zbrali pri Hinhah, nekje pri Kočevskem Rogu, so komandirji sklicali zbor. Prišel je komandant XV. divizije, polkovnik Milan, in takrat je delil odlikovanja za hrabrost. Tudi jaz sem bil med odlikovanci in zdi se mi, da je bil to najsvetanejši trenutek v mojem partizanstvu.

V Kočevskem Rogu pa sem spet srečal očeta. Bila je ofenziva in srečali sta se X. ljubljanska in Gubčeva. Prišli smo drug drugemu v pomoč. In med mnogimi borci X. ljubljanske zagledam očeta, tečem k njemu in se objameva. Ne vem, če sva od sreče točila solze. Spominjam pa se, kako me je vprašal po Matkač, po domu in če sem dobil kako sporočilo. Ne on in ne jaz nisva vedela, kaj se v Matkačah dogaja. Oba sva se vprašala, kdaj bova spet doma, kdaj bova spet videla domače in bila izabalo. Bilo je to kratko svidenje. Slišva vsak svojo pot, v borbo, v krvavi metež. Pozneje sem zvedel, da so ga ujeli belčki, da so ga nekaj časa trpinčili v Kočevju, nato pa so ga odvlekli v Dachau, kjer ga je pogoltnil krematorij. Potem ko sem zvedel za njegovo ujetništvo, ko so mi povedali stari borci, da je zapisan smrti, sem še tesneje stisnil pesti in se zaklel:

— Oče, maščeval te bom! Kmalo se mi je ponudila prilika. Prispela je vest, kdo se

javi v tako imenovani jurišni bataljon naše XV. divizije. Takoj sem bil med njimi. Zapustil sem stare prijatelje I. bataljona Gubčeve brigade, zapustil mojega šarca in že smo se poslovili od dela Suhe krajine. V Stranški vasi smo se zbrali borci, sami mladi prostovoljci. Oborožili so nas z brzostrelkami, bombami, minami in vsem mogočim lahkim orožjem. Še pred prvim jurišem pa smo zaprisegli pred komandantom in komisarjem, da se bomo borili do poslednje kaplje krvi, do zmage nad fašizmom. In spet sem se spomnil na očeta, na mater, brate in sestre, spomnil sem se na rodne Matke in krepko stisnil brzostrelko.

— Etbin, matnski fant, ti bataljonu ne boš delal sramote! Naš jurišni bataljon je hitel iz kraja v kraj, iz juriša v juriš in iz vsakega juriša smo odhajali še bolj prekaljeni. Ze res, da so padali borci, naši hrabri jurišci, padali pa so tudi sovražniki. Nas je bilo samo dvesto petdeset, sovražnika pa vse zeleno in črno. Bili smo Štajerci, Dolenjci, Primorci in drugi. Toda bili smo kot en moč. Komandant pa nam je bil prvoborec, kapetan Franc Pušenjak-Uragan. Bili smo poslušni borci in ko smo po jurišu posedli po gozdu, se je rahlo smehljaj in nas hvalil:

— To ste mi pobje od fare, z vami bom jurišal na belo Ljubljano!

In res je prišel odločilen trenutek. Spet smo se zbrali v Kočevskem Rogu. Preoblekli smo se, najedli, odpočili in še bolj oborožili. Potem pa smo pomagali z juriši v odločilnem boju. Najprej napad na Kočevje, potem smo hoteli k Velikim Laščam, Ribnici, Grosupljemu, Sentvidu, Stični in še in še, dokler nismo devetega maja prispeli v Ljubljano in ob propadu vsemogočne nemške armade na ves glas, zapeli:

— Živela svoboda slovenskega naroda...

Za naš bataljon pa še ni prišel konec. Zdaj smo postali »izvidniški bataljon« in lovili smo skrivnice, vse tiste, ki le niso hoteli odvreči orožja in so po hitro upali, da bo Hitler vstal od mrtvih. Največ sem bil v okolici Domžal in Kamnika. Zdaj mi je uspelo sporečiti domov, da sem živ in zdrav. Prihiti se mi, sestra in svak. Lepo je bilo svidenje, a potofči sem solzo, ko sem zvedel, da je oče umrl v Dachau in da ga ne bom videl nikoli več...

Potlej pa se mi je nasmehnila sreča. V Braslovcah je bil bataljon Cankarjeve brigade. Ponje bo treba s kamionom. Poznal sem šoferja in ves vesel tekel h komandantu. Razumel je mojo prošnjo, položil mi je roko na ramo in se nasmehnil:

— Hugo, čas je, da obiščeš svojo rodno vasico, svoje domače, da pogledaš za kako geklino. Hodi srečno!

Do Braslovč sva se dva Savinjskana pripeljala s kamionom, potlej pa sem jo mahnil peš. Zastaven, v lepi uniformi in z orožjem za pasom sem stopal po prašni cesti. Bilo je to osemnajstega maja 1945. Lep dan je bil in meni je bilo pri srcu neposipno toplo. Savinjska dolina je bila eno samo zelenje, en sam cvet. Domači so me bili veseli, znanci in prijatelji so mi stiskali roko. Lepe so moje Matke, čudoviti ti sončni griči, prijazni ljudje, bivajo tod. In iz polnih prsi mi je kot studenec privrela pesem:

— Živela svoboda slovenskega naroda!...

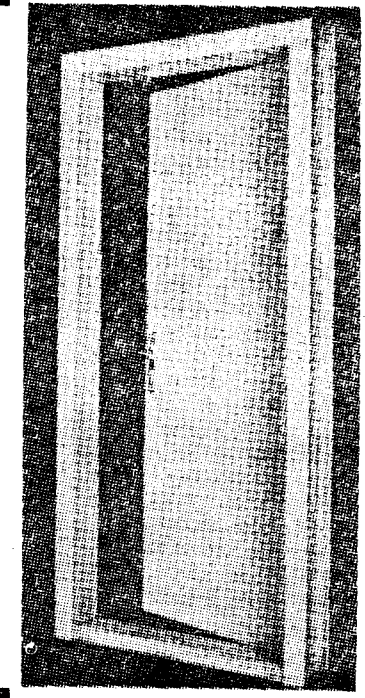
(Zapisal DRAGO KUMER)

LESNO INDUSTRIJSKO PODJETJE BLED

IZDELKI:

- žagani les smreke-jelke
- resonančni — avionski les
- vezane plošče za gradbeništvo
- vezani les
- ladijski pod
- opaži vseh vrst
- stropne in stenske obloge
- vezani les
- garažna vrata
- lamelirana gladka vrata
- vhodna vrata
- strešne konstrukcije
- lesna moka
- lesna embalaža vseh vrst

CENE KONKURENČNE!

Pred vašim odhodom na dopust še na ogled, kaj vam prinaša za vroče dni

modna hiša
LJUBLJANA - MARIBOR

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Ameriške strateške rakete
Ob koncu 1965. leta je bilo v Združenih državah Amerike glede strateških raket naslednje stanje: Iz oborožitve so potegnili vse rakete tipa »Atlas« in »Titan 1«, ker menijo, da so te rakete že zastarele. Tega pa doslej še niso storili rakete tipa »Titan 2«, ki jih imajo štiriinpetdeset.

Vojaške zanimivosti

Ameriške zračne slike so doslej dobile 800 raket tipa »Minuteman«, razen tega pa so jim ob koncu prejšnjega in v začetku tega leta začeli pošiljati že izboljšano različico »Minuteman 2«.

Kar zadeva rakete tipa »Polaris«, je znano, da so jih novembra 1965 imeli 544, vgrajene pa so bile na 34 atomskih podmornicah. Ameriški načrt predvideva še sedem takih podmornic, tako da bo

Zakaj je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo

Ob 25-letnici nemškega napada na Sovjetsko zvezo je znani francoski zgodovinar Paul Cartier v časopisu »Historie« objavil članek, ki ga po beograjskem NIN povzemamo v nekoliko skrajšani obliki.

Ni še minilo dve leti od podpisa prijateljske pogodbe v Moskvi, ko sta se Nemčija in Sovjetska zveza že znašli v vojni.

O teh dveh letih najdemo v nürnberških dokumentih kakih 180 političnih in vojaških dokumentov, iz katerih je moč skoraj po dnevih spremljati slabšanje odnosov in začetek spopada.

Prvi dokument izvira od dne 25. aprila 1939 in se nanaša na pogodbo, podpisano v Moskvi, na zadnjem pa stoji datum 22. junij 1941 — dan, ko je nemška

vojska vdrla na ozemlje Sovjetske zveze.

Spočetka so bili Nemci zelo zadovoljni. Vodja sekcije pomorskih operacij je 17. septembra 1937 ocenil prihod sovjetskih enot na poljsko ozemlje kot dogodek, ki utegne imeti zelo srečne posledice.

To je bil začetek sodelovanja. Ko so Nemci čez dva meseca spet ocenjevali razmere, so ugotovili, da je obnašanje Sovjetske zveze povsem zadovoljivo.

»To je prvič v zadnjih pet-

desetih letih, da se Nemčija ne boji Vzhoda, vojna na eni sami fronti pa je izvedljiva zadeva,« so takrat pisali.

»Ruske množice niso dorasle«

Hitler pa je, kot vse kaže, drugače mislil. Pred očmi je imel svoje najpomembnejše cilje. Vedel je, da se bo Nemčija med svojim pohodom na Vzhod srečala s močno Rusijo in da je treba računati tudi s tem.

»Razmere na Poljskem so nadalje težavnejše,« je govoril Keitel. »Organiziramo ogledovanje iz velikih višin. Na fotografijah je moč ugotoviti velike koncentracije vojaških enot, gradnjo strateških cest in letališč, kar nam vzbuja zaskrbljenost.«

Vojna na Finskem se je začela 30. novembra 1939. leta in je, kar zadeva sovjetsko vojaško moč, presenetila ves svet. Rusi so začeli bliskovito vojno, toda zemljišče, na katerem so se na podlagi precej površno izdelanega načrta vojskovali, ni ustrezalo sovjetski vojski.

Nemčija ni podpirala ne enih ne drugih, temveč je le s strani opazovala. Njen vrhovni štab je 31. decembra 1939 takole ocenil sovjetsko vojsko:

»Ruske množice niso dorasle, da bi se mogle upreti sodobni in dobro vodeni vojski.«

Začelo se je 1940. leto. Vojskovali so se le še na Finskem. Odnosi med Nemčijo in Sovjetsko zvezo so ostali nespremenjeni, čutili pa je bilo že nagnjenje, da se »skisajo«.

Ekspedicija na Norveško bi utegnila skaltiti te odnose, toda Sovjetska zveza je takrat izjavila, da je ta konflikt ne zanima.

Desetega maja 1940 se je začela nemška ofenziva proti Franciji. Prvi odmev nemških zmag je iz Moskve prispel v Berlin 21. junija v obliki sporočila tamkajšnjega ambasadorja Schulenburga: »Nemške uspehe so sprejeli še dokaj mirno.«

Hitler se vznemirja

Devetindvajsetega maja se sovjetska vlada ni hotela pogovarjati z britanskim predstavnikom, ki je bil prišel podpisat trgovinsko pogodbo. Naslednjega meseca pa je v Moskvo odpotoval nemški zunanji minister, da bi razširil ekonomske določbe pogodbe, ki so jo bili podpisali 25. avgusta. Vrnil se je zelo zadovoljen, saj je v aktovki nosil pogodbo za izmenjavo v vrednosti ene milijarde mark.

Ni še poteklo 48 ur, ko je

Schulenburg obvestil Wilhelmstrasse o »povsem nepričakovani« novici: sovjetske enote so vkorakale v Besarabijo. To se je zgodilo 20. junija, istega dne, ko je tudi Francija podpisala premirje. Ko so Romuni od Nemcev zahtevali pomoč, so jim odgovorili:

»Popustitelj«

Svojemu zunanjemu ministru pa je Hitler dejal:

»Ne bom dovolil, da bi me Rusi obšli. Z njimi smo sklenili pogodbo, ker smo bili prepričani v dolgotrajno vojno. Sedaj pa mi ni pogodba več potrebna, ker je vojna bliskovita.«

Kmalu je prišlo do prvih nasprotij. Sovjetske enote so z baltičskimi državami storile isto kot z Besarabijo in Bukovino. Okrepitev Sovjetske zveze ob

je ukazal, naj severne fjerne Norveške utrdijo, »tako da bo morebitni sovjetski napad že vnaprej obsojen na popoln neuspeh.« Zanimati pa se je začel tudi za Finsko, ki je menila, da je spet v nevarnosti, in je prosila Nemce za pomoč.

Konec avgusta in v prvih dneh septembra se je Hitler posvetoval z generaloma Keitlom in Jodlom.

»Spraševal naju je,« sta izjavila na nürnberškem procesu, »če mislimo na vojno s Sovjetsko zvezo. Ukazal pa je, da mora to ostati največja vojaška skrivnost. Prepovedal je, da se karkoli napiše o tem, kar smo govorili.«

Trojni pakt med Nemčijo, Italijo in Japonsko so podpisali 27. septembra. Sporazum treh

Fotografija z vprašajem

Po značilnih triglavkah na glavah obeh partizanov pri lahkem italijanskem minometu in po njihovi civilni obleki lahko sklepamo, da je slika nastala leta 1942 nekje na Dolenjskem ali Notranjskem. Ali gre za dva borce Kočevskega odreda, kot trdijo nekateri? Kdo sta tovariša na sliki, kje živita, če sta še živa, kdaj so ju fotografirali in kje? K »Fotografiji z vprašajem«, objavljeni v številki 2 našega lista (7. junija letos) smo dobili naslednje pojasnilo:

»Kakor vsakikrat, sem tudi tokrat pogledal sliko z vprašajem in v svoje začudenje spoznal na njej samega sebe. Sem prvi od leve proti desni. Zraven mene so Dolenc (živi v Mariboru), Car (živi v Mariboru) in Lovec (stanuje nekje v okolici Logatec). Omenjam samo partizanska imena, ker pravih ne vem. Vsi so prišli iz naših brigad in so stari borci od 1. 1942. Slikal nas je tovariš iz Cankarjeve brigade, katerega ime sem že pozabil, jeseni 1945 v Mariboru pred sodiščem. Takrat je bil na sodišču za stražo vod KNOJ.«

CIRIL LUKMAN, Rošpoh 163, pošta Kamnica pri Mariboru

AVGUSTA 1942 SO V LIKI USTANOVILI PRVO ŽENSKO PARTIZANSKO ČETO, KI SE JE ODLIKOVALA V MNOGIH BOJH. PO »SVETU« SMO POVZELI NEKAJ SPOMINOV NEKATERIH BORK IZ TE ČETE.

USTAŠICE SO MORALE BEŽATI

po vsem tem njihova mornarica imela skupno 656 raket »Polaris«. Pripravljajo pa že novo raketo, s katero bodo zamenjali »Polaris«. To naj bi bila raketa »Poseidon«, ki bo nekoliko večja od »Polarisa«. Dolga bo 19,38 m, široka pa 1,83 m, medtem ko bo njen doseg isti — 4640 kilometrov.

Radiolokator »Črno oko«

V Franciji so preskusili nov radiolokator, namenjen za ugotavljanje ciljev na majhnih višinah (od 0 do 3000 metrov), uporabljati pa ga nameravajo za usmerjanje ognja 30-milimetrskega protiletalskega topa, ki je vpravljen na spodnjem delu trinaststonskega tanka »Tourelle«.

S tem radiolokatorjem, ki je zavarovan z jekleno kupolo, lahko opazujejo vse nebo ali pa samo njegove dele ter ugotavljajo razdaljo do cilja.

Razen z radiolokatorjem je top v kupoli opremljen tudi z različnimi optičnimi napravami. S topom in vsemi temi napravami upravljata dva vojaka.

Samohodni kopač strelskih jarkov

Britanska vojska je dobila nov stroj, s katerim bodo lahko kopal strelske jarkove, zaklone in okope skoraj na vsakem zemljišču. S tem strojem bodo lahko vsako minuto izkopali — glede na trdoto tal — od dva do deset metrov dol strelski jarek z globino 180 cm. Stroj lahko meče odvečno zemljo na katerokoli stran jarka.

Glava samohodnega kopača ima verigo z zobmi, ki rahljuje zemljo, ta pa pride na transportni trak, ki jo potisne iz jarka. Motor samohodnega kopača ima 192 konjskih moči.

Tajno sporočilo v kitah

»Dobro se še spominjam dneva, ko so me sprejeli v Partijo,« pripoveduje Koka Drakulić-Begović. »Takrat smo napadli Rakovico. Z Dragošo Ninkovićevo sva skupaj jurišali na ustaše. Ko jim je prišla pomoč, smo se morali umakniti. Nekaj naših ranjencev je ostalo tik pred bunkerji. Vrnile smo se ponje in jih rešile. Ko smo se vračale s poslednjim ranjencem, smo srečale komandirja Rada Rašeta, ki nas je vprašal: »Ste že v Partiji?«

»Nismo,« odgovorimo.

»Od danes naprej ste člani Partije,« nam je dejal in pohitel na levo krilo, od koder je bilo spet slišati streljanje.

Čeprav smo se umikali, sem bila presrečna. Kot komunistka sem se povsem drugače počutila kot prej...«

»Ne spominjam se več, zakaj smo se lotili Gospića, najbolj utrjenega ustaškega gnezda v vsej Liki,« pripoveduje Kata Radaković-Prica. »Moj bataljon je jurišal proti bolnišnici. Toda, kaj naj dosežemo, če pa smo imeli pred seboj le beton in jeklo.«

Ko smo bili na položajih pri Gospiću, je vsako jutro hodilo mimo naših položajev neko dekle. Bila nam je sumljiva in smo jo zadržali. Moja naloga je

bila, da jo preiščem. V obleki nisem ničesar našla. Šele potem, ko sem ji ukazala razplesti kite, je padlo na tla pisemce, namenjeno ustašem.

Bihac smo napadali več dni zapovrstjo, osvojiti pa ga le nismo mogli. Morali smo se umakniti. Takrat smo imeli precej ranjencev. S položajem smo jih odnesle v neki jarek, nismo pa imele nobene hrane zanje.

Nekdo izmed nas je opazil kravo, ki pa je bila na nasprotni strani reke, tam, kjer so bili ustaši. Prebredli smo reko, ubili kravo in jo po kosih prenesli na našo stran ter nahranili ranjence.

Pri Bihaću so me sprejeli v Partijo. Ne vem, ali so to storili zato, ker sem reševala ranjence ali pa zato, ker sem se dobro borila z ustaši.

Ko smo se umikali, smo morali preko reke, po kateri so plavale ledene plošče.«

Srečanje z ustašicami

»Pri Gospiću smo se srečale z ustašicami,« se spominja Desa Stojićeva. »Med domobrane so jih brčkone zato poslali, da jim dvignejo bojno moralo.«

Izenada so nas napadle v nekem gozdu nad Gospićem. Mi smo jih mirno pričakali. Ko so

bile že čisto blizu, smo začeli streljati. Ena izmed njih je že zagrabila za mojo brzostrelko, takrat pa sem jo udarila z vso močjo, tako da se je hitro izgubila v grmovju...

Po krajšem boju so ustašice zbežale skupno s svojimi domobranci.

Spomladi 1943. leta so partizani napadli ustaško-četniško postojanko v Gračcu.

»V mesto smo vdrla z jurišem,« pripoveduje Mica Čujić-Radenović. »Ob tej priložnosti smo ujele 48 četnikov. Ko smo zavile proti bolnišnici, me je v nogo zadela sovražnikova krogla. Tovariši so me hoteli obvezati, toda uprla sem se jim. Nisem jim dovolila, da mi slečejo hlače. Zato so mi morali raztrgati le hlačnico in mi tako obvezati ranjeno nogo.«

Ko se je zdnilo, so nas četniki obkolili. Pozivali so nas, naj se vdamo. Kazalo je, da je vsak odpor nesmiseln. Tovariši so padli drug za drugim. Nad nami, v neki hiši, so bili četniki, mi pa smo iz kleti zavražali njihove napade nepretrgoma 6 ur.

Ko je naš bataljon vdrl v mesto, je v njem bilo 105 borcev. Izmed teh se nas je v kleti rešilo le sedemnajst. Ko se je zmračilo, smo krenili na juriš. Četniki so mislili, da se name-

ravamo vdati. Bili so presenečeni, ko smo začeli nanje streljati. Prva je bila Jelka Dozetova s puškomitraljezom, vsi drugi pa za njo.

Ko smo se prebili, smo se prešteli. Razžalostili smo se. Bataljona ni bilo več.«

Bela zastava na železniški postaji

»Pozimi 1943. leta smo pričakali Italijane na cesti med Gračcem in Lapecem,« pripoveduje Kata Radaković-Prica. »Vsa

brigada se je ukopala v sneg. Sovražnikove predhodnice nismo hoteli napasti. Ko pa je mimo nas šla kolona, smo jo začeli obstreljevati. Mislim, da ob tej priložnosti ni ostal noben Italijan živ. Takrat pa je padel tudi naš komandir Nikola Radmanović.

Nato smo nameravali napasti Ramljane. Pričakovali smo oster boj. Ko pa smo prišli na železniško postajo, smo zagledali belo zastavo in razvrščene domobrane. Vdali so se nam brez boja.«

Obrtno podjetje

»OBRTNIK« PREBOLD

Izdelujemo peč za centralno kurjavo za eno in dvostanovanjske hiše na trda in mehka goriva. Peči in grelce tudi sami montiramo. Cena peči je 950 N. dinarjev, montaža in instalacija grelnih naprav pa po predračunu.

Izdelujemo tudi lahko konfekcijo, ki jo zelo priporočamo cenjenim potrošnikom.

Zidarska delavnica ugodno uporablja pri zidavi hiš opeko iz lastne opekarnice, ki omogoča cenejšo gradnjo.

V okviru podjetja imamo tudi lastno mizarsko delavnico.

S tem popravljamo tiskovno napako pri ceni peči za centralno kurjavo. Pravilna je 950 N. dinarjev.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZASČITA

Kot strela z jasnega je udarila novica, da je neonacistična Ljudska demokratska stranka dosegla na zadnjih volitvah v Zahodni Nemčiji uspeh, ki ga ni skoraj nihče pričakoval. Njen program zajema združitev obeh Nemčij, obnovev starih meja, prenehanje sodnih procesov proti vojnim zločincem in rehabilitacijo tretjega rajha. Stranka ima kakih 20.000 članov, samih prejšnjih nacistov. Njen vodja, »novi führer«, je petdesetletni Fritz Thielen, udeleženec pohoda na Sovjetsko zvezo, sedaj lastnik treh manjših tovarn s 140 delavci. Pravi duhovni vodja stranke pa je petinštiridesetletni Adolf von Thadeen, ki izdaja strankino glasilo v nakladi 45.000 izvodov.

Stranka, ki si je za svoje barve izbrala nekdanjo cesarsko črno-belo-rdečo zastavo, je v teh dneh imela svoj kongres, odločilni zanjo pa bodo, po mnenju mnogih opazovalcev, prihodnji tedni, ko bodo v juliju volitve v deželne zbornice.

Nacisti iz 1966. leta

Vas se imenuje Reichertshausen. Na karti je označena z drobceno piko. Za potnika ni zanimiva: v njej se ni rodil ali umrl noben slaven mož. Tam ni bilo nobene velike bitke.

Zakaj je sedaj ta vas v bližini Münchna naenkrat v središču pozornosti?

Če ste neonacist, se obvezno zgledate na županstvu

Odgovor na to vprašanje je tako nov, da ga ni morda najti še v nobenem turističnem vodniku. Če pa bi ga ta že vseboval, potem bi bil napisan v naslednji obliki: »Reichertshausen, Bavarska, 700 prebivalcev. Na občinskih volitvah leta 1966 je glasovalo za Ljudsko demokratsko stranko 92 % vseh volivcev. Najpomembnejša osebnost: gospod Paul Schöfflmaier, star devetinštrideset let, nekdanji podoficer SS divizije »Das Reich«. Nadjete ga na županstvu.«

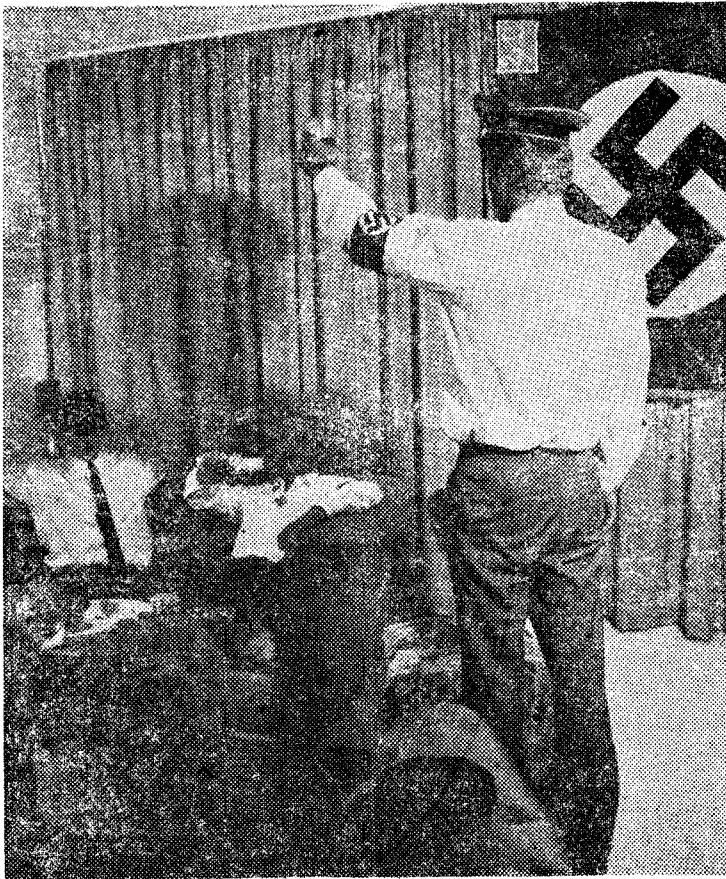
Gospod Paul Schöfflmaier je namreč župan v tej občini. To je visok in suhljat možakar ostrega pogleda. Ni si ga težko predstavljati kot esesovskega podoficirja slavne nemške divizije. Toda, zakaj si ga je treba sploh predstavljati?

Svojim obiskovalcem je prihranil ves napor že s tem, da si je obesil v svoji hiši na zid fotografijo, na kateri ga je moč videti v esesovski uniformi.

»Hitlerjeva notranja politika,« trdi novi župan, »je bila v redu vse do 1938. leta. Hitler je raztrgal okrove versajske mirovne pogodbe. V tistih časih so tudi kmetje bili zadovoljni. Vse to so dobre strani tretjega rajha, ki jih moramo obnoviti.«

Paul Schöfflmaier je postal vojni ujetnik neke pri Pragi, vendar ga je eden izmed ameriških oficirjev že po dveh tednih spustil na svobodo. Kljub temu pa sedaj reichertshausenski župan zahteva: »Amerikaner Heim gehen!« (»Američani naj se vrnejo domov!«)

Ko je nekdanji esesovski podoficer prišel iz ujetništva domov, je svojo vas našel povsem razrušeno. Takrat se je izkazal kot izvrsten organizator. Sel je od hiše do hiše, zbiral nekdanje pripadnike wehrmachta in se lotil obnove vasi. Kmalu je Reichertshausen povsem spremenil svojo podobo. To je bila v veliki meri njegova osebna zasluga, vendar je Paul Schöfflmaier znal iz vsega tega izvelič politične koristi: vaščani njemu

Nacistični sestanek na Bavarskem: izposojajo si uniforme, nosijo oznake nekdanjega rajha, pijejo pivo in prepevajo, nacistične pesmi

osebno ničesar ne dolgujejo, temveč se imajo za ves napredek zahvaliti le njegovim idejam. Ni bil torej Paul Schöfflmaier tisti, ki je obnovil vas, temveč Hitlerjev duh.

»Za Reichertshausnom — vsa Nemčija!«

»Najpomembnejše je to, da so vse ključne točke v vasi v naših rokah,« uporabljajo tudi v tej vasi staro taktično pravilo. Te točke v Reichertshausnu pa so trgovina z mešanim blagom, gostilna, gasilski dom in športni klub. Bržkone je prav v tem vsa skrivnost, zakaj je 95 % vaščanov volilo za župana nekdanjega esesovca.

»Naša želja je združitev Nemčije,« pravi župan.

»Združitev! Združitev!« za njim ponavlja vsa vas.

»Nikar ne pozabimo na pokrajine, ki so jih bile anektirale Poljska, Češkoslovaška in Rusija. Nekoč bo spet postalo nem-

ško vse tisto, kjer govore po nemško!«

»Naj bo nemško,« je enakega mnenja tudi vas.

»Čas je že, da prenehajo s procesi proti vojnim zločincem. Zakaj graditi bolnišnice za Afričane, ko pa jih še sami nimamo dovolj.«

»Nobenih bolnišnic za Afričane!« zahteva vas.

»Vidite, takšna so naša gledišča. Tu, v Reichertshausnu, smo uspeli s to politiko. Zelim pa še več. Razširiti jo moramo na vso Nemčijo.«

»Na vso Nemčijo!« vpije vas. S to v Reichertshausnu. V letu Gospodovem 1966. Trideset kilometrov odtod je München. Pa tudi Dachau ni daleč.

Obeleževanje sremske fronte

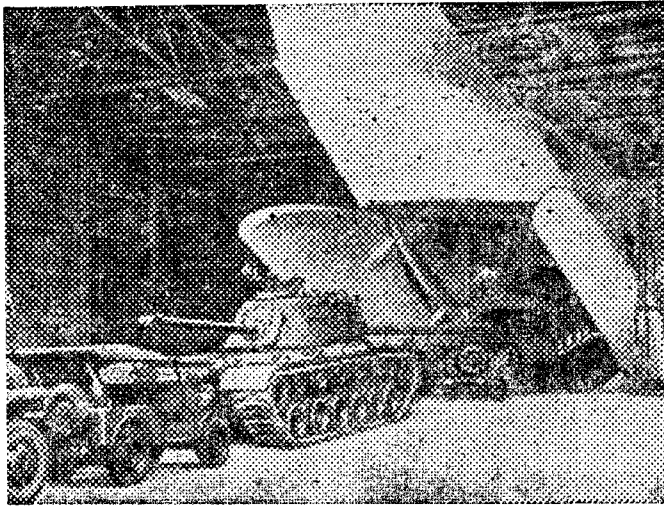
Skupno skrb o obeleževanju nekdanje sremske fronte, ki obsega območja treh republik, so pred dnevi prevzela vodstva organizacij Zveze združenj NOV Srbije, Hrvatske in Bosne in Hercegovine.

Pred kratkim ustanovljen poseben odbor bo izdelal predlog, kako bi obeležili fronto, ki so jo enote naše JLA držale v Sremu. Znano je, da je na tako imenovani fronti izgubilo življenje okoli 30.000 borcev.

Ena izmed prvih nalog posebnega odbora za obeleževanje sremske fronte je ta, da uredijo grobove padlih borcev in da z novimi podatki izpopolnijo »Kroniko sremske fronte«. Po zadnjih podatkih so grobovi oz. ostanki padlih borcev raztreseni v 46 vaseh.

O ureditvi območja sremske fronte je za zdaj več zamisli, večina pa meni, naj bi zgradili spomenik-kostnico, dalje spominski muzej (v katerem bi bila maketa sremske fronte), izdali naj bi spominsko knjigo o padlih borcih itd.

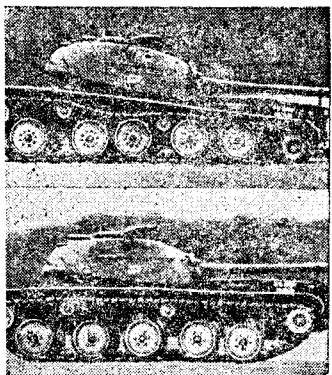
Računajo, da bi obeleževanje sremske fronte oziroma zgraditev ustreznih spominskih objektov bilo lahko končano do leta 1970.

REAKTIVEC »C-5 A je največje ameriško transportno letalo, ki bo tehtalo, kot smo pisali, 317 ton, dolgo bo 70 m, visoko 19 m, nosilo pa bo 90 ton tovora do do 5000 km daleč.

ČLOVEKA, KI JE 15 km DALEČ, je moč odkriti z naj-novejšim francoskim radiolokatorjem. Njegov sestavni del je akustični indikator, s katerim lahko ugotovite, če gre za posameznika ali skupino ozir. za vozilo na kolesih ali na gosenicah.

AMERIŠKI TANK »T 95«, ki ga preskušajo, se od drugih tankov razlikuje predvsem po tem, da lahko prednji ali zadnji del vozila dvignejo ali pa spustijo komaj trinaest centimetrov nad površino tal. S tem omogočijo topu večji kot ob-streljevanja.

HOTEL

»KRAS«

POSTOJNA

Z OBRATI:

Hotel Kras
Postojna, B kategorija, 108 ležišč, topla in mrzla voda, prvovrstna jedila, jugoslovanske specialitete, domača odprta in buteljna vina, vsak dan koncert, menjalnica

Hotel Javornik
Postojna, hotel C kategorije, 55 ležišč, topla in hladna jedila

Motel
Postojna, Tržaška cesta. — 46 ležišč, topla in hladna jedila, menjalnica

Jamska restavracija
prvovrstna kuhinja, raznovrstne specialitete, topla in hladna jedila, menjalnica

Pivka — Jama
oddaljena od Postojne 5 km; weekend hišice in camp — restavracija — menjalnica

Gostilna »Pod Grmadov«
v Planini; prvovrstna jedila in pijače, vrt, balinišče

Z ODLIČNO POSTREŽBO V VSEH OBRATIH SE PRIPOROČA DELOVNI KOLEKTIV!

DNEVNIK
ki ga je pisal italijanski vojak
v dobi okupacije v Jugoslaviji
1941—1942

Mussolini je sredi junija 1942, morda zaradi skrbi, da se »premo ubija«, sklical v Gorici zborovanje visokih poveljnikov. Nato je bil spet Roatta tisti, ki je te ukazoval svojim podrejenim: »a) na osrednjih in notranjih območjih bodo naselja porušena, prebivalci pa odgnani (izjema so tisti kraji, kjer je mogoče tudi pozimi nastaniti italijanske in hrvaške posadke); b) na perifernem območju (t. j. ob železniški progi Fužine—Ogulin, ob cesti Vrhovine—Otočac —Vratnik—Senj in na ozemlju med razvodjem in morjem) bo prebivalstvo izseljeno, razen iz tistih krajev, kjer se bodo nastanile in obdržale italijanske in hrvaške posadke.«

Mi poznamo generala Roatta po neusmiljenih navodilih, izdanih 27. julija 1943 italijanskemu ljudstvu, ki se je tiste dni po trgih in ulicah javno navduševalo zaradi padca fašizma in zahtevalo mir ter konec zavezništva z Nemci. (»Nemške sile so prodirale v bojnih formacijah, streljale so na daljavo, tudi s topovi, brez prejšnjega opozorila, kakor da bi napadale sovražnika«). V Jugoslaviji pa je bil Roatta eden izmed najbolj krutih zatiralcev. O tem pričajo njegove okrožnice, ki so bile samo znanilke tistih navodil, ki so jih kasneje, po zasedbi Italije, pri nas izdajali nacistični generali.

Med ofenzivo, ki ji pravimo »operacija Weiss« in se je začela šest mesecev po goriškem sestanku z namenom, da uniči celotno Titovo partizansko poveljstvo, je general Roatta izdal novo okrožnico s podobnimi navodili. V okrožnici z dne 15. januarja 1943 je ta general namreč zapisal: »Kar zadeva ravnanje s prebivalstvom in njegovim imetjem, je treba upoštevati naslednja navodila: vsi obo-roženi ujetniki in tisti neoboroženi, ki bodo prišli v času boja na tem območju, bodo takoj ustreljeni. Vsi sposobni moški, stari nad 15 let, bodo internirani, ne oziirajo se na raso, veroizpoved, pripadnost in zaposlitev; morebitne izjeme v korist bolj zanesljivih oseb se bodo kasneje posebej obravnavale.«

Duh takih okrožnic, fašistične propagande in subjektivnega šovinizma, se je na žalost, uspel zagoditi tudi med vojake. Vojak Salvatore Seldi, doma iz neke toskanske vasi je 1. julija 1942 pisal svojemu očetu: »Vse smo porušili od vrha do tal in tudi nedolžnim nisimo prizanesli... Cele družine morimo, vsako noč, pobijemo jih ali postrelimo. Če se le ganejo, streljamo brez milosti in kdor pade, pade... Tudi to noč je bilo pet mrtvih: dve ženski, otrok in dva moža...« Neki telegrafist 86. čete je 30. julija 1941 pisal svojemu prijatelju: »Dragi prijatelj, pišeš mi, da se bojuješ z bolhami, mi tukaj pa se resno boriš s temi ljudmi, ki so najmanj olikan narod, prava komunistična sodrga... pišejo ricinusovo olje kakor svežo vodo in mnoge postrelimo...« Še tretji primer: »Tu, Angelina,« piše topničar divizije Sassari, Ottavio Lucchetto svoji ženi v Monigo, »ni preveč mrz; ni snega pa tudi pitne vode ne, ker so oni vse uničili. Ukazano nam je, naj vse pobijemo in požgemo na naši poti. Tako računamo, da bomo kmalu opravili.«

Italijanski vojaki so morali kljubovati jugoslovanskemu odporu — partizanskemu gibanju, zato so se morali s tem gibanjem seznaniti, ga spoznati. Nekateri so razumeli duh tega odpora, drugi — med njimi celo taki, ki so bili dovzetni za naprednejše ideje, pa niso uspeli globlje dojeti pomena dogajanja, kateremu so bili priča ali pa so ga deloma celo sami povzročali.

Vzemimo primer mladega italijanskega častnika, sina pesnika iz Gradeža, Folca Marina, ki nam kaže, kako težko je bilo razumeti nekatere stvari. Ta mladenič je z nekega notranjo prizadetostjo sprejemal surovo jugoslovansko stvarnost, ki je podirala vsa ustaljena merila. »... ne razumem teh Slovencev, teh Hrvatov, teh Srbov, ki se s tolikšno gorečnostjo borijo za nekaj, kar ne dojemam, vem pa, da jih bo to prav gotovo vse pripeljalo v smrt ali pa v svobodo. Ta igra je smrtna. Sino namreč tako močni, da jih lahko vse pobijemo. Toda v njih je neka čudna moč, ki človeka zmede. Mogoče je tudi naše poveljnike, naše voditelje obsedla tista zmedenost, kadar imajo opravka z uporniki, ki ohajajo vojaka pred naskokom. Domačin, ki je bil še ta hip miren podanik, bo nenadoma zgrabil za puško in ustrelil in ta strel bo odmeval od poveljstva do poveljstva, tja do Rima. Ta upornik ne ve, da svoje dejanje lahko plača z življenjem in z življenjem svoje družine, še več, da lahko povzroči strašno nesrečo svojemu ljudstvu. Neveden, samozavesten, kakor da bi ga gnala usoda, mirno naperi orožje in ustreli. Tako dejanje je nepojmljivo, saj ta človek kljubuje vsemu.«

Ko nanj z vseh strani pritiska sovražnik, se odloči za življenje v gozdu in tu začne tista ukleta igra. V gozd vzame s seboj samo puško, tam živi kdove kako, vsekakor pa varneje kakor doma. Sto se nas odpravi v gozd, da bi ga ujeli, pa se sami ujamemo v to začaranost: pustimo se zadeti, njega pa nikoli ne dosežemo. Uporniki so nedosegljivi. Vsak dan pošiljamo nadnje oddelke, pa vsak dan spet prihajajo novice o upornikih, ki se prenikajo zdaj tu, zdaj tam. Zvečer ali čez dva dni se oddelki vračajo in privlečejo svoje padle in ranjene. A izgube upornikov? Pha! Poročamo: toliko in toliko mrtvih, toda na te številke se ni mogoče zanesti. To so le prazne govorice. Uporniki namreč ne pušajo za seboj padlih, ne ranjenih, razen v tistih redkih primerih, kadar je naša premoč tolikšna, da jim odrežemo vsako pot.«

Folco Marini ni bil edini, ki ga je kljub temu prevzel čar boja za svobodo, in najbrž ga ni prevzel zgolj podzavestno. Ni dokumentov, ne dnevnikov, ne drugih virov, iz katerih bi lahko razbrali, kakšni so bili občutki tistih Italijanov, ki so sodelovali v tej vojni. Prav zato se nam zdi pomembno objaviti ta kratki dnevnik, ki opisuje komaj dobro leto okupacije. Napisal ga je vojak pehotne divizije »Sassari«.

Vojaku je ime Florio Rossi, dnevnik je pisal v letih 1941—1942, ko se je bojeval na Hrvaškem. Rodil se je leta 1913 v okolici Ravenne; končal je samo osnovno šolo, nakar je s 15 leti postal inštalater. S 17 leti je začel na svoje, kar mu je omogočilo potovanje po Italiji in leta 1937 celo v Francijo. Tam je srečal sina nekega komunista iz Ravenne, ki so ga ubili fašisti v dneh pohoda na Rim. Ze tedaj, leta 1937, je Florio Rossi poznal nekatere ravenske protifašiste, ki so postali kasneje, v dobi odporniškega gibanja, pomembni voditelji: n. pr. Mario Gordini, Dino Sintoni, Pietro Guadenzi, Michele Pascoli in Gino Gatta. Ze tedaj je navezal stike z ilegalnimi protifašističnimi in komunističnimi aktivisti. Leta 1939 je bil vpoklican k vojakom in poslan na vojaške vaje v bližino jugoslovanske meje. Pozneje, po kratkem dopustu, ki ga je preživel v Ravenni, je odšel s 152. pešadjskim regimentom divizije »Sassari« na jugoslovansko fronto, na Hrvaško.

Ze tu, v življenjepisu moramo povedati, da je bil Florio Rossi ob koncu leta 1942 na kratkem dopustu v Ravenni. V dnevniku najdemo le rahel namig na ta obisk doma. Tedaj se je namreč srečal s protifašističnimi voditelji, pravzaprav s komunisti, ki so se občutno napredovali v reorganiziranju svojih vrst. Rossi se spominja, da jim je na dolgo razlagal, kakšna je vstaja in kako se razvija gverila. Sredi oktobra se je Rossi vrnil v svoj regiment, ki se je prav tedaj ukvarjal z nesmiselno čistko, ki ni imela nikakršnega uspeha.

* Folco Marini, La traccia sul mare, Trst, Società per la storia del Risorgimento, 1950, str. 103—104.

* Dodatno moramo omeniti, da je italijansko vrhovno poveljstvo nameravalo prestrukturirati sistem gverilskega boja. Izledke tega študija so opisali v nekem poročilu, ki je že v prvih tednih naše osvobodilne vojne padlo v partizanske roke. To poročilo je bilo najprej objavljeno v »Combattente«, nato pa v knjigi Luigi Longa, Sulla via dell'insurrezione nazionale, Rim, Ed. di Cultura sociale, 1954, str. 471—480.

NAPAJEVANJE

V znamenju generalov

Kar v treh deželah Južne Amerike so pred dnevi prevzeli oblast generali. Ne prvič, ne zadnjič. V Južni Ameriki je bilo vedno polno presenečenj.

V Argentini je postal general Juan Carlos Onganía predsednik republike. Na predsedniških volitvah v Boliviji je zmagal general Rene Barrientos. Zmagal je prepričljivo — bil je edini kandidat. V Braziliji je predsednik Castello Branco odločil, da je general Costa Silva njegov zakoniti naslednik.

Exemple trahunt, zgledi vlečejo — so govorili že stari Latinci. V Južni Ameriki se boje, da bi sledile tem trem državam še druge. Potem bi se »zeleni kontinent« našel v novi krizi. Vse je že kazalo, da se je izkopal iz krize, zdaj se je naenkrat znašel še v večji.

Generali so prišli na oblast prav v trenutku, ko sta prevzela v Guatemali in Dominikani predsedniški funkciji »civilista« Montenegro in Balaguer.

Generalski puči so zanimali tezo, da je zdaj v Latinski Ameriki že zagotovljeno demokratsko nasledstvo oblasti. S presenečenjem moramo še dolgo računati. Vojaški udari — to je že kar tradicija Latinske Amerike.

Politični obzornik

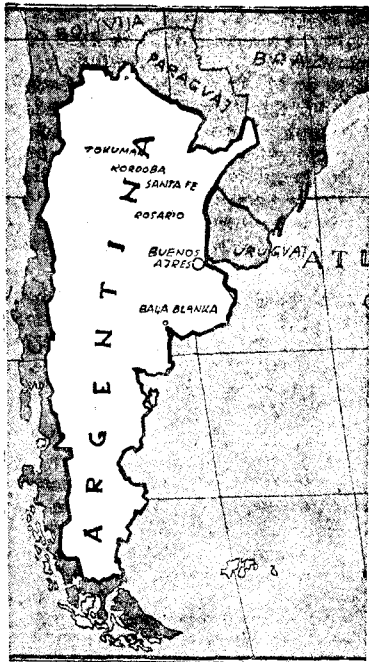
V zadnjih štirih letih je bilo v Argentini kar 30 poskusov vojaških udarov. Prejšnji predsednik republike Arturo Frondizi je doživel 35 poskusov.

V zadnjih 23 letih je vojska strmoglavila 8 predsednikov. Niti eden ni ostal v predsedniški palači do konca svojega šestletnega mandata. Novi predsednik general Onganía je ondan izrazil željo, da bi ostal na oblasti 10 let. V tem razdobju bi lahko normaliziral razmere v tej deželi.

Vojaški udari — to je pravzaprav profesija latinskoameriških generalov. To so v bistvu generalske operete — končajo se brez prelivanja krvi. Generale, ki propadejo, izženejo v drugo državo. Bolj nevarni morajo v Evropo. Bivši predsednik general Peron je v Španiji, bivši predsednik Kubitschek pa v Združenih državah.

Generalov in admiralov je več sto, pravega dela nimajo, zato se ukvarjajo s politiko. To je stara španska tradicija — Latinska Amerika je še vedno dediščina stare, fevdalne, aristokratske Španije. Zato ne more s časom naprejš.

Generali živijo v iluzijah, da morajo rešiti nacijo. Vsak se čuti poklicanega za voditelja, vsak je potencialni »caudillo«. To je institucija, ki ima svoje korenine v zgodovini. Po osvoboditvi Latinske Amerike — to je bilo pred 150 leti — so prišli na oblast »močni« ljudje. Vladovali so z železno roko. Današnji caudillo posebej tip diktatorja in demagoga.

Kakšna je bodočnost Argentine? Vojaški udar je odstranil s oblasti prejšnjega predsednika Illio. Bil je v predsedniški palači 1000 dni. Njegova državniška filozofija je bila: nevtralizacija militarizma na desnici in peronizma na levi. Tri leta je Illio manevriral, iskal je ravnotežje. Pokazalo se je, da srednja pot ni bila najboljša. Argentinska vlada je bila na steklenih nogah.

Vojaški šefi so se odločili za akcijo. Zadnje pokrajinske parlamentarne volitve so pokazale, da bi na bližnjih guvernerskih in predsedniških volitvah zmagali peronisti. Peronizem posebej v Argentini socialno pravico. Peron je bil prvi, ki je v Argentini uvedel in moderniziral delavsko zakonodajo. Peronizem je zato še danes najmočnejša politična sila 22-milijonske države.

Od strmogavljenja Perona je preteklo deset let. Sanse, da bi se lahko Peron vrnil v domovino, so neznatne. Vojska je odločno proti temu. Peronisti zato propagirajo geslo: peronizem brez Perona. To geslo pa je priljubljeno.

Nova vojaška junta v Argentini je »delala«. General Onganía je razpustil vse državne institucije, parlament, lokalne oblasti in celo sodišča. Vse politične stranke so prepovedane, njihovi sedeži so zapечатeni. Vojska je prevzela vso oblast. Zanimivo je, da je Peron izjavil, da odobrava puč. Zakaj? Ker bo v kalnih vodah laže pripravil svoj povratek.

Kakšen je bil odmev na ameriški celin? Doslej je edino brazilska vlada priznala novi režim. Tudi Washington baje ne bo priznal sprememb v Argentini. Večina držav Latinske Amerike je pretrgala diplomatske stike z Argentino. Priznati udar bi bilo isto kot ohraniti svoje generale, naj store isto.

Številne države so že sporočile Organizaciji ameriških držav, da ne bodo pristale na to, da bi bila v Buenos Airesu konferenca zunanjih ministrov ameriških držav. Venezuela pa je celo izjavila, da sploh ne bo sodelovala na konferenci, če bodo na tej predstavniki pučističnega režima.

Poročajo, da nameravajo argentinski generali s pomočjo nemških strokovnjakov organizirati proizvodnjo nuklearnega orožja. Argentina naj bi tako spet postala vodilna sila »zelenega kontinenta«. V prejšnjem stoletju je bila neuradni predstavnik držav Latinske Amerike. Takrat je imela vse pogoje za to. Imela je 80 let stabilnega režima.

Leta 1930, ko je začela serija udarov, pa je izgubila ta položaj. Velika 83-milijonska Brazilija jo je na vseh področjih že potisnila nazaj. Tudi Mehika je vse važnejša. Mehika posebej v Latinski Ameriki princip reda in miru. V zunanji politiki zagovarja napredne težnje.

Tisti, ki se zanimajo za probleme Latinske Amerike, ne morejo razumeti, zakaj bogata in etnično homogena dežela, kakor je Argentina, ni mogla v 150 letih rešiti najbolj krvavih problemov. Za tistega, ki je živel in odrasel na skromnih begovih zahodne Evrope, predstavljajo neskončne ravnine Argentine pravi spektakel plodnosti. Je nafta, je žito, so rude. Argentina ima 44 milijonov glav živine, 45 milijonov ovc, glavno bogastvo rančev so ovce, živina, konji, koze in svinje, največ je svinj.

Vsega je, politična struktura dežela pa je krhka. Noben predsednik ni ostal v predsedniški palači do konca svojega šestletnega mandata. Vsi so bili žrtve udarov in zakulisnih manevrov.

Novi predsednik Argentine Onganía je izjavil, da bo branil deželo pred »ekstremističnimi elementi«. Vse kaže, da bo branil najprej in predvsem interese armade in veleposestnikov — latifundistov. Veja, na kateri sedi, ni močna.

M. O.

OBVESTILO

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Zalec organizira v okviru proslav 25-letnice vstaje jugoslovanskih narodov in ustanovitve OF srečanje bivših političnih internirancev in zapornikov žalske občine. Na srečanje vabimo vse internirance in zapornike sosednjih občin. Srečanje bo v nedeljo, 17. julija 1966 popoldan ob jezcu pri Braslovcah.

Ob tej priliki bo tudi kulturni program z pozdravnim govorom. Igrala bo domača godba.

Vabimo vse bivše politične internirance in zapornike, da se tega srečanja udeležijo, ker se bodo srečali po dolgih letih z tovariši, s katerimi so skupno preživeli in prestali toliko gorja po koncentracijskih taboriščih in zaporih.

STOLETNICA »DESETEGA BRATA«

Na Muljavi pri Stični smo 26. junija proslavili stoletnico prvega slovenskega romana »Deseti brat« in obenem počastili spomin plodnega slovenskega pisatelja Josipa Jurčiča. Kot vsako leto smo se tudi letos spomnili tvorca lepe slovenske besede z Muljave, ki se je ob Franu Levstiku in Josipu Sritarju uvrstil med največje pisce o ljudskem življenju. Prav posebno mesto ima Jurčič med mladino. Grosupelčani in dijaki dveh ljubljanskih šol so tekmovali za Jurčičevo bralno značko, ki se je tako pridružila še drugim — Prešernovi, Prežihovi, Bevkuvi, Gregorčičevi, kot priznanje za spoznavanje slovenske besede. Da bo v njihovem kraju kar najbolj pristno vel Jurčičev duh, so stiški gimnazijci priredili akcijo »Jurčičev dinar« in tako zbrana sredstva prispevali k ureditvi Jurčičevega muzeja na prostem z vsemi značilnostmi Jurčičeve dobe — sklednjem, laniščno in čebelnjakom. Proslavljanje stoletnice »Desetega brata« se je pridružila tudi domača igralska družina, ki je blizu Jurčičeve hiše, v pravem vzdušju izpred sto let, prikazala lika Desetega brata in Krjavlja.

Pranečak
pisatelja
Josipa Jurčiča
— Ciril Jurčič
v vlogi
Desetega brata,
ki so ga
uprizorili
na Muljavi

»ALŽIRSKA BITKA«

Pred kratkim so v Alžiriji prikazovali alžirsko-italijanski koproducijski film »Alžirska bitka«, ki prikazuje ustanovitve alžirske narodnoosvobodilne fronte v Alžiriji, prve atentate in francoske represalije. Avtorji tega filma so zatržili, da hočejo iz svojega filma odstraniti vsako obliko sovraštva, zakaj: »...na eni strani je ljudstvo, ki se bori za svoje pravice v imenu zgodovine, na drugi strani pa so osebe, ki s tem, da vodijo zatiranje, ne delajo drugega kot to, da opravljajo svoje delo...« V filmu, katerega spremno »načelo« smo omenili,

sodeluje 138 osebnosti in 35.000 statistov.

ZIVILSKI KOMBINAT

»INTES« Maribor

proizvaja in svojim cenjenim odjemalcem priporoča kvalitetne izdelke mlinov, tovarne testenin, pekarn in slaščičarn, s čvrstimi zagotovili, da bo tudi v prihodnje z največjo prizadevnostjo oskrboval tržišče s svojimi izdelki. Z dovoljstvo potrošnika bo našemu kolektivu najlepše priznanje.

Priporoča se Živilski kombinat »INTES« MARIBOR

TOVARNA ESENC IN ETERIČNIH OLJ

Etol

CELJE
IPAVČEVA 18

IZDELUJE:

esence za rum, likerje, limonade, sladoled, peciva — sadne paste — koncentrirane arome za bonbone — neškodljive barve za pijače in živila — amilni alkohol za analizo mleka — olje za parfume, kolonjske vode, mila, kreme in druge kozmetične proizvode — »Borelka« za osvežitev zraka,

P. C. Janževski vrh. — V dopisu pišete, da ste kmotvalec in da imate srednje veliko posestvo. Stari ste sedemdeset let in bolni v nogah, kar vam onemogoča, da bi na kmetiji redno delali. Tako opravljate le manjša dela okoli hiše. Doma živite s hčerko in sinom, ki je invalid in ni sposoben za kmetička dela. V narodnoosvobodilnem boju ste

šalj glede tega priznanja zdaj sorazmerno malo. Zlasti pa v letošnjem letu, ko je vprašanje priznavalnino postalo precej kritično in je dodeljevanje teh priznavalnin precej omejeno.

Previdno je treba vedeti, da imajo priznavalnino namen nuditi neko pomoč vsem tistim, ki so med vojno bodisi kot borci ali aktivisti aktivno delovali v NOV, ne izpolnjuje

Vprašanje priznavalnine

aktivno delovali. Priložili ste odločbo, iz katere izhaja, da vam je bilo priznано dvojno štetje za čas vašega aktivnega dela v NOV. Posebno dobo imate priznано od 1. 12. 1943 do 15. maja 1945, kar znese ob dvojnem štetju 2 leti in 11 mesecev. Zdj bi radi vedeli, ali izpolnjujete pogoje za priznanje priznavalnine in kdo o tem odloča.

Ze večkrat smo v našem časopisu obravnavali vprašanje priznavalnin, zato je tudi vpra-

šanje po pogojev za priznanje pokojnine ali invalidnine. In pa seveda sami nimajo rednih ali zadostnih dohodkov niti premoženja, tako da je ogroženo njihovo preživljanje. Čeprav ni mogoče reči, da bi bile priznavalnine socialne podpore, pa vendar pomenijo neko priznanje skupnosti vsem tistim, ki so se aktivno udeleževali osvobodilnega boja, so pa danes socialno ogroženi. Tako torej prosijo za priznavalnino predvsem starejši ljudje, ki ni-

BRAČIČEVA BO DOBILA DOMICIL V SLOVENSkih KONJICAH

KONJICANI BODO SLAVILI OBLETNICO VSTAJE NA ROGLI

Na nedavni seji občinskega odbora ZB za občino Slovenske Konjice so udeleženci razpravljali o podelitvi domicila XIII. SNOUB »Mirka Bračiča« in o proslavi 25. obletnice vstaje slovenskega ljudstva na Rogli.

Konjiški borci so predlagali občinski skupščini, naj sprejme domicil Bračičeve brigade, ki je bila v sestavi 14. divizije in je delovala na konjiškem območju. Občinska skupščina je v zvezi s tem predlogom že sklenila, da bo na slavnostni seji dne 21. julija popoldne podelila Bračičevi brigadi za posebne zasluge v boju proti okupatorju na konjiškem območju domicil in izročila bojni prapor. Po končani slavnostni seji bodo bračičevci položili vence pri spomeniku v Spitaliču, na grobove talcev v Frankolovem in pri spomeniku v Zrečah.

Pripravljalni odbor za organizacijo proslave na Rogli je nato razpravljajal o poteku priprave na to osrednjo proslavo, ki bo 22. julija na Rogli. Po programu bo najprej, ob osmih zjutraj, mladinski odred PV iz Slovenskih Konjic v sodelovanju z Aeroklubom iz Celja izvedel napad; ob pol devetih se bo pričelo ekipno strelsko tekmovanje, ob pol dvanajstih pa bo ob spomeniku na Rogli govoril narodni heroj generalpodpolkovnik Drago Benčič-Brkin, nekdanji komisar 14. divizije. V kulturnem programu bodo sodelovali pevci, recitatorji in godba na pihala.

V. Praterner

NAŠE VRSTE SE REDČIJO

ADREJ RŽEK-
VENCELJ

V 44. letu starosti nas je za vedno zapustil tovariš Andrej Ržek-Vencelj, upokojeni kapetan JLA. Kot sin številne kmečke družine z Ravnika pri Planini si je moral že v rani mladosti služiti kruh. Ob razpadu stare Jugoslavije je kot mladinec stopil v vrste borcev za osvoboditev jugoslovanskih narodov. V partizane je odšel skupaj z bratom Jožetom in še nekaterimi domačini — v Rakovsko četo aprila 1942. Kasneje je bil dodeljen zaščitni četi GSS. Nekaj časa je spremljal tudi tovariša Kardelja na poti v Vrbovni štab. Po končani vojni je ostal v JLA do leta 1952, ko ga je zahrbtna bolezen prisilila v pokoj. Zadnjih 12 let je živel z družino blizu Zeline na Hrvaškem. Vsi, ki smo Andreja poznali, ga bomo ohranili v spominu kot dobrega in požrtvovalnega tovariša.

J. S.

ANTON PESKAR

V pričetku junija je v Ljubljani umrl Anton Peskar, star 71 let. Bil je še otrok, ko je z očetom krenil v Ameriko. Pred izbruhom prve svetovne vojne se je vrnil domov. Vojna vihra ga je napotila v Rusijo, kot avstrijskega vojaka. Potem ko se je vrnil, si je ustvaril dom. Kot prvo govni čuvaj in železniški delecvec je služil borni kruh za dvanaestletno družino. Ob kapitulaciji Jugoslavije je zaživel z vseljuskim odporom proti fašizmu. Okupator ga je interniral. Po kapitulaciji Italije se je pridružil partizanom. Trpljenje v koncentracijskem taborišču, borba, vse to ga ni strlo, pač pa je uničilo njegovo zdravje. Ostal nam bo v spominu kot vzor skromnega borca in skrbnega očeta.

F. M.

Pravni nasveti

majo pogojev za dosego pokojnine, ki ne dobivajo kake invalidnine, so pa na stara leta ostali brez dohodkov ali pa zaradi bolezni ali kakega drugega vzroka nesposobni za delo.

Pogoje za dodelitev prizna-

razmere, pa veste vi najboljše sami. Ne bi mogli dokončno soditi o tem, ali izpolnjujete pogoje, toda če imate srednje veliko posestvo, je počen tih ten dvom o tem, ali ste socialno ogroženi. Toda o tem vprašanju bo dokončno odločala posebna komisija. Zato vam lahko svetujemo, da napravite ustrezno prošnjo in jo naslovite na vašo občino, odkoder boste dobili tudi odločbo. Seveda je treba vedeti še nekaj.

Letos so finančna sredstva občinskih odloki. Ti so seveda različni in veljajo za vsako občino posebej. V bistvu pa so si ti odloki močno podobni in v glavnem določajo iste pogoje za dosego priznavalnine. Kakšna je situacija pri vas, seveda ne moremo soditi. Ker pa vam je čas aktivnega delovanja v NOV štet dvojno, to pomeni, da izpolnjujete osnovni pogoj, to je, da ste aktivno delovali v NOV. Kakšne so vaše materialne in zdravstvene

PREDSTAVNIKI BORCEV PRI TITU USTVARJAMO RESNIČNO DEMOKRACIJO

Predsednik republike Josip Broz-Tito je za dan borca na Brionih sprejel predstavnike organizacij borcev iz vseh naših republik. Gostje so v prisrčnem razpoloženju sporočili tovarišu Titu pozdrave in čestitke ob 25. obletnici revolucije. Ob tej priložnosti je tovariš Tito dejal:

»Tovarišice in tovariši, zelo sem srečen, ker imam priložnost, da vas danes, ko proslavljamo 25. obletnico naše revolucije, vidim tukaj kot moje goste. Za praznik želim čestitati vam in vsem borcem, ki niso tukaj, a so skupno z nami nosili breme osvobodilne vojne proti sovražniku, zunanjemu in notranjemu.

Želim, da se počutite tukaj na Brionih kakor doma. Mnogi prav gotovo se niste bili tukaj, pa boste lahko sedaj spoznali ta naš otok. Bodite danes moji gostje.«

V imenu borcev je pozdravil predsednika Tita Djuro Pucar, nato pa je predsednik Tito svojim gostom dejal:

»Zahvaljujem se za pozdravne besede, ki jih je v imenu borcev povedal tovariš Pucar. Zahvaljujem se vam vsem, ki ste kot moji gostje prišli danes sem, saj nisem imel priložnosti, da bi vas bil videl prej skupaj v takšnem sestavu.

Med vojno smo bili na različnih bojiščih. Po vojni smo bili na različnih mestih. Nekateri izmed vas so že v pokoju, drugi še vedno opravljajo dolžnosti, toda prej ali pozneje bomo odšli vsi v pokoj.

Želel bi izrabil to priložnost, da se malo pogovorim z vami. Vem, da prihajate tudi v imenu številnih, ki morda še vedno nimajo popolnoma urejenega borčevskega vprašanja. Želel bi slišati od vas, v čem so še problemi, ki bi jih bilo treba rešiti. Sicer sem spremljal te reči in lahko rečem, da smo si skupaj prizadevali rešiti številne probleme v mejah materialnih možnosti naše socialistične skupnosti. Razume se, da so bili posamezniki v milijonski organizaciji Zveze borcev, ki njihov problem po naključju okoliščin ali zanemarjanja ni bil rešen tako, kakor bi si bili zaslužili in kolikor jim je potrebno za njihovo življenje. O teh problemih mi boste več povedali vi tukaj.

»Želim da bi bili vsi srečni«

Tovariš Pucar me je opozoril na sedanjí položaj v vaši organizaciji. Najljubše mi je bilo, ko me je obvestil o moralni in politični enotnosti Zveze borcev. Res je, da ni pozabil povedati tudi o nekaterih primerih, ko posamezni borci pa celo skupine, zlasti upokojeni častniki, negodujejo. Tovariši in tovarišice, pregledati moramo, ali so ta negotovanja in pritožbe, ki se pojavljajo, upravičene. Če so upravičene, imate vsi pravico, da zahtevate od nas, naj jih rešimo »ako, kakor je treba. Če pa nekatere niso upravičene, je vaša dolžnost, dolžnost vseh nas, da kot komunisti in člani Zveze borcev onemogočite nekatere nezdružljive težnje, ki se pojavljajo. Mislim, tovariši, da ste me razumeli.

Moja želja bi bila, da bi bili vsi srečni, samo ko bi bili materialno tako močni, da to uresničimo. Bodite prepričani, da sem bil vedno predvsem za to, da skrbimo za tiste, ki so na svojih plečih nosili breme vojne, da skrbimo zanje tako, kakor so si zaslužili. No, ne glede na težave, ki jih še imamo v gospodarstvu, in obdobju njegove modernizacije in uresničevanja družbene in gospodarske reforme, moramo v sedanjem položaju predvsem obravnnavati vprašanja borcev, zlasti njihove stanovanjske probleme.

Vem, da je po mestih veliko ljudi, ki nimajo stanovanj ali ki živijo z otroki v zelo skromnih prostorih, sobicah in podobno. Mislim, da lahko to uredimo in

moramo urediti. Mislim, da zmremo toliko materialnih sredstev. Prediskutirati moramo samo, kako bi to najlažje uredili.

»Nisem po naključju poudaril, da gre za družbeno reformo«

Sedaj bi se želel dotakniti tudi vprašanja našega družbenega življenja. Ko smo s. lotili reforme, nisem po naključju poudaril, da gre tudi za družbeno reformo, saj morajo tudi ljudje biti v toku naših gibanj in se prilagoditi stopnji našega splošnega razvoja. V zvezi s tem bi povedal nekaj besed tudi o četrti seji našega centralnega komiteja.

tega, drugi spet vprašujejo, kako je lahko bil ta ali oni, recimo Ranković, tako dolgo tukaj in nismo prej ničesar storili. Ljudje se prav tako sprašujejo, zakaj nismo šli do konca na razširjeni seji izvršnega komiteja CK ZKJ marca 1962.

Od tistega našega sestanka naprej — tovariš Pucar se tega dobro spominja — sem na vsaki seji izvršnega komiteja načel vprašanje, zakaj dovoljujemo to ali ono in grajal, da ne razčistimo vsega. Kaj se je vse dovoljevalo? Kaj je bila tema razprav na seji marca 1962?

Ta seja je bila sklicana v prostorih zveznega izvršnega sveta in je trajala tri dni. Čemu sem jo sklical? Ze tedaj se je nakopičila množica zadev,

napetosti, toda nekateri so se zapirali sami vase. Večina ni bila takšna, vendar so bili takšni nekateri, od katerih smo največ pričakovali.

»Nikar ne mislite, da je kriv samo CK«

Postavljalo se je vprašanje, kaj storiti. Dobival sem pisma iz raznih krajev države, največ iz Srbije. V teh pismih so mi ljudje pisali: »Tovariš Tito, govoril si to in to, toda sedaj ne gre tako, kot si dejal, temveč spet po starem. Povej, kdo je tisti, ki ovira, povej nam odkrito imena tistih, ki ovirajo, pa boš videl, kako naglo bomo to zadevo rešili.«

Ko je prišlo do gospodarske

»Partija in domovina sta pomembnejši od posameznika«

Kar zadeva liberalizem, ga ocenjujem za negativen pojav v dveh smereh. Negativno je liberalno gledati na dogmatske in centralistične sile, na razne nacionalistične težnje. Tu ni liberalizma in tu bomo ostri. Ne bomo liberalni do različnih separatistov, različnih nacionalistov kakor tudi ne do različnih negativnih pojavov in vplivov z Zahoda, do vnašanja zahodne ideologije k nam in podobnega. Tu sta torej dva liberalizma, ki ju negiramo.

Mi ustvarjamo resnično demokracijo, v kateri bo človek

na pri varovanju bratstva in enotnosti naših narodov.

Danes širom po državi razlagajo zgodovinske sklepe četrtje seje našega centralnega komiteja. V sklepni besedi na tej seji sem še dejal, da ne želim, da izraža centralni komite enotnost samo ob takšnih primerih, kakor je bil sedanjí. Želel bi, da bi bila vsakokrat, ko se sestanemo, naša seja tako živahna, da bi ljudje povedali vse, kar mislijo, da bi odkrito razpravljali in izmenjali mnenja. In potem ko večina kaj sprejme, moramo to vsi uresničiti.

Tako, tovariši, to sem vam na kratko hotel povedati in želim, da izrabite to priložnost in mi postavite tudi kakšno vprašanje.

Ne bom dolgo govoril, saj se je dosti govorilo na naši seji. Menim, da seja našega centralnega komiteja ni bila nikoli prej na takšni ravni kakor zdaj. Videl sem, da ljudje govorijo odkrito, načelno in da jim je veliko do tega, da ne bi ničesar porušili v našem nadaljnjem razvoju in izgradnji socializma.

»Ne smemo dovoliti, da nam kdorkoli kroji stvarnost«

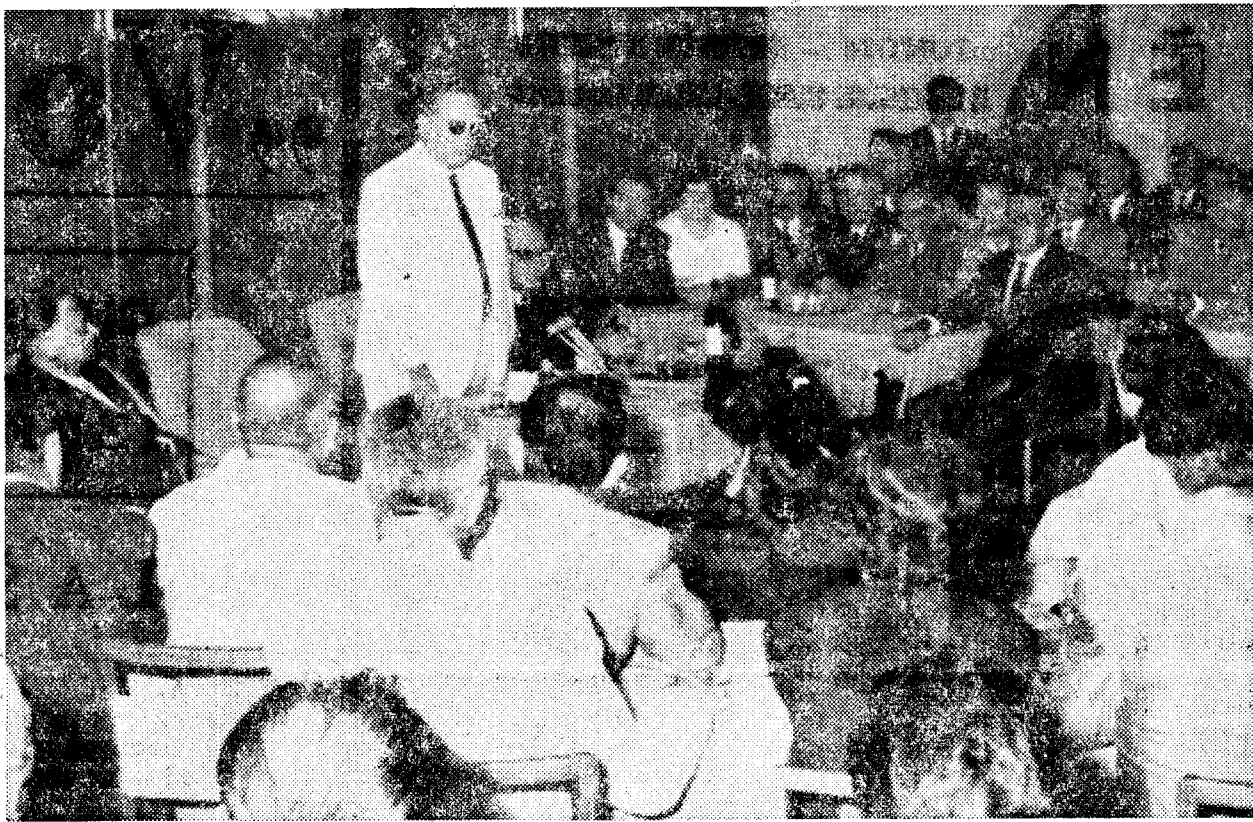
Pred nami so velike naloge. Že prej sem dejal, da imamo pri uresničevanju teh nalog dosti težav z različnimi ljudmi, ki govorijo eno, delajo pa drugo. Mislim, da jih bo seja centralnega komiteja spametovala in bodo spoznali, da — če je večina za takšno politiko — nima pomena, da se ji upirajo.

Mi smo tudi na tretji seji centralnega komiteja govorili obširno. Tista seja je bila zelo pomembna za proces našega nadaljnjega družbenega gibanja, za razvoj našega gospodarstva in uresničanje naše reforme.

Vem, da so težave. Znano mi je, da so naši delovni kolektivi dali od sebe vse, kar so mogli in kolikor so znali. Nekateri tudi niso znali dovolj in zaradi tega tudi niso mogli dati več. Toda tem je treba pomagati. Mislim, da je naše delovne kolektive doslej v precejšnji meri oviralo vmešavanje različnih organov, ki ne sodijo med proizvajalce in ki imajo povsod drugo nalogo.

Po naših podjetjih, resnici na ljubo sedaj nekoliko manj, so različne anomalije. Do tega ni prihajalo od delavcev. To ni bil rezultat njihovih nesoglasij z našo linijo. Do tega je prihajalo zaradi vmešavanja v način upravljanja, zaradi ustvarjanja nekakšnih trojk, četverk in podobnega. Kontrola v podjetjih je potrebna, toda organizirati jo morajo sami proizvajalci, ne pa varnostna služba. Naj bodo partijske organizacije, tesno povezane s kolektivom, tiste, ki nas bodo obveščale v imenu kolektiva. Delavci naj nam sporočajo o razpoloženju kolektiva in o vsem, kar se dogaja znotraj podjetij. Ne smemo dovoliti, da nam neki državni organ opisuje stvarnost takšno, kakršna ni, in da jo kroji — bodisi v pozitivnem ali negativnem pogledu. Želim imeti stvarno podobo o tem, kaj se dogaja v vsakem našem podjetju.

Mi voditelji moramo živeti s stvarnostjo, s tem, kar se dogaja v družbi. Ne smemo se zapreti v birokratske pisarne in delati in živeti samo med papirji. Moramo imeti stik z živo silo naše družbe, družbe proizvajalcev. Tako, to sem vam, tovariši, želel danes povedati.«

Predsednik Tito govori predstavnikom organizacij borcev, ki jih je za dan borca sprejel na Brionih

precej nacionalističnega, ne samo v Srbiji, temveč tudi v drugih republikah. Pričeli so se bohotiti različni nacionalistični elementi, ki so prodrli tudi v partijo. Največ tega je bilo v Beogradu, kjer živijo različne nacionalnosti. V Srbiji so, razume se, četniški ostanki, kakor so v Hrvatski ustaški, v Sloveniji belogardistični in podobno. Še vedno vse to tli in kadar se ponudi priložnost, skoči na plan.

Tedaj sem postavil tudi vprašanje odnosov med ljudmi: dejal sem, da ti odnosi med nami niso dobri, da jih moramo razčistiti in se pokritizirati. Načel sem tudi vprašanje različnih »kuhinj«. Poudaril sem, da se po kavarnah vodi politika, razmeščajo kadri in podobno. In pri tem ne sodelujejo samo komunisti, temveč so se sem vmešali tudi razni sovražni elementi. Razprava je bila zelo ostra.

Po tistem je kazalo, kakor da so se stvari pomirile, da so ljudje pričeli razmišljati, in upal sem, da se bo tu kaj premaknilo. Tedaj nismo pritirali stvari do kraja in nikogar nismo neposredno apostrofirali. Ne verjamem, da bi nam bilo to tudi uspelo, ker položaj še ni bil zrel.

Vi veste, da sem prej govoril na nekaj zborovanjih. V Splitu pa tudi drugje, in nikjer nisem zmoledel ali pa izpustil priložnosti, da povem, da stvari niso takšne, kakršne bi morale biti, celo ne pri nas, v vodilnih krogih. Stvari se namreč niso reševale, niso šle, kakor bi morale. Ni bilo sicer preprirov in

reforme, je takšen položaj v vodstvenem vrhu in tudi vrhovih našega državnega vodstva zaviral naš hitrejši razvoj in uresničitev številnih naših ukrepov.

Znano vam je, da smo vsi stalno govorili, da moramo zmanjšati investicije. Ljudje so soglašali s tem, v praksi pa je bilo drugače. Ne mislite, da je za to kriv samo centralni komite. Krivi so tudi razni drugi organi, razni gospodarski strokovnjaki, ekonomisti in drugi. Naj nihče ne misli, da je krivda samo v enem vrhu, pri enem ali dveh ljudeh. Tako je bilo tudi drugje.

Kar zadeva tovariša Marka, moram reči, da mi je zelo žal, da je do tega prišlo, kajti Marko je dosti časa preživel z menoj, dolga leta je bil moj sodelavec. Pod mojim okriljem je tako rekoč rasel; mlad je bil, ko je prišel. Kljub temu pa so, ko je že prišlo do tega, važnejši partija, ljudstvo in domovina kakor pa posameznik (močno ploskanje).

Sedaj v tujini na široko komentirajo, kaj se je pri nas zgodilo. V tisku različnih držav to različno razlagajo. Eni pravijo, da je Tito zmagal in da se je priklonil liberalcem, to pomeni torej, da je premagal konservativne in dogmatske elemente. Jaz se nisem priklonil nobenim liberalcem. Pišejo, da je to zelo dobra stvar, ker bo Jugoslavija končno prišla do tega, kar je zahteval Djilas, in da bo partija prenehala obstajati. Toda v tem se zelo motijo. (Ploskanje.)

svoboden. Ne moremo dovoliti, da bi ljudje živeli v strahu. Boji se naj tisti, kdor je sovražnik izgradnje socializma, ne pa tudi naši dobri tovariši in pošteti državljani, ki gredo s popolno vero skupaj z nami v izgradnji socialistične družbe. Takšni državljani ne smejo živeti v strahu. Naj živi v strahu sovražnik naše dežele, vsak od tistih, ki mislijo, da bomo šli nazaj, naj živi v strahu vsakdo, ki hoče škodovati naši socialistični izgradnji in naši partiji, naši Zvezi komunistov. To je moj odgovor tistim na Zahodu.

»Pokazalo se je, da smo močni, načelni in da najbolj mučne zadeve rešujemo dosledno in komunistično«

Ne gre za nobeno tragedijo. Pokazalo se je, da smo vedno to, kar smo bili nekoč — močni, načelni in da znamo tudi najbolj mučne zadeve pravčasno rešiti na naš dosledni načelni komunistični način. S tem bo naša partija postala še močnejša. S tem bomo pred vsem svetom pridobili še večji ugled. O tem zunaj že govorijo. Pravijo, da ne bi bil mogel nihče tako javno in odkrito opraviti tega, kakor smo to storili mi.

Kako smo to zmogli? Zato, ker smo močni, ker je močna naša partija, ker je Zveza komunistov trdna kakor skala, ker je naša domovina ne glede na vse poskuse posameznikov enot-

ŽAROMETI IN SVETILKE ZA:

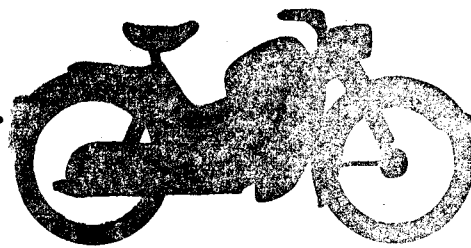
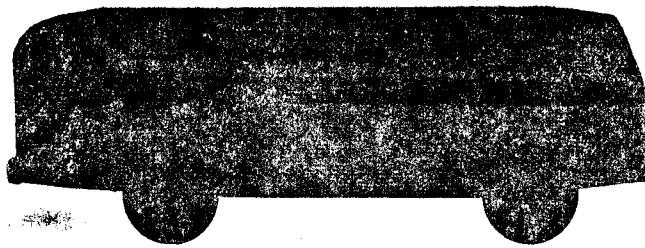
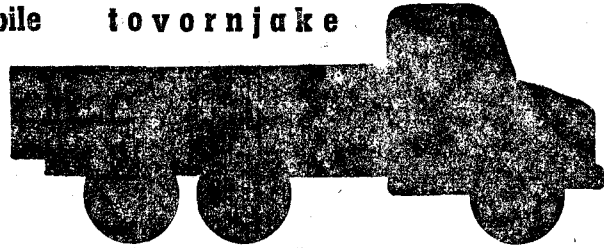
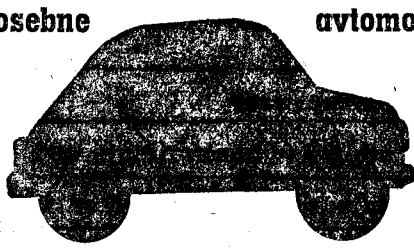
osebne

avtomobile

tovornjake

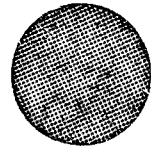
avtobuse

motorje in mopede

SATURNUS SATURNUS SATURNUS SATURNUS

Graditelji individualnih hiš, pozor!

Izkoristite izredno priliko v času od 15. maja do 31. julija 1966, ki vam jo nudi podjetje »MIZAR« iz Volčje Drage pri Novi Gorici, pri prodaji svojih izdelkov priznane kvalitete, naročenih direktno v maloprodaji podjetja.

5-odstotni popust nudimo za naslednje proizvode:

1. okna sama vseh vrst, pripravljena za montažo zaves ali rolet,
2. okna vseh vrst z montirano plastificirano tli borovo esslinger roletu ali platneno zaveso,
3. vhodna vrata, borova ali hrastova,
4. garažna vrata – borova ali hrastova,
5. balkonska vrata na roletu ali platneno zaveso

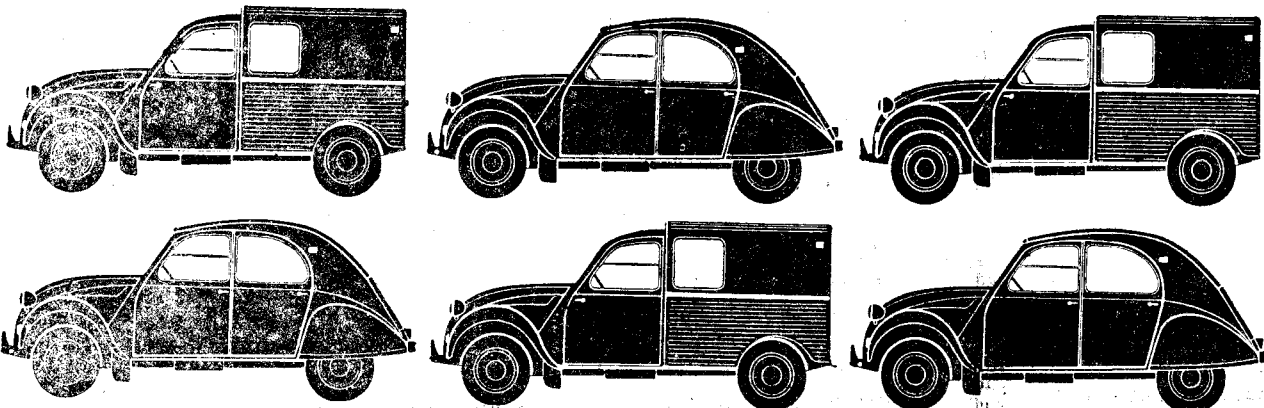
Kvaliteta izdelkov zagotovljena! Priporočamo se za nakup!

Podjetje »MIZAR«

Volčja Draga – tel. 6 – pri Novi Gorici

^ CITROËN

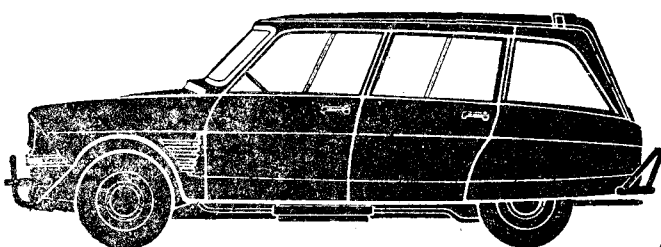
»TOMOS« — PREDSTAVNIŠTVO ZA JUGOSLAVIJO
IN KONSIGNACIJSKO SKLADIŠČE - LJUBLJANA, Dalmatinova 4

NAJGENEJŠI KILOMETER NA SVETU

azu

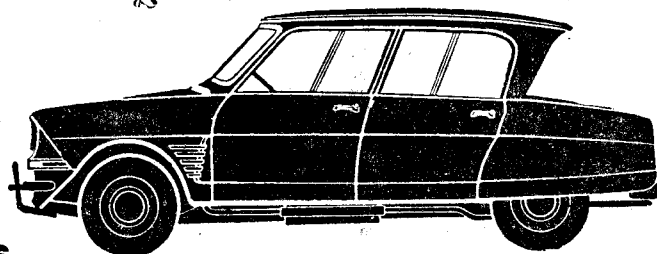
2cv

ami 6 BREAK

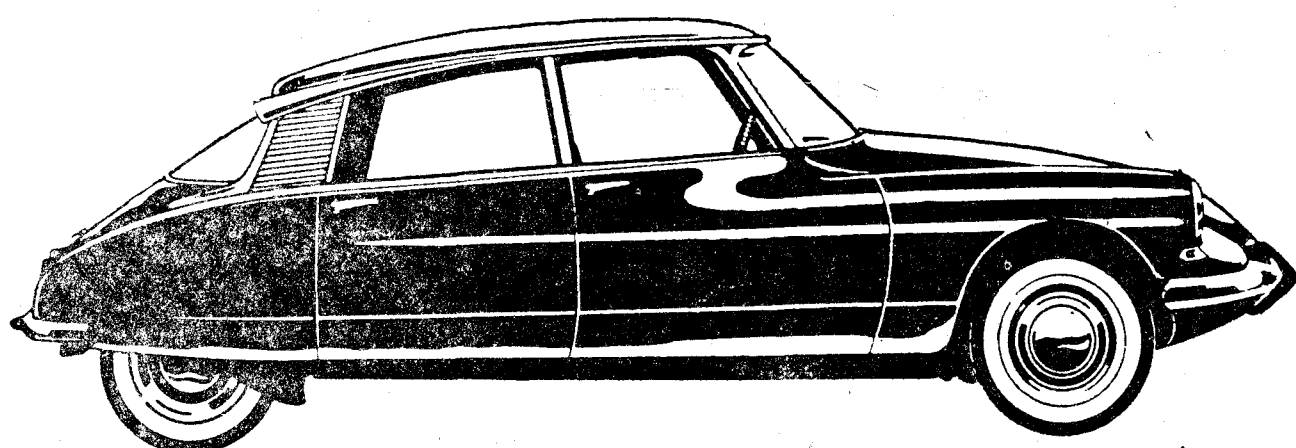
Skrivnost njegovega uspeha:

- največja varnost
- posebno praktičen
- izredno udoben
- trdna konstrukcija
- izredno dolga življenjska doba
- ekonomično vzdrževanje
- majhna poraba

ami 6

DS 21 — ID 19
NAJBOLJ GOSPODARNO
IN VARNO VOZILLO EVROPE

TAKOJŠNJA DOSTAVA IZ KONSIGNACIJSKEGA SKLADIŠČA

„Volna“

INDUSTRIJA
VOLNENIH
IZDELKOV

LAŠKO

PROIZVAJA:

- MIKANE IN ČESANE TKANINE ZA ŽENSKO IN MOŠKE PLAŠČE, OBLEKE, KOSTIME, SAKOJE IN VOLNENE ODEJE
- POSEBNO ZNANI SO TWEEDI, CIBELINI IN BUKLEJI
- NOVOST JE RAZTEGLJIVA TKANINA »HELANCA«, KI SE UPORABLJA ZA SMUČARŠKE HLAČE IN SE IZDELUJE V VSEH MODNIH PASTELNIH BARVAH

PODJETJE »VOLNA«, LAŠKO IZVAŽA SVOJE IZDELKE TUDI V INOZEMSTVO

ZAHTEVAJE ZMERAJ IN POVSOD IZDELKE TOVARNE »VOLNA« LAŠKO!

Klima

industrija
aerotermičnih
naprav
CELJE

- Proizvodnja in montaža termičnih aparatov in naprav
- ventilacijskih aparatov in naprav
- klimatskih aparatov in naprav ogrevanja
- vodovoda in cevni mrež, termičnih posod
- odvajalcev kondenzata
- prirobnih strojev in konstruiranje vseh v proizvodnjo spadajočih izdelkov in naprav

PROSLAVILI SMO DAN BORCA

Po vsej državi smo proslavili dan borca in 25. obletnico revolucije z raznimi proslavami, dramskimi predstavami, koncerti in drugimi kulturnimi manifestacijami, športnimi prireditvami in polaganji vencev, v večini krajev, kjer smo proslavljali, pa smo odkrili spomenike in spominske plošče in se tako oddolžili spominu na tovariše, padle za svobodo.

Tudi na Gorenjskem je bilo na slavnostni dan zelo živahno. V krajih radovljjske občine, znanih iz NOB, so bile številne svečanosti in prireditve; domačini so pričeli proslavljati že v nedeljo, 3. julija. Tega dne je bila največja proslava v **Srednji Radovni** pri Gorjah, ki sta jo priredila ZB Gorje in občinski odbor ZB Jesenice. Že v zgodnjih jutranjih urah se je pri spomeniku, med ostanki po zgornjih domov, zbralo okrog dvesto nekdanjih poključkih in mežakeljskih partizanov, aktivistov in drugih udeležencev NOB iz blejske in jeseniške okolice, da bi počastili spomin na žrtve, ki so dale življenje v plamenih lastnih domov. Po lepem kulturno-umetniškem programu, v katerem so nastopili pevci, recitatorji in godba na pihala, so udeleženci slavlja odšli med ruševine in ponovno obudili spomin na tragične dni pred trindvajsetimi leti, ko je vsa vas končala v plamenih. Spomnili so se tudi gostoljubnih vaščanov, ki so nudili zavetje partizanskim štabom, kurirjem, partizanski tehniki in vsakemu borcu, ki se je semkaj zatekel. Do pozne noči je živela dolina ob bistri Radovni med Mežakljo in Pokljuko z borci, ki so proslavljali svoj praznik.

V **BEGUNJAH** je istega dne Zdrženje borcev odkrilo spominsko ploščo v spomin na 46 vaščanov, ki so padli v boju za svobodo. Po krajsi svečanosti so odprli nov društveni dom, katerega so si domačini že dolgo želeli.

Naslednjega dne, 4. julija, so z Bleda, Gorj in Bohinjske Bele pohodili proti Pokljuki številni člani ZE, mladina in pionirji na odkritje spominskega kamna prvoborcev z Bleda Oskarju Pogachniku. Svečanost je bila na VOKLU, blizu gozda, v katerem je 5. julija 1942 junak omahnil pod nemškimi kroglami. Po krajšem govoru predsednika ZB Bled Franca Dijača, Oskarjevega sborca in govoru predstavnika delovnega kolektiva hotela Toplice so k spominskemu kamnu položili vence in šopke svežega planinskega cvetja. Častna desetina JLA iz Bohinjske Bele je izstrelila salvo. Po svečanosti so tovariši Franc Dijač, Stefan, Vinko Repe-Triglavske in Franc Ambrožič-Beton navzočim, posebej mladini, pripovedovali o bojih, v katerih so sodelovali z Oskarjem. Od petdesetih nekdanjih borcev poključke čete jih je ostalo živih le šest, med njimi tudi omenjeni tovariši.

POKLJUŠKI GOZDOVI so bili tega dne polni obiskovalcev, ki so postajali pred spominskimi obeležji in se spominjali slavnih dni iz NOB. Nekdanji borci pa so v velikem številu obiskali tudi Jelovico in Mežakljo, ki se ponašata s številnimi lepo urejenimi spominskimi obeležji.

Dan borca in 25. obletnico revolucije so proslavili tudi v **Zirovnici**. Obenem pa so proslavili tudi krajevni praznik 1. julija kot spominski dan na tragedijo, ko je okupator ustrelil 29 talcev. Tistega temnega dne 1. julija 1941 je nemški krvnik streljal nedolžne talce, ker so bili štiri dni poprej partizani Cankarjeve čete razstrelili železniški most v Mostah pri Zirovnici.

Zirovniške družbeno-politične organizacije so na svoj praznik pripravile lep program. Zvečer so s pomočjo Tehničnega muzeja železarne Jesenice, ZB in Fotokluba iz Zirovnice v osnovni šoli odprli spominsko razstavo »NOB 1941—1945«. Razstava prikazuje borbo Zirovničanov z okupatorjem in med drugim pove, da je za svobodo darovalo življenje 62 domačinov. Zirovniški šolarji bodo v

prihodnjem šolskem letu pisali šolske naloge na temo razstave in za najboljšje prejeli nagrade. Po otvoritvi razstave se je krajevna skupnost zbrala na slavnostni seji, na kateri je predsednik KS med drugim pozval bivše borce NOV, naj mladino vzgajajo v duhu štiriletnega boja proti okupatorju.

Naslednjega dne zvečer je domača godba na pihala priredila koncert, dramska sekcija pa se je predstavila z dramo »Plavž«. Dan pred praznikom so se Zirovničani zbrali ob spomeniku padlim v Mostah pri Zirovnici; zvečer so si ogledali filmsko predstavo na prostem na Glenci nad Breznico. Na slavnostni dan pa so odšli v razne pomembne spominske kraje in se poklonili svojim mrtvim tovarišem.

kz

Osrednja proslava dneva borca v **DUBRAVCI NA HRVASKEM** je bila 3. julija. Organizirala so jo združenja borcev NOV občin Zaprešić, Brežice in Klanjec. Proslava je tako prešla medobčinski okvir in pomeni novo obliko sodelovanja dveh republik.

Ze kmalu po sedmi uri zjutraj se je v to hrvaško vas pričela zgornja množica domačinov in še posebno veliko Brežičanov. Več sto jih je pripelo z avtobusi in osebnimi avtomobili, čeprav sta bili podobni srečanja tudi na Lisci in v Brestnici. Po uspehi vaji pripadnikov predvojske vzgoje iz vseh treh občin, ki so prikazali borbo z letali in padalci, je posebno jadrano letalo izvedlo več akrobatskih vaj. Po defileju čet pripadnikov predvojske vzgoje je ob desetih dopoldne predsednik občine Zaprešić odprl miting. Po trirurnem kulturnem programu so se borci z obeh brezov Sotie zapletli v prijateljske pogovore. Njihovo prihodnje srečanje bo v brežiški občini.

vp

Kakor vsako leto so se tudi na letošnji praznik zbrali borci iz počitniškega doma Banjole ob spomeniku padlih borcev v istrski vasi **Banjole**. Ob spomenik so položili šopke cvetja, nato pa je o boju Banjolečanov, ki so iz svoje srede žrtvovali 13 borcev in 4 tovariše, ki so umrli v internaciji, govoril

upravnika doma Janez Pirnat. Tamkajšnji učitelj Srečko Mihailović je v imenu ZB Banjole poudaril, da se vsako leto tod kuje bratstvo in enotnost med borci iz vse Jugoslavije. Predlagal je, naj bi se tamkajšnja organizacija borcev in počitniška skupnost pobratili.

-lk-

V **ZAGORJU OB SAVI** je bil 2. julija na progi od Orehovec do središča mesta štafetni tek članskih in mladinskih ekip; 3. julija pa je bil peterboj invalidskih ekip iz Ljubljane, Domžal, Kočevja, Trbovelj in Zagorja v kegljanju; športniki, člani delovnih kolektivov, pa so se pomerili za prehodno pokalo prvoborce Slavka Pintarja-Robina v

več disciplinah. Na večer pred praznikom so odšli borci na Pleše pod Zasavsko goro, kjer so ob tabornem ognju objavili spomine na čase NOV in obdobje izgradnje socializma, na sam praznik pa je bilo na Plešah že tradicionalno partizansko srečanje, pripadniki predvojske vzgoje pa so pripravili skupaj z rezervnimi oficirji in podoficirji vajo.

Hrastničani so v okviru prireditve ob občinskem prazniku izročili 2. julija namenu nove prostore za muzejsko zbirko, ki so jih uredili s pomočjo delovnih kolektivov. Trenutno so v prostorih razstavljeni predmeti in dokumenti o revolucionarnem gibanju v tej zasavski občini pred in med zadnjo vojno, prirejeni pa sta še industrijska in etnografska razstava. Več sto Hrastničanov se je 3. julija odpeljalo z avtobusi na izlet v Kočevski Rog in ogled bolnišnice Franje, ostali pa so odšli na Kal in Gore. 2. julija proti večeru pa so se številni Hrastničani poklonili tudi spominu padlih borcev na Trgu revolucije, kjer so ob spomenik položili vence, godba in pevci pa so pripravili krajši program.

Borci, obvezniki predvojske vzgoje in mladina iz **Litijske** so se na čast 4. julija — dnevu borca na orientacijski pohod na Janče, kjer so pripravili tudi krajši kulturni program. Na področju litijske občine je bilo med prazniki tudi več tovariških srečanj bivših borcev in delovnih ljudi.

Krajevna združenja **ZB NOV** s področja **trboveljske občine** so na čast 4. julija — dnevu borca pripravila več srečanj bivših borcev. Tako je krajevno združenje »Vladimir Iljič-Lenin« organiziralo srečanje pri Domu revirskih in savinskih borcev NOV na Vrheh nad Trboveljami. S slovesnosti so poslali pozdravno pismo Centralnemu komiteju ZK Jugoslavije, v katerem so potrdili odločne sklepe vodstva ZKJ, sprejete na IV. plenumu. V pismu poudarjajo, da bodo sprejeti sklepi okreplili vrste ZK, stabilizirali gospodarstvo ter še bolj utrdili bratstvo in enotnost naših narodov. Bivši borci pa so se zbrali še na Dobovcu in pa na Podmeji, kjer sta pripravili srečanje krajevni združenji ZB NOV narodnega heroja »Alojza Hohkrauta« in »Franca Keršiča«. S Podmeje so poslali CK ZK Jugoslavije pozdravno pismo. V njem poudarjajo, da je 4. julij zapisan v zgodovini jugoslovanskih narodov kot prelomnica v življenju in začetek nove dobe. V pismu med drugim soglašajo z odločnimi sklepi IV. plenuma CK ZKJ in izražajo pripravljenost aktivno delati, da se sklepi tudi uresničijo, saj so nedvomno precejšnje pomena za naš nadaljnji gospodarski in družbeni razvoj. Na zaključku pa so zapisali:

»Zavedamo se svojega poslanstva kot borci NOV v času izgradnje socializma. Naša prizadevanja bodo usmerjena v še večjo produktivnost, še več sposobnosti bomo vlagali za zadovoljevanje življenjskih potreb in povečevanje življenjske ravni. Borili se bomo vztrajno proti vsemu, kar je socializmu tujega in škodljivega, in to toliko časa, da se s koreninami vred vse izloči. Trdna opora za vse to so odločni sklepi CK ZKJ, naša enotnost in zavest.

Tovarišu Titu, borcu in generalnemu sekretarju naše ZKJ, pa izrekamo popolno zaupanje in priznanje, da še nadalje vodi naše narode v lepši jutrišnji dan, v socializem.«

M.

Na dan borca je ZB NOV Idrija v sodelovanju z bivšimi pacienti in osebjem parizanske bolnišnice Pavla odkrilo spominsko obeležje za **GLADKIMI SKALAMI NAD IDRIO**, na kraju, kjer je od 18. marca do 15. novembra 1943 domovala 1. sanitetna postaja na Primorskem. Tu se je takrat zdravilo okrog 50 ranjenecv in bolnikov, od katerih ni nihče umrl ali padel v sovražni kove roke. Spomenik je grajen iz hotavelskega kamna in se prijetno sklada z okolico, ki je še vedno takaka, kot je bila pred 23 leti, mimo spomenika vodi pot na Hleviško planino. Spomenik je odkril dr. Peter Gala-Aleksander, znani partizanski primorski zdravnik. Po slavu ob spomeniku so udeleženci odšli na Hleviško planino in v planinski koči obujali spomine na narodnoosvobodilno borbo.

Osrednja proslava dneva borca v postojnski občini je bila v **Hruševju**. Priredila sta jo tamkajšnje združenje borcev in krajevna skupnost ob sodelo-

vanju z občinskim združenjem v Postojni. Padlim domačinom so odkrili spomenik ter ga izročili v varstvo mladini, v spodbudo pri njenem nadaljnjem delu in da bi znala ceniti pridobitve našega velikega boja. Na slavnostnem zborovanju je govoril predsednik občinskega združenja Postojna J. Kranjc. Ob koncu slavnosti so udeleženci izrekli popolno podporo sklepom IV. plenuma CK ZKJ na Brionih ter tovarišu Titu.

Pomembna večja prireditev ob prazniku borcev je bila tudi v **Pivki**. Na slavnostni dan so partizanske patrulje že v zgodnjih jutranjih urah obiskale okoliške kraje, znane iz narodnoosvobodilne borbe. Nato so se udeleženci pohoda zbrali pred spomenikom padlih v Pivki, kjer so položili vence.

Na **Nanosu** se je v nedeljo zbralo nekaj tisoč ljudi iz gornje Vipavske doline, predvsem borci in nekdanji aktivisti. Zbrani množici je govoril Martin Greif-Rudi, udeleženec bojev na Nanosu. Pripadniki JLA in predvojske vzgoje, ki taborigo v Podkrajju, so simbolično ponazorili partizansko bitko proti fašistom, ki je bila dne 18. aprila 1942. Mladini je o takratnih dogodkih govoril Anton Ferjančič-Zvonko. Prebivalci Goriške pa so proslavljali tudi na **Kremencah nad Renčami**, kjer je bil že poleti 1941 ustanovljen prvi OF odbor za Goriško. V **Tomačevici na Krasu** — v rojstnem kraju narodnega heroja Antona Sibelje-Stjenke so se zbrali nekdanji borci III. bataljona Južno-primorskega odreda. Udeleženci zbora so položili vence pred spomenikoma v Komnu in v Dovcah, kjer je bila 2. februarja 1944 velika bitka ob napadu partizanov na sovražniško kamiono. Partizansko srečanje je priredilo tudi Zdrženje borcev NOV **Anovo-Deskle** in 80 tovarišem podarilo po dve knjigi.

P.

V spomin in zahvalo padlim kurirjem in borcem Gradnikove brigade piše na plošč, vsekani v živo skalo NA PLANINI LOM, na čast praznika borcev in Zdrženje borcev NOV Poljubini na planini **Loma** odkrilo spominsko obeležje šestih padlim borcem Gradnikove brigade in dvesto kurirjem, ki so padli v soseski planine pri Tolmini v letih 1943 in 1944. Pripravljalni odbor je na svečanosti ob odkritju obeležja povabil borce, ki so se tod nekdaj borili, in njihove sivoce. Preko tisoč se jih je zbralo v tem lepem planinskem svetu cvetočega rododendrona. Četa planincev iz tolminskega garnizona je s treh strani izvedla napad na planino Lom, kjer je bilo v času NOB po membru križišče kurirskih poti med karavla P 22 in P 23. Po slavnostnem govoru je spominsko ploščo odkril prvoborec in spomeničar Anton Kramar-Zvone in jo predal v varstvo poljubinskemu združenju. Preprost in skromen je ta spomenik, kot so bili preprosti tisti, katerim v spomin je postavljen; zato še bolj pristojno planinskemu svetu pod Julijci. To obeležje se tako pridružuje tistemu, postavljenemu na planini Slemu, v čast borcem, ki so padli pod Krnom.

P. Leban

V vasi **PEČINE** na Sentviškogorski planoti so na dan borca priredili srečanje bivših borcev in aktivistov iz okolice in tako počastili praznik in obenem spomin na žilav odpor tamkajšnjih prebivalcev proti fašizmu. Bilo je to res prisrčno srečanje. Prišli so stari in mladi, celo taki, ki jih je teža let naslonila na palico. Slavnostni govor je imel predsednik tamkajšnjega združenja borcev. Po enominutnem molku so člani domače strelske družine izstrelili častno salvo. V kulturnem programu so sodelovali tudi pevci, ki so že med narodnoosvobodilno borbo s partizanskimi pesmi razveseljevali poslušalce.

L. L.

IZGNANCI ALI IZSELJENCI?

K temu zapisku me je izzvala 10. številka »Cicibana« letnika 1965-66, ki je izšla letos junija. Na hrbtni strani ovitka te revije izhajajo podatki o zgodovinskih datumih pod naslovom »Zgodovinska slikanica«. Prva slika kaže ljudi z vrečami in drugim borbim tovorom, mater z otrokom v naročju, očeta z nahrbtnikom, dečka s culo pod pazduho in podobno. Podpis se glasi: »6. junija 1941 so Nemci poslali iz Maribora prvo skupino slovenskih izseljencev v Srbijo. Pozneje so izselili še več tisoč Slovencev iz Štajerske in Gorenjske.« (podčrtal J. Z.)

Torej piše avtor o izseljencih. Ta oznaka, ta pojem ali kako naj bi ga že imenovali, pa v tem primeru ni zgodovinsko resnična. Izseljenci so ljudje, ki iz domovine odhajajo prostovoljno zaradi boljšega kosa kruha ali tudi iz političnih razlogov. Zato razlikujemo ekonomske in politične izseljence. Odhod takih ljudi iz domovine je, čeprav prostovoljen, pod vplivom določenih okoliščin. S tujo besedo take ljudi imenujemo tudi emigranti.

V »Zgodovinski slikanici« naveden primer pa ne predstavlja ljudi, ki so odšli prostovoljno. Okupatorji so njim neljube ljudi, za katere so vedeli, da nikoli ne bodo vneti za fašizem, najprej pozapri, potem pa s silo in grožnjami pogladi z doma. Pri tem so jih spremljali oboroženi policisti,

Takšno so našli svojo hišo Povšetovi s Polšnika pri Litiiji, ki so se leta 1945 vrnili iz pregnanstva v nemških taboriščih

orožniki in gestapovci. Prav tako oboroženo spremstvo daje takim izgonom posebno obeležje. Zato je beseda »izseljenec« za te ljudi netačna. To so izgnanci ali pregnanci, s tujo besedo deportiranci.

K sliki v »Cicibanu« bi imel še eno pripombo. Ilustrator bi moral naslikati zraven naših ljudi vsaj enega oboroženega Nemca, kar bi dalo dogodu drugačen poudarek.

Kaj menite o tem drugi?

Jože Župančič

KOMBINAT »MLINOTEST« AJDOVŠČINA

- proizvaja v lastnih modernih mlinih vse vrste belih in krušnih mok, kvalitativno koruzne izdelke, ješprenj in ajdovo moko. Izdelki so po želji kupca pakirani v teži od 0,50 kg dalje.

POTROŠNIKI, ZAHTEVAJTE PROIZVODE KOMBINATA »MLINOTEST«

»Boj pod Triglavom«

je nova knjiga, ki bo izšla v mesecu juliju letos v založbi

Krajevnege odbora Zveze borcev Gorje pri Bledu

Cena zanjo bo v prednaročilu 33 N. din, kasneje v prodaji pa 40 N. din. Prednaročila sprejema Krajevni odbor Zveze borcev Gorje, do 23. julija t.l.

Knjiga, ki obsega 572 strani velikega formata s 350 slikami, obravnava predvno življenje, borbo za obstoj med vojno in povojni razvoj Gorj in okolice.

Ljubitelji Gorenjske, predvsem Poključke in Mežaklje, vsi, ki vas privlači zgodovina NOB, zlasti pa še prebivalci Gorenjske, izkoristite priliko in pošljite svoje naročilo

KRAJEVNEMU ODBORU ZVEZE BORCEV GORJE PRI BLEDU

Gospodarske organizacije, ustanove, naročajte knjigo za svoje kolektive in knjižnice.

OBLAČILA IDEAL

- Proizvajamo ženske in moške plašče, kostime in ženske obleke.
- Cenjenim kupcem priporočamo naše kvalitetne proizvode, ki jih lahko kupijo v vseh konfekcijskih trgovinah

Nova Gorica

Dajte Industriji Odpadne Surovine

DINOS

podjetje za oskrbovanje gospodarstva z odpadnimi surovinami
LJUBLJANA, FARMOVA 33

S POSLOVALNICAMI V VSEH VEČJH KRAJIH SLOVENIJE
ODKUPUJE, PREDELUJE IN PRODAJA ODPADNE SUROVINE VSEH VRST

P. n. Casopisno podjetje DELO LJUBLJANA p. p. 29   Naročam dnevnik »DELO«, »TT«, »TOVARIS«, »NASI RAZGLEDI«, sobotno »DELO« z RTV prilogo (naročeni časopis podčrtati)   Posiljati pričnite dne _____ na naslov _____   Primek in ime _____ pokl. _____   ulica _____ hišna št. _____   Kraj _____ pošta _____   podpis _____

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Opozorili so nas bili, da ni verjetno, da bi razbitine priplavale do obale, če bi v morje strmoglavil hidroavion Catalina. Zato torej nismo dali poročniku Jewellu nič drugega, s čimer naj bi uprizoril nesrečo.

Ko je bil zaboj v podmornici »Seraph«, sem se še zadnjič pogovoril s njenim kapetanom Jewellom. Predlagal sem mu, naj spusti zaboj v morje tako, da bodo prisotni samo oficirji na poveljniškem mostičku. Če je mogoče, bi tako zmanjšali število ljudi, ki so bili zapleteni v skrivnostno početje. In seveda bi tudi manj vegali. Zgodba o truplu, ki so ga spustili na morskno gladino, je bila takšna, da bi o njej težko molčal tudi najbolj molčeč človek.

Če bi tako spustil truplo, bi seveda potreboval »izgovor« za posadko, ki bi bila videla, kako so pred špansko obalo odnesli zaboj na poveljniški most, medtem ko je bil namenjen za Malto.

Predlagal sem mu, naj reče, da v zaboju niso bili optični instrumenti, marveč skrivnostna meteorološka boja, ki bi jo Španci vzeli, ko bi vedeli zanjo.

Ce pa bi moral imeti na mostu posadko — ob razburkanem morju itd. — potem naj bi si pomagal z izgovorom, ki sem ga pisal v navodilih o operaciji »Meso za pasteto«. Navodila je nel pri sebi.

Vse je šlo v redu, tako da smo po vrnitvi v London končali aše poročilo z besedami: »19. aprila 1943 ob 18. uri je podmornica »Seraph« izplula iz Holy Locha.«

IX. poglavje

Martin v morju

Nastopilo je obdobje skrbi in tesnobe. Še nikoli prej me ni ako skrbelo, ali bo operacija uspešna. Zdaj ko zadeva ni bila več odvisna od mene, sem bil poln pomislekov.

Vendar pa se nisem bal, da bi Nemci ugotovili ugotovitvi, da gre za potegavščino. Prepričan sem bil, da se jim to ne bo posrečilo. Ne, skrbelo me je samo, kako bodo truplo sunili na morskno gladino. Kaj je res mogoče, da bo truplo priplavalo do španske obale? Ali bomo doživeli popoln poraz?

V najhujših trenutkih sem si predstavljal podmornico »Seraph«, kako se na odprtem morju pred Huelvo bojuje z valovi. Podmornica je bila v teh vodah samo zaradi našega načrta.

Na srečo pa sem imel dovolj drugih opravkov, da se nisem mogel venomer vznemirjati zaradi kapetana Martina. Tako se je celo zgodilo, da smo v tistem času preživeli prav lep večer.

Nesmiselno bi bilo, ko bi zavrgli priložnost in ne bi šli v gledališče s tistimi štirimi vstopnicami, katerih dva talona sta bila v žepu kapetana Martina. Zato sva z Georgeom povabila »Pam« in »Jill« (dekle, ki je morda napisalo ljubzenski pismi) na poslovilni večer kapetana Martina. Začeli smo z gledališčem »Prince of Wales«, kjer je biljeter skrbno pregledal erijske številke naših vstopnic. Pojasnili smo mu, da se je neki prijatelj ponorčeval iz nas in nam odtrgal talon na dveh vstopnicah. Nismo mu povedali, da je bila nortija namenjena Nemcem!

Po predstavi smo šli večerjat v »Gargoyle Club«. Dobili smo mizo v kotu. Dekletoma sem predlagal, naj sedeta na udobnejšo klop, medtem ko naj bi midva z Georgeom sedela na stolihi. Toda Jill se je obrnila k Georgeu in rekla: »Bill in Pam sta začarana. Se nikdar nisem videla bolj zaljubljenega para. Ker se danes Bill poslavja, morata sedeti skupaj!« Pri teh besedah se je par pri sosednji mizi obrnil in prisluhnul.

Pojasnili sem Jill, da sva s Pam sicer zaročena, vendar pa se poznava šele kratak čas (par pri sosednji mizi je nejevoljno zmaljal z glavo: »Ah, te vojaške poroke!«) Malomarno sem dodal, da se bo stvar spremenila, ko se bova bolje poznala, zakaj šef je rekel v pismu, ki ga je bila videla (Pismo lorda Mountbattena admiralu Cunninghamu. — Op. prev.), da sem »zadržan in boječ le na prvi pogled, v resnici pa se spoznam na svoje delo!« V tistem trenutku se je par še bolj ogorčeno zdrznil, vstal in odšel plesat.

To enačenje z Martinom je imelo dokaj smešne posledice.

Pam je gnala šalo naprej. Dala mi je povečano fotografijo tiste, ki je v žepu kapetana Martina potovala proti Španiji. Napisala je posvetilo: »Dokler naju smrt ne loči. Tvoja ljubeča Pam. Napis ni bil nevaren, saj sem bil »že mrtev«.

Tiste čase sem stanoval pri materi. Da bi videl, kako bo reagirala, sem fotografijo postavil na svojo toaletno mizico. Bil sem razočaran, kajti molčala je. Približno leto dni pozneje, ko se je moja žena vrnila iz Amerike, kjer je opravljala razne dolžnosti v naših zveznih službah, sem ji pokazal fotografijo. Presenečen sem bil, ko sem slišal njene besede: »Aha, zato mi je tvoja mati večkrat pisala, naj se vrnem takoj, ko bom opravila!«

Medtem ko smo mi v Londonu nestrpno čakali, je podmornica »Seraph« plula proti Španiji. Prva novica, ki smo jo dobili, je bilo dogovorjeno sporočilo, ki nam je 30. aprila sporočalo, da je operacija »Meso za pasteto« končana. Sledilo mu je pismo, ki ga je poročnik Jewell poslal iz Gibraltarja.

STROGO ZAPUPO IN OSEBNO

Pošilja: Kapetan podmornice »Seraph«.

Datum: 30. april 1943.

Za: Direktorja mornariške obveščevalne službe.

Kopija za: Ministrstvo za zunanje zadeve.

Izročiti: Poročniku vojne ladje E. E. S. MONTAGUJU, R. N. V. R. OSEBNO.

OPERACIJA »MESO ZA PASTETO«

1. Vreme. — Veter spreminjajoč, usmerjen od jugozahoda proti jugovzhodu, moč 2. Napovedi iste kot sinoči: ob obali dopoldne rahel vetrič. Morje in valovanje: 2.0. Nebo pokrito z nizkimi oblaki. Neenakomerna vidljivost 2 do 3 kilometre 1/2. Barometer 1016.

2. Ribiške ladje. — V zalivu veliko ribiških ladij. Najbližja na levi, približno dva kilometra. Ni bojazni, da bi opazili podmornico.

3. Operacija. — Določena ura: 4.30, ker bi zaradi oseke pri Lizboni (07.31) podmornica lahko opravila pred svitom. Zaboj je bil odprt ob 4.15, uri in truplo potegneno ven. Razvili smo oledo in pregledali truplo: aktivka je bila trdno privezana... Rešili smo pas je bil napolnjen. Truplo smo sunili v morje ob 4.30 uri. Položaj: 148° Portil Pillar, 1,3 milje, približno kilometer in pol od obale. Začelo se je pomikati proti obali. Pri tem so ga poginjali tokovi, ki jih je povzročal z vo brzino se vrteči vijak. Gumijasti čoln smo prevrnili na gladino približno dvesto metrov od tega položaja.

Podmornica je nato odplula na odprto morje. Z vodo napolnjeni zaboj, v katerem so bili odevi, jermeni in embalaža od gumijastega čolna, smo odvrgli pri 36° 37' 30" severne širine in 07° 18' 00" zahodne dolžine. Zaboj se ni takoj potopil, toda ko so ga preluknjale revolverске krogel, se je pogreznil.

Sporočilo, ki oznanja izpolnitev operacije, je bilo oddano ob 7.15 uri.

Prilagam vzorec vode v bližini obale.

Poročnik vojne ladje
N. A. JEWELL

Živa taboriščna čitanka

JANKO GAČNIK iz Libelič na Koroškem se danes, ko ima 71 let, lahko brez predsodkov ozira nazaj na svojo razgibano preteklost.

Odraščal je v zavedni koroški družini in postal učitelj. Takratne narodnostne razmere na Koroškem mu niso bile naklonjene. Kot učitelj v diplomu v žepu se je obračal na razne foruma za službo, vendar zaman. Šele na posebno priporočila njegovih prijateljev iz Maribora je dobil mesto učitelja v bližini Maribora. Zaradi slovenske narodne zavesti so ga na Koroškem zapostavljali, ko je želel študirati na učiteljski v Celovcu, in to šikaniranje ga je spremljalo neprestano. Zato je tudi razumljivo, zakaj se je Janko Gačnik pridružil prostovoljno borcem za severno mejo 1918—1919, in je bil 24. 4. 1919 južno od Kotmarevezi na Koroškem hudo ranjen.

Nemško okupacijo je Janko Gačnik dočkal v Ravnah na Koroškem (poprej Guštanj). Ko se je umaknil, se je po ustanovitvi OF v Ljubljani povezal s Prežihovim Vrančcem.

Za to so kajpak zvedeli v Ravnah na Koroškem nekateri hitlerjevci in so ga prijaviili Italijanom. Janko Gačnik se je kot aktivist OF Italijanom spretno umikal in so ga šele 24. februarja 1942 ob neki veliki raciji v Ljubljani prišli in ga internirali v Padovo, nato pa v Taicella-Pelignu v 961 m visokem mestu v Abruzzu.

Tukaj je interniran prišel spodbujati za OF Med tamkajšnjimi domačini, kjer je imel več simpatizerjev, pa je širil uporniško misel in sovraštvo do nemškega nacizma. Ko so se Nemci pričeli umikati iz Afrike, so tudi prišli v neposredno bližino tega mesta. Za Janko Gačnika je to postalo nevarno, da ga ne bi italijanski fašisti, ki so se ob prihodu Nemcev počutili pogumnejši, Nemcem ovdili. Skupaj s sedmimi drugimi interniranci se je skrival v gozdu ob reki Sangro, kjer jih je proti plačilu Italijan Fioravanti s konjem spravil na drugo stran reke.

Tega se Janko Gačnik še posebno spominja, kako je s težavo — nogo je imel v kolku negibljivo — zajahal konja. To je bilo leta 1943. Po tem je Janko Gačnik prišel do angleške komande, ker je zvedel, da je v Bariju jugoslovansko vojaško oporišče. Poslan pa je bil v zbirališče taborišče Carbonara, ki je oddaljeno nekaj kilometrov od Barija. Tukaj je pričel z živo besedo nagovarjati bivše internirance, naj se priključijo NOVJ. Zbralo se jih je precej. To so bili tudi borci prve prekomorske brigade. Seveda v tem zbirnem oporišču ni manjkalo tudi tistih, ki so agitali

Takšno karikaturu Janka Gačnika je oktobra 1944 narišal tržaški partizan in slikar Rudolf Markovič

do Kozak in Franc Marinšek. Angleški komandant je nato vse zbral na nekem trgu v tem mestu, v eni ulici tiste, ki gredo k njim opravljat razne pomožne službe, v drugo tiste, ki so namenjeni k partizanom, v tretjo pa one, ki so se odločili za kraljevo vojsko. Prvih je bilo 200, drugih 120, tretjih 60. Že dober mesec prav po tem dogodku je odšlo več kot tisoč internirancev prostovoljno s prvo prekomorsko brigado v domovino. Prostovoljce, ki so se prijavili v NOVJ, so nato prepeljali v zbirališče pri Gravini, kamor je prispel z njimi tudi Janko

Gačnik in sicer 25. januarja 1944. V tem taborišču so ga določili, da je Primorcu učil slovenščine, zemljepisja in zgodovine. V ta namen je sestavil taboriščno čitanko, ki je izšla v 800 ciklostiranih izvodih in slovnico, ki so jo natisnili v 400 izvodih. V teku meseca avgusta 1944 je izobrazil valni tečaj v 20 oddelkih obiskovalo 800 Slovencev. Vodja teh tečajev je bil Janko Gačnik, ki je iz vrst internirancev, večinoma študentov, organiziral 20 pomožnih učiteljev. Izvod takšne taboriščne čitanke in kratke slovnice Janko Gačnik še hrani. V taborišče Gravina, ki so ga Italijani zgradili za angleške in kanadske ujetnike, so prihajali pozneje tudi tisti Slovenci, ki so se vračali iz Afrike in zapuščali kraljevo vojsko. Janko Gačnik se spominja, da so bili med njimi zelo vneti in dobri učenci. To so bili ljudje, stari od 19 do 40 let, in obsojeni od fašistične Italije na večletno ječo, ali pa so bili poslani v delovne bataljone. Ob odhodu pete prekomorske brigade se je Janko Gačnik prostovoljno javil, da gre pomagat osvobodjati domovino. Vendar ga niso sprejeli, ker je bil vojni invalid in kot tak nespособen za bojevanje. Dodelili so ga pa v taborišče Altamura, kjer je poučeval vojaške vojne invalide NOV in jih tako pripravljaj za bodoče poklice. Poleti 1944 je v južni Italiji v Castro poučeval tudi v jugoslovanski podoficirski partijski šoli.

Janko Gačnik mi je pokazal knjigo Prekomorci, v kateri na strani 384 med drugim piše: »V Gravini je v tem času priredil Janko Gačnik brošuro Taboriščna čitanka, ki je na 56 straneh priobčila sestavke o našem boju, deklaracijo SNOS s 1. zasedanja v Crnolju 19. in 20. februarja 1944, sestavek o zgodovini slovenskega naroda ter nekaj pesmi naših pesnikov. Ta publikacija je bila dragocena ne-le za pevski zbor Srečko Kosovel, temveč tudi za vse ostale borce v taborišču.«

Janko Gačnik pravi, da je bil najbolj žalosten taktar, ko so Nemci tisto noč po za nas neuspelem koroškem plebiscitu kurili kresove na hribih zadolžen po taktar, ko je zvedel, da so se tudi koroški Slovenci priključili NOV in pa da so pobegnili politični zaporniki iz Starega piskra v Celju.

Danes živi v Mariboru in je predsednik medobčinskega odbora borcev za severno mejo 1918—1919. V teh bojih je tudi sam sodeloval, mnogokrat pod izredno težkimi in nevarnimi pogoji. Podeljena mu je bila zlata Obiljeva medalja za hrabrost.

D. Miklavc

Okrogle in oglate

Novo turistično podjetje v Crni gori, in sicer v Titogradu je dobilo ime »Monte negro«... To ime so dali Crni gori Avstrijci in Italijani, to ime ne zbujaj pri Črnogorcih kdove kako prijetnega spomina. »Poslovna sposobnost, ne pa ime, tovariši, montenegrski pomeni pot k uspehu!« meni Stanimir Aleksić v pismu bralecev, ki ga je nedavno prebrala beograjska »Politika«. Sicer se tudi Slovenci lahko »pobahamo« s precéjšnjim številom tujih imen za naša podjetja, hotele itd., vendar pa turističnega podjetja »Carniola« ali »Krain« menda še nimamo.

Slikar in komponist. Cudašid slikar Salvador Dalí je sklenil, da bo komponiral zabavno glasbo. Njegova prva skladba, posneta na gramofonsko ploščo, se imenuje: »Jaz ljubim muhe«.

»Svobodni svet« se boji tiska »nesvobodnega sveta«... V Hamburgu so dovolili razpečevanje listov in publikacij, ki izhajajo v Vzhodni Nemčiji, vendar pa je moč te publikacije kupovati samo v treh knjigarnah. Pogoj za nakup »okuževalnih« publikacij pa je: potrdilo o »politični zanesljivosti«, ki ga na osebno zahtevo prosilca izdajajo organi za notranje zadeve (policija).

Malce pozno spoznanje gospe Ngo Din Dimove, vdove po nekdanjem južnovietnamskem diktatorju Diemu. Gospa Nu je nedavno takole ocenila upe za ameriško zmago v Vietnamu: »Nesposobnost, da bi našli trdno ustaljeno vlado, ki bi ji botrovala ZDA in bi hkrati imeja kaj ugleda v Vietnamu, ne napoveduje ravno zmagae Američanov...«

Zakon je zakon... Oblasti ameriške zvezne države Wisconsin so pred kratkim ustavile plačevanje pokojnine Billu Stemptonu, ker ni mogel dokazati, da je državljani ZDA. Bill Stempton ima danes 113 let, v ZDA pa živi že — 108 let!

Koliko časa smejo psi lajati? Pri nas — vsaj v praksi — vso noč in ves dan, v Marsellu (Francija) pa ne. Tamkajšnje sodišče je namreč nedavno določilo, da smejo vsi mestni psi lajati: ponoči samo 15 minut, podnevi pa 30 minut. Neupoštevanje te določbe utegne lastnikom psov naprtiliti precejšnje neveselosti: morali bodo plačati občutno globo ali romati v — zapor.

Mišnce. V San Franciscu (ZDA) so pred kratkim razveljavili neki zakon, ki je veljal 150 let. Po tem zakonu je moral vsak lastnik mišnice (pasti) imeti predpisno — lovsko dovoljenje.

Ne pravice ni ne hvaležnosti... Nekdanji britanski premier Clement Attlee se je ujezil zaradi pogojev, ki bi jih morala izpolniti Velika Britanija za sprejem v EGS (Evropsko gospodarsko skupnost): »Naposled smo mi tisti, ki smo premagali Nemčijo in Italijo, ki smo Francijo, Belgijo in Nizozemsko rešili iz sužnosti! Ne vidim niti najmanjšega razloga, da bi se morali pred njimi plaziti po trebuhu.«

Aristotel Onassis, grški milijarder, skrbi samo za trgovske posle... Ko so ga novinarji zaprosili, naj jim kaj zaupa o poroki s znano pevko Mario Callas, ki se je odrekla ameriškemu državljanstvu, da bi se lahko omožila z njim, je obupano zamahnil z rokami in rekel: »Kaj jaz vem? Vprašajte njo! Jaz sem tako preobremenjen z različni posli, da ne utegnem misliti na to.«

»Pesnik« Osmo Jokinen. Ta nizozemski »pesnik« je pred kratkim izdal »zbirko pesmik, ki ji je vzel naslov: »Ničla«. »Zbirka« ima 64 strani, bralec pa ima kaj lahko čelo, kajti vse strani so deviško bele, na njih ni niti sledu o tiskarskih črkah. »Sprčo neposrednosti zelo poživljajoča novost na knjižnem trgu,« je napisal neki kritik.

Lepota in resnica sta sestri, toda... Italijanski publicist Orfidi je napisal: »Lepoto zapazim na prvi, resnico pa ponavadi na poslednji pogled.«

PARTIZAN PAMPUŠKA

delal prav taka junaštva kakor ti slavni junaki oktobrske revolucije in državljanske vojne.

Začela se je vojna. Še poleti 1941, ko so Nemci zasedli njegovo domačo občino v Boripolju, je Pampuska na svojo pest začel skupaj s sošolcem Petrom Ručenkovim zbirati orožje. Zraven njegovega kraja je bilo poletno taborišče Rdeče armade v Gusincah in tam sta fanta brskala. Orožje sta skrila, da bi ga nekoč dala partizanom. Vse v taborišču je kazalo, kako so se tam na življenje in smrt tolkli mornarje dneprskega vojnega brodoma. Petra in Ivana je prizor silno pretresel. Učitelj ju je tolažil, češ nikar ne obupajta, sovražniki nikoli ne bodo premagali naše države. Ko sta gledala sledove boja, sta

vželi za talca tudi njegovo mater in mladoletnega brata.

Kot mnogo drugih mladincev so tudi Pampusko nekega dne vzeli Nemci in ga odpeljali na prisilno delo v Nemčijo. Podobno kot mnogi drugi je tudi on sanjal, kako bi pobegnil. Večkrat so tudi poskušali, pa so jih vedno odkrili in jih na vso moč pretepali. Še bolj se mu je zdelo vse skupaj žalostno, ker so to počeli sovjetski ljudje, ki so bili v nemški službi.

Nazadnje je Pampuska prišel na »suženjski trg« v Gradcu. Nihče ni hotel zanj plačati denarja, ker je bil videti majhen in droben. Potem ga je vzel star kmet, ki se je pisal Schtrugi. Začeta, z njim so ravnali nenavadno

zani. V njem je vzplamtel žarek upanja, da jih bo našel in se jim pridružil. Pomislil je, da ni tako važno, kje, ampak kako se bojuje s fašisti, da je kontno vseeno, ali se bojuje doma ali pa v Avstriji. Spomnil se je tudi svoje priroke, ko so ga sprejemali v komsumol. Takrat mu je sekretar rekel:

»Prepričan sem, Vanja, da boš opravil fast komsumola v tem, da domovino teškom času, da boš dostojen imena bodočega komuniste.«

Ko je slišal za partizane, — je Pampuska začel previdno poizvedovati za njimi. Kdor išče, ta najde... Seznanil se je s hlapcem Rokom, dobrim človekom, ki je hudo sovražil fašizem. S svojo dobro voljo, vztrajnostjo in pogumom je Rok vplival tudi na Pampusko, kadar ga je mučilo domotožje. Ko se je bliže seznanil (NADALJEVANJE NA 12. STR.)

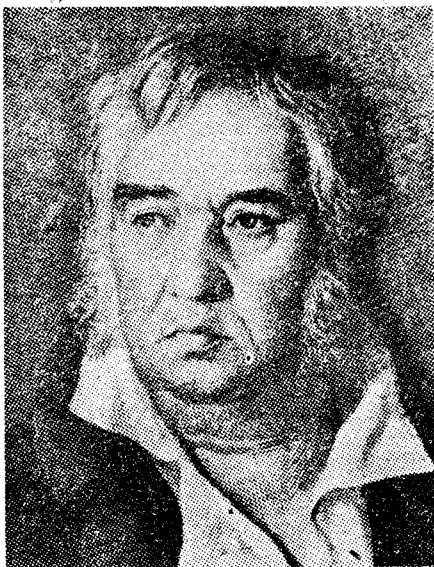
● Zveplovi dioksidi spadajo med tiste onesneževalce zraka, ki močno škodujejo živim bitjem in raznim predmetom. Ta dioksidi nastajajo pri zgorevanju malone vseh goriv pa tudi pri topljenju rud, ki vsebujejo žveplo. V ZDA nastaja na ta način 19.000.000 ton žveplovega dioksida. Do množičnega zastrupljenja ljudi z žveplovim dioksidom je prišlo na industrijskem področju Liege (Belgija) 1930. leta, v Donori (ZDA) 1948. leta in v Londonu 1952. leta. Škoda, ki jo povzroča žveplovi dioksidi v Veliki Britaniji volni, bombažu, barvam, lakom in gradbenemu materialu, znaša 35.000.000 funtov na leto. Škoda, ki jo povzroča žveplovi dioksidi v ZDA, pa znaša kar 1,5 milijona dolarjev na leto.

● Večja doza kozmičnih žarkov škoduje človeškemu, živalskemu in rastlinskemu organizmu, to je več ali manj splošno znano,

Dobro je, če veste...

manj znano pa je, da utegne škodovati organizmu tudi popolno pomanjkanje kozmičnega žarčenja. Znanstveniki z bernske univerze v Švici so ugotovili, da je življenje na našem planetu v stalnem ravnotežju z manjšimi količinami kozmičnega žarčenja, ki se prebijajo na zemeljsko površino. V nekem stranskem rovu simplonskega predora so uredili biološki laboratorij, ki ga gorska grmada nad njim popolnoma varuje pred žarčenjem. Pri reji nekaterih rakov so

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

V času romantike, v dobi, ko v književnosti prevladuje čustvo nad kritičnim opazovanjem, so v zahodni Evropi pisateljivali Walter Scott, Byron, Goethe, Schiller in drugi književniki. V Rusiji je v tistem času zaslovel pisec (na sliki), ki je razveseljeval in učil bralce s svojimi basnmi. Pisal je tudi drame in komedije. — Kdo?

Ruskega lirskega in epskega pesnika na sliki mnogi imenujejo »ruski Byron«. Ne zaman: bil je vihrave in uporne narave, kot njegov angleški prijatelj, najvidnejši predstavnik angleškega romantičnega pesništva. Pod njegovim vplivom je napisal več epov in dram v verzih. V pregnanstvu na Kavkazu je napisal svojo najboljšo pesnitev »Pesem o carju Ivanu Vasiljeviču«. — Kdo?

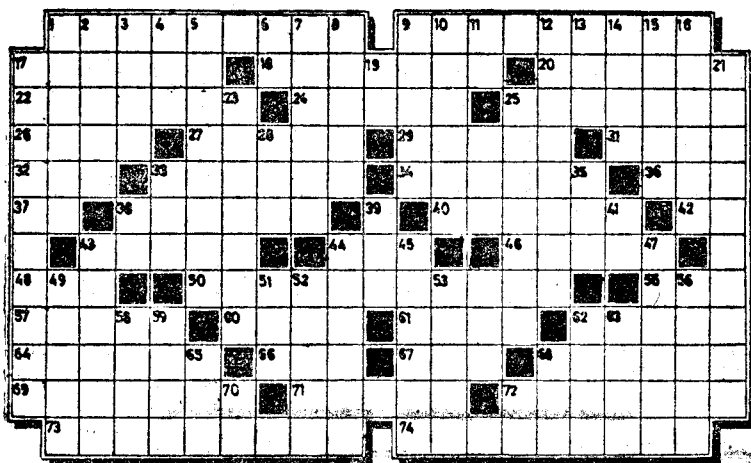

Kdo je ruski pesnik, eden izmed največjih svetovnih lirikov, oče novejših ruske književnosti (na sliki)? — Njegove pesmi so močna podoba ruskega življenja in narodne duše. Poleg žrskih pesmi je napisal tudi epe: Evgenij Onegin, Bahčisarajski vodomet, Ujetnik s Kavkaza, Poltava, tragedijo Boris Godunov, povesti in manjša dramska dela.

V času oktobrske revolucije se je ruski pesnik ukvarjal z izdelavo propagandnih lepakov, po revoluciji pa je urejal časopis Lev, pisal filmske scenarije in se končno posvetil poeziji. Vanjo je vnesel jezik ulice in razbil okvire meščanske lirike. Po smrti so ga slavili kot pesnika sovjetske revolucije, pri nas pa ga poznamo kot odličnega lirika. — Koga?

Nagradna križanka

ugotovili, da se izležejo mladiči le iz 60 do 70 odstotkov jajčec. Ječmenovo seme je v šestih mesecih ojačevalo, alge pa so že po nekaj tednih nehale rasti. Ker so bili v laboratoriju vsi pogoji za normalen razvoj življenja, kakršni so na zemeljski površini, je po sodbi znanstvenikov te nepravilnosti v razvoju povzročila edinole pomanjkanje kozmičnega žarčenja.

● Vulkan Etna, ki se dviga na severovzhodnem delu otoka Sicilije nad mestom Catanio, je znan po veliki nadmorski višini, saj je visok 3278 m. Etna spada med najmlajše vulkane na Zemlji. Posebnost tega vulkana je, da ima poleg glavnega ognjeniškega žrela na pobočjih kopastega vrha več ko tisoč stranskih ognjeniških žrel. Druga posebnost tega vulkana je, da se lava izliva iz pobočnih razpok in stranskih žrel, še nikdar pa ni izbruhnila iz glavnega žrela — vsaj ne v času, o katerem govorijo zadnji zgodovinski viri — čeprav je bilo tudi to žrelo malone pri vsakem izbruhu aktivno, je pa vselej bruhalo le paro, pline in posamezne kose skal. Etna je povzročila največjo, doslej znano katastrofo 1669. leta, ko je zasula mesto Catanio in še 49 drugih krajev. Tedaj je izgubilo življenje 94.000 ljudi. Tri leta pred omenjenim izbruhom je Etna ugonobila okrog 50.000 ljudi, od teh 18.000 samo v Catanii, ki so jo kljub temu, po vsaki katastrofi obnovili. Ob strahotnem izbruhu Etna 1908. leta je izgubilo življenje približno 100.000 ljudi.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Ivan Krilov
2. Mihail Lermontov
3. Aleksander Sergejevič Puškin
4. Vladimir Vladimirovič Majakovskega

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Predsedstvo Zveze združenih borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10. Tisk in listanje: C2P, Ljudska pravica, Ljubljana. Kopirarstva: 2 — Ljudska ureadniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev, oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 n. par — Naročnino pošiljate na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pri čem predal 50% XI. ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

VODORAVNO:
1. naziv partizanskega odreda, ki je deloval na Stajerskem, 2. tisti,

ki deli lastništvo z drugim, 17. matematična mejna vrednost zaporedja, vrsta funkcije, 18. vrsta petice, 20. pesnik ljubezskih pesmi, 22. dogodek, prizor, vmesno dejanje, 24. roman Dostojevskega, 25. zavarovalnica z ometom, 26. žensko ime, 27. doraščene, 29. pile za les, strgače, 31. mesto v jugovzhodni Franciji, 32. sanje (množina), 33. primlek narodnega heroja, komandirja Pohorske čete, padeš 3. 6. 1942. v Pesjem pri Velenju (Toledo), 34. naziv indonezijske poročevalske agencije, 36. moško ime, 37. kazalni zaimek, 38. ime sovjetskega maršala Malinovskega, 40. samokolica, 42. vzklík bolečine, 43. primlek padlega področnika - fotoreporterja iz XIV. divizije, 48. čigar posnetki so dragocena dokumentacija o pohodu te divizije (Jože), 44. tekoča začimba, 46. priprava za sekanje drv, 48. ozirališče, 50. gorovje na Dolenjskem, kjer je bil dalj časa med vojno glavni štab delavnic, bolnice itd., 55. kopen, 57. soljnj kisline, 59. domače moško ime, 61. prišanišče v Alžiru, 62. pristoj, 64. jezero v severni Švedski, 66. glavni junak v stripu v TT (Cisco), 67. otok v Jadranskem morju, kjer je bil 1. 1944. Vrhovni štab NOVJ, 68. važno kmečko opravilo po žetvi, 67. člen, spolnik, trgovski predmet, 71. orodje pri planiranju, 72. zbirka diafilmov, 73. primlek in ime narodnega heroja, namestnika politkomisara Rakiške čete, padeš 30. 9. 1942. 74. vas na Kočevskem, znana mnogim partizanom.

dranskem morju, kjer je bil 1. 1944. Vrhovni štab NOVJ, 68. važno kmečko opravilo po žetvi, 67. člen, spolnik, trgovski predmet, 71. orodje pri planiranju, 72. zbirka diafilmov, 73. primlek in ime narodnega heroja, namestnika politkomisara Rakiške čete, padeš 30. 9. 1942. 74. vas na Kočevskem, znana mnogim partizanom.

NAVPIČNO:
1. naplavinna v morju ali ob obrežju, 2. kemične spojine, 3. znamenek na dopisu, da je bil predložen odgovornemu uslužbencu, 4. japonski državnik, eden od začetnikov japonskega imperializma (Hirobumi 1841—1909), 5. podaljšan zid navzgor, 6. medmet za: tih, 7. psevdonim manj znanega pesnika iz Primorske Josipa Pagliaruzzi, 8. jezero v Sovjetski zvezi v Kazahski SSR, 9. priprava za stiskanje, 10. osmina kroga ali krogle, kotomer, 11. italijanski spolnik, 12. zelo važen prelaz v Avstriji, na progi Dunaj—Trst, 13. tri — po italijansko, 14. diplomatski dopis, 15. ime fašističnega maršala Balba, ki se je ubil z letalom v Afriki, 16. gozdna stavba, umetno zidano korito, 17. naziv slovenske partizanske brigade, ki se imenuje po našem pisatelju (Fran), 19. dva samoglasnika, 21. naziv slovenske partizanske brigade, ki se

imenuje po našem pesniku iz Primorske (Srečko), 23. ime cveta zdravilne rastline, 25. mesteca v Avstraliji v pokrajini Queensland, 28. srbski vzklík za: to, 30. kaj po srbsko, 33. stoza, znoj, 35. nekdanji turški mogotec, 38. vzklík po karanju, 39. krivoloka zver iz rodu mačk, 41. kemični znak za aluminij, 43. vrsta peciva, 44. primlek pomladnega narodnega heroja, državnika (Tomaž), 45. sova, 47. grad na Dolenjskem, važna turistična postojanka, 49. poziv k orežju, 51. ostanek cigarete, 52. najslabša šolska ocena, 53. rusko žensko ime, 54. zbesnisi poglavar, 56. vrsta palme, 58. prvi rimski zalčnik (Tit Pomponij), 59. okrajšava za tekstilni, 62. osoljen, 63. domače žensko ime, 65. kratica za novo gospodarsko politiko, ki jo je uvedla Sovjetska zveza leta 1921, 68. čar, 70. samo, 72. italijanski predlog.

Rešitev

Vodoravno: 1. Timošenko, 9. sotčje, 16. oratar, 17. azo, 19. Okroglica, 21. Maleš, 22. Dravograd, 24. lih, 25. ščip, 26. jodi, 27. plan, 28. Troja, 30. Jan 31. pokoj, 32. OAD, 33. pravac, 34. CN, 35. rovač, 38. SLS, 37. kovač, 38. Salaj, 39. Oto, 40. Minas, 41. PT, 43. prodam, 45. one, 46. major, 47. ale, 48. lasek, 49.

Oger, 50. Ares, 51. Aker, 52. ere, 53. odgrnitev, 55. ploha, 56. Sodražica, 59. sel, 60. madras, 61. Galvani, 62. samohodka.

Nagrajeni izžrebanci

1. nagrado v znesku 50 novih dinarjev prejme Ivan Primožič, Nova vas 45, p. Ziri;
2. nagrado v znesku 40 novih dinarjev prejme Marija Podlogar, Domžale, Rodica 25;
3. nagrado v znesku 30 starih dinarjev prejme Vladimir Ukan, Piran, Trg 1. maja 11;
4. nagrado v znesku 20 novih dinarjev prejme Nikola Hočevar, Maribor, Mladinska 14;
5. nagrado v znesku 10 novih dinarjev prejme Zlatko Bogataj, Kranj, Valjavčeva 5.
Od 6. do 10. nagrade (knjižne nagrade) so dobili naslednji reševalci: Filip Kostanjevič, Trg svobode 27, p. Trbovlje; Petra Lončar, Ljubljana, Tržna 8; Ivica Dolinar, Zalec 251, p. Zalec; Lovro Košuljančič, Ljubljana, Pržan 32 in Angela Bršak, Ljubljana, Levstikova 1.
Denarne in knjižne nagrade bodo nagrajenci prejeli po pošti. Rešitev za današnja križanka pošljite najkasneje do 20. julija.

(NADALJEVANJE Z 11. STR.)

Z njim, je Pampuška pomislila, da ni moč, da tak človek ne bi imel zvez s partizani. Zaupal mu je, da bi bil rad partizan in se boril proti fašistom. Rok Malo- vršnik (s katerim si Pampuška dopisuje se zdaj) je seznanil fanta s partizanskimi obveščevalci Zvonkom in Cvetkom. Takoj je Pampuška dobil prvo nalogo: izvedeti vse o orožniški postojanki v Grabšajnu, nedaleč od Zelenke Kaple. S pomočjo gospodarjeve hčerke Lize, ki je bila Pampuškaova vrstnica, je nalogo dobro opravil. Za Lizo je namreč hodil neki otrok. Nekoč je postojanka zletela v zrak. Šest Slovencev, ki so jih bili nacisti prisilno mobilizirali, je prešlo na partizansko stran. Zjutraj pa je postal partizan tudi Pampuška.

»Partizani so me pristržno sprejeli,« piše Pampuška. »Slavosino, pred vso četo, je četni komandir Viado prebral prisego, ki sem jo za njim ponovil dobesedno. Pri- stavljal pa sem še to, da naj me ustrelijo, če bom kdaj kaj vzel civilistom ali če bom zaspal na straži.«

Tako je Pampuška postal borec — partizan. Zelo hitro se je vživel v partizansko življenje, četa je postala njegov dom. S tovariši ga je zblížala tudi podobnost jezikov. Bil je edini sovjetski državljani v četi, zato so ga pogosto spraševali o življenju v njegovi domovini.

»Partizansko življenje je surovo in junakov,« piše Pampuška. »Naporni pohodni pomanjkanje, kratki, toda krvavi spopadi, drzni napadi.« Vse to je skušal; dali so mu celo domače partizansko ime Gustelj.

Nekoč so obveščevalci sporočili, da vozi po železnici postojanka na Obirju hrano in drugo. Poveljstvo je sklenilo napasti kolono. Ta spopad je bil ognjeni krst za Pampuško.

»Gledam, kako proti meni teče debel Nemec,« piše spet Pampuška. »Najprej sem se zmedel, nikoli še nisem streljal na ljudi. Tedaj pa so se mi pred očmi kot v sanjah pojavila zverinsko razmesarjena trupla naših moornarjev v Gusincah, pogorišča in vešala v moji dragi Ukrajini, suženjski trg v Gradcu, ustreljeni Jugoslovani. V glavi se mi je kot blisk porodila misel: Ali so to ljudje? Na mah sem se počutil močnega, počutil sem se kot maaščevalac, in sem ustrelil, ko je bil Nemec kakih 15 metrov od mene. Tedaj je sledilo povelje za juriš in poglani smo se naprej, v spopad prvi ob prsi.«

Tudi ona je kasneje postala partizanka. Med bojem ga je poljubila in ga prosila, naj nikar ne osramoti svoje države in svojega naroda, naj se povsod izkaže.

Pampuška se je udeležil napada na Solčavo in vrste drugih bojev. Kmalu je postal pravi vojak. Nekega jutra pa je prišel k njim komandant divizije in pred strojem prebral ukaz, po katerem naj bi iz divizije izločili vod, sestavljen iz članov SKOJ in KP in dobro oborožen. Med njimi bi morali nekateri popolnoma obvladati nemški jezik. Ta skupina naj bi dobila posebno nalogo. Prebiti bi se morala čez Dravo in navezati tesne

tem vodu so bili Andrej Sadi- dovij iz Kijeve, Vasilij Bezug- lij iz Poltavke pokrajine in še nekateri drugi.

Pampuška opisuje spopad, v katerem je padel sredi juriša njegov komandir Boj. Takrat so zasedli Gustelj (Pampuška), Zvonko in Franci neko vzpetino in od tam odbijali naci- stične napade. Toda četa se je silno razredčila, vsi vodniki so popadali. Tedaj je Gustelj vodil zaščitnico. Pri cesti je neprestano pokalo, slišali so se kriki »juriš« in »hura«. Hrabri komandant Ulčar je vodil svoje sokole v napad za preboj skozi železni sovrzni- kov obroč. Nemci so zbrali velike sile in so že računali,

Kot je ugotovil, so bili v sku- pini komandir 3. čete Branko, divizijski kurir Stanko, operativni oficir, menda neki Pavlin ter za- stavonoša Januar. Ta je imel pri sebi zastavo posebnega severno- koroskega bataljona. Zastave ni- kakor niso hoteli pustiti sovr- zniku.

Poveljstvo je prevzel Branko, ki je ukazal umik proti nekemu potoku. Pampuška pripoveduje, kako so se plazili pod življenjem krogel in orali z nosovi sneg za seboj pa puščali krvave sledove. Nenadoma se je Stanko ves stresel in se nato umiril. Skočil je k nje- mu, ga potipal, pa mu srce ni več bilo. Krogla je Stanku prebila glavo. Sklenil je, da gre za to- variša, toda Stanko je imel edino sovjetsko brzoostrelko v bataljonu. Pampuška je svojo nemško po- stitnil na hrbet in vzel v roke Stankovo.

Pri potoku je Branko ukazal, naj ga v strugi zasujejo s snegom. Pred tem je siskel plašč in se zavil v zastavo, potem pa je ukazal preboj. Pomagali so mu leči v ledeno vodo in ga zasipati s snegom. Sami pa so izbrali gosto jelovo goščo. Drug drugemu so pomagali, ko so ležali na drevju.

bo kosil, kosil... Tedaj je pred njegovimi očmi zdrvelo vse njegovo življenje, spomini na daljno domovino; kako so ga sprejeli v pionirsko organizacijo, kako jim je govoril veter- an delavce gibanja, star delavec kijevekega arzenala, kako je poslušal pripovedo- vanje starega partizana, soborca legendarnega Ščorsa, kako se je med otroki igral vojno, ko so se bile borbe v Madridu in Barceloni.

Toda nacisti, ki jih je najbrž uspeh opijani, niso preveč temeljito preiskovali gozda. Tako tudi treh partizanov nad seboj niso zapazili. Komaj so izginili v gošči, so oni trije skočili na tla in planili k Branku. Ko so ga odkopali iz leda in sne- ga, je komaj za silo odprl oči. V njem se je komaj še skrivalo življenje. Branko je ležal pred njimi negiben, odrevenel, na prsni je imel prekrizani roki, v katerih je držal neza- varovane bombe. Ni mogel spregovoriti besede.

Borci, med njimi Pampuška, so bili pretreseni nad juna- štvom svojega komandirja, tu- di oni niso mogli spregovoriti besede. Ko so se zavedeli, so ga brzi sklenili, otrli s snegom in preblekli v svoje suhe obleke. Dokončno so ga spravi- li k življenju z nekaj požirki domačega žganja. Tega je imel v svoji čutari Pampuška, dobil pa ga je od nekega starca. Ta- ko je Branko rešil zastavo, ba- taljon je ostal.

Partizani so se zbrali na zbornem mestu. Kmalu so bili spet pripravljeni na nove boje.

PARTIZAN PAMPUŠKA

stike s prebivalstvom, politič- no delati in pripravljati ljudi za množično vstajo.

Ko se je razburjenje pole- glo, je komandant vprašal vod- nikke, kdo pojde čez Dravo prostovoljno. Javili so se vsi, toda izbral je samo našega, to- variša Boja. Ta je bil zelo pogumen, nekdanji hlapec, ki je dobro poznal tiste kraje. Za komisarja so imenovali tova- riša Poldeeta. Ta dva sta potem sama izbrala borce.

»Med pripadniki več narod- nosti sem se tako znašel tudi jaz, Ukrajinec,« pripoveduje Pampuška. Z njim je bil tudi mitraljezec Tonček, ki je živ in stanuje blizu Zelenke Kap- le, poročen z nekdanjo bolni- čarko Magdo. Tam je spoznal tudi Wutteja, neizmerno hra- brega fanta.

Skupina je brez težav prešla Dravo. Kmalu so napadli, ne- ko gestapovsko postojanko in jo uničili. V Grabšajnu so na- padli esesovec, v Sanki Paulu razstrelili transport goriva in municije. Nekatje drugje so spet osvobodili iz taborišča Fran- coze. Takrat je bilo partizanov že za bataljon, ki mu je po- veljeval Jože Ulčar, star komaj 19 let. V bataljonu so bili Avstrijci, Slovenci z obeh strani meje, Nemci, Francozi, Italijani in vod sovjetskih dr- žavljanov raznih narodnosti. V

da so dokončno stisnili »ne- ulovljivi rdeči bataljon,« kot so imenovali Ulčarjev bata- ljon.

Toda prezgodaj so se vese- lili. Pet napadov so drugega za drugim odbili borci v za- ščitnici. V drugi polovici dne- va je sneg postal rdeč od krvi. Spodaj je še vedno pokalo in Pampuška je sklepal, da se ba- taljon ni prebil. Tedaj je uka- zal, naj se vsi umaknejo, sam pa je sklenil ostati. S koščkom obgrizenega svinčnika je na koščku časopisa na kopitu br- zostrelke zapisal: »Bojeval se bom do konca. Smatrate me za komunista. Gustelj - Pam- puška, SSSR, 13. 3. 1945.« Li- stek je dal tovarišu Hugu s prošnjo, naj ga izroči komi- sariju Mitji.

Kmalu so esesovci znova na- padli. Pampuška jih je pričakal z rafalom iz brzostrelke. Pet bomb je vrzel drugo za drugo med Ne- mce, ki so se umaknili. Spodaj je pokanje prenehalo in Pampuška je uspel zamejati okvir brzostrel- ke. Sklepal je, da se bo bataljon nazadnje je prebil in da se lahko umakne. Začel se je plaziti med trupli tovarišev. Na njem je ostal samo nahrbtnik, ob katerega so udarjale sovražnikove krogle. Ta mu je ščitil glavo. Nenadoma je spodaj zagledal skupino partiza- nov in se sprazil k njim.

Januarju je dumdumka odbila pr- ste levce. Pampuška mu je zavil rano v tikovko, da ne bi kapljala krvi in jih izlajal in da mu ne bi roka zmrznila. Zato je moral tisteti pod pazduho.

Tako so sedeli preživeli parti- zani na vejah, držali v ro- kah bombe in orožje, priprav- ljeno na strel, in čakali, kaj bo. Kdor je bil sam partizan, si lahko predstavljajo, kaj po- meni tako pričakovanje. Pam- puška je videl Nemce, kako preiskujejo mrlič, se norču- jejo iz njih. Težko je prema- goval sovražstvo. Z največjim naporom se je zadrževal, da ni vrgel mednje bombe. Pre- mišljeval je o komandirju, ki trpi v ledenem grobu. Prav takrat je velik esesovec prišel k potoku, kjer je ležal Branko. Ali bo kaj opazil ali ne, je ugibal Pampuška. Nacist je nekaj rekel in izstrelil v kup snega rafal iz brzostrelke, nato pa je zajel iz potoka za dlanjo vodo, jo izpil, ter stekel za pajdaji.

Nemci so se približali tudi njim trem, ki so sedeli v jel- kah. Ali nas bodo opazili ali ne, je ključalo Pampuški v glavi. Kako bo, ko bo nena- doma kdo kričnil »Halt!« Pri- pravljaj se je, da bo vrzel bom- bo v največjo gručo, potem pa